

Personvernundersøkelsen

Samlerapport fra personvernundersøkelsen 2013/2014

Innhold

Innledning	3
Kapittel 1 - Varierende grad av tillit. Tillit til virksomheters behandling av personopplysninger	6
Kapittel 2 - Full kontroll? Hva er folk bekymret for, og har de opplevd å miste kontroll over egne personopplysninger?	12
Kapittel 3 - Hvilke personopplysninger er viktige å beskytte?	20
Kapittel 4 - Benytter du dine rettigheter? Om innsyn opplysningsplikt og personvernerklæringer edning og hovedkonklusjoner	31
Kapittel 5 - Interesse for nye tjenester og ny teknologi	36
Kapittel 6 - Kameraovervåking. Holdninger til kameraovervåking på forskjellige steder og bruk av avansert kamerateknologi.....	46
Kapittel 7 - Retten til å være anonym. Ønsker vi anonyme alternativer, og når er det viktigst for oss?	57
Kapittel 8 - Personvern og andre hensyn. Respondentenes svar på påstander og utsagn om personvern.	61
Vedlegg - Beskrivelse av undersøkelsen fra Opinion Perduco	71

Innledning

I november 2013 gjennomførte Datatilsynet en stor spørreundersøkelse i befolkningen. Undersøkelsen består av personvernrelaterte spørsmål innenfor et bredt spekter av tema. Spørsmålene handler både om folks syn på og holdninger til personvern, og om deres erfaringer fra situasjoner der personvern settes opp mot andre hensyn og hva de har valgt eller vil velge å gjøre i slike situasjoner.

Vi har delt spørsmålene inn i åtte tema. Resultatene fra hvert av temaene ble presentert som en egen delrapport i løpet av våren 2014. I tillegg har vi laget denne samlerapporten, der hver av de åtte delrapportene er et eget kapittel. Vi har ikke endret tall eller konklusjoner i denne samlerapporten. Den inneholder derfor ingen nye tall eller konklusjoner, men samler alle resultatene fra undersøkelsen på én plass.

Kapitler og tema

De første tre kapitlene i denne rapporten handler om tillit til bruk av personopplysninger, hva frykter respondentene, og hvilke typer personopplysninger synes de det er viktig å beskytte. Spørsmål om tillit er et grunnleggende personvernema. Nettopp derfor har vi også plassert disse tre kapitlene først i rapporten. Vi mener nemlig at svarene på disse spørsmålene i mange tilfeller styrer hva respondentene svarer på de de øvrige spørsmålene i rapporten.

Her følger en kort beskrivelse av temaene og hovedfunn for hvert kapittel:

Kapittel 1 handler om tillit og i hvilken grad folk har tillit til hvordan ulike private og offentlige virksomheter behandler deres personopplysninger. Norge beskrives ofte som et tillitssamfunn, noe som også synes å gjelde for bruk av personopplysninger. Et viktig funn i undersøkelsen, er at tilliten til offentlige virksomheter er høy. Respondentenes svar viser at de har gjennomgående høy tillit til ulike virksomheter, med noen unntak. På den andre siden av skalaen skiller sosiale m og nettbutikker seg ut ved at et stort flertall har liten eller ingen tillit til hvordan de behandler personopplysninger.

Hovedtemaet i **kapittel 2** er hvilke personvernrelaterte hendelser folk frykter mest. Hva respondentene svarer at de er mest redd forgir også indikasjoner på hvor høy tillit de har til offentlige myndigheter som politi og etterretning. Identitetstyveri, etterfulgt av frykten for at noen skal stjele eller hacke mobilen eller datamaskinen deres, er det der fleste respondentene frykter mest. Enkelte frykter også å bli overvåket av offentlige etater, eller politi og etterretningsmyndigheter. Dette kapittelet gir også svare på folks kontroll over bruk av egne personopplysninger. En av ti oppgir at de har opplevd at egne personopplysninger har blitt misbrukt eller kommet på avveier, mens en av fire har opplevd uønsket publisering av eget bilde eller andre opplysninger om seg selv på Internett.

I **kapittel 3** kan du lese hvordan respondentene vurderer behovet for at lovverket beskytter personopplysninger mot innsamling og videre bruk. Resultatene viser at fødselsnummer og helseopplysninger blir oppfattet som de personopplysningene som har høyest beskyttelsesbehov. Svarene viser også at det er et betydelig misforhold mellom hva personvernregelverket definerer som sensitive personopplysninger, og hva folk flest oppfatter som spesielt beskyttelsesverdige opplysninger. Politisk oppfatning, religiøs oppfatning og fagforeningsmedlemskap, som alle defineres som sensitive i personopplysningsloven, vurderes som minst viktig å beskytte.

Kapittel 4 handler om rettigheter knyttet til den enkeltes personvern, og hvordan respondentene benytter disse. Kun en av tre svarer at de ofte eller alltid opplever å få informasjon fra virksomheter om hvordan personopplysningene kan eller vil bli brukt. Like mange svarer at de sjelden eller aldri får

slik informasjon. Kun en av ti sier at de har bedt om innsyn i hvilke opplysninger om seg som er lagret hos en privat eller offentlig virksomhet.

Kapittel 5 omhandler folks interesse for å ta i bruk nye tjenester og ny teknologi. Her presenteres det hvor store andel av respondentene som allerede bruker, eller som kunne tenke seg å ta i bruk, en rekke forskjellige tjenester eller teknologier, som GPS-sporing av egne barn, GPS-sporing av eldre eller andre familiemedlemmer med spesielt omsorgsbehov og opptak av egne telefonsamtaler. Respondentene svarer også på et lignende spørsmål om forskjellige kameraløsninger: kameraovervåking av eget hjem eller hytte, kamera i bil som filmer ut av bilen, såkalte hjelm- eller actionkamera og droner eller radiostyrte helikopter som filmer eller tar bilder fra luften. I tillegg spurte vi om Google-briller. Svarene viser at folk er relativt åpne for å ta i bruk ny teknologi. Åtte av ti ønsker å ta i bruk GPS-sporing av eldre og andre familiemedlemmer med omsorgsbehov. Halvparten av befolkningen kunne tenke seg å kameraovervåke eget hus eller hytte. Den teknologien som færrest av respondentene er interessert i å ta i bruk, er utstyr eller programvare for å ta opp egne telefonsamtaler. Dette kapittelet handler også om folks forhold til såkalt "kroppsnær teknologi" og hvem man er villig til å dele opplysninger fra slik teknologi med. Svarene på dette viser at folk først og fremst er villig til å dele opplysningene mot at de får hjelp til noe.

Kapittel 6 handler om mer tradisjonell kameraovervåking. Hovedtemaet er hvor positive eller negative de spurte er til overvåking på forskjellige steder. Svarene viser at konteksten for overvåkingen er avgjørende for om respondentene er positive eller negative til kameraovervåking. For eksempel vurderer de aller fleste kameraovervåking på buss eller tog som positivt, mens de er negative til overvåking på stranda, i parker eller andre offentlige rekreasjonsområder. Respondentene er særlig negative til overvåking av stedet der de utfører sine arbeidsoppgaver. Kapittelet beskriver også folks syn på bruk av avansert kameraovervåking i en rekke tenkte situasjoner. Et stort flertall av de spurte er positive til at gjenkjenningssystemer brukes til å oppdage etterlyste personer på flyplasser eller togstasjoner. Samtidig er de fleste negative til at overvåkingsbilder analyseres for at kundene får vist tilpasset reklame i butikken.

I **kapittel 7** er temaet anonymitet og sporfrihet. Svarene viser at det er store forskjeller på når den enkelte mener at det er viktig å kunne være anonym. En stor andel av de spurte mener det er viktig å kunne være anonym når man surfer på Internett. Betydelig færre mener at det er viktig å være anonym når man reiser kollektivt med buss, tog, t-bane eller trikk. Selv om mange mener at anonymitet ikke er viktig i mange situasjoner, viser svarene at en betydelig andel verdsetter det å få *muligheten* til å være anonym.

I rapportens siste del, **kapittel 8**, beskrives respondentenes svar på hvor enig eller uenig de er i en rekke forskjellige utsagn der personvern hensyn settes opp mot andre hensyn. Utsagnene tar opp mange temaer. Et overordnede inntrykk av svarene er at personvern ofte ikke vurderes som det som er viktigst å ta hensyn til. Det ser også ut som om mange har stor aksept for bruk av personverninnngripende tiltak i kampen mot kriminalitet.

Om undersøkelsen

Undersøkelsen er utført av Opinion Perduco på oppdrag fra Datatilsynet. Intervjuperioden var fra 18. til 30. november 2013. Undersøkelsen er gjennomført på web gjennom Norstats webpanel, rekruttert gjennom landsrepresentative telefonundersøkelser. Populasjonen for undersøkelsen er den norske befolkningen, 15 år eller eldre. Det ble totalt gjennomført 1 501 intervjuer.

Du kan lese mer om undersøkelsen i vedlegg 1, *Befolkningsundersøkelse høst 2013 - Dokumentasjon/spørreskjema*, som er skrevet av Opinion Perduco. Her finner du intervjuguiden og mer informasjon om utvalg, metode og feilmarginer.

Målet med undersøkelsen

Hensikten med vår undersøkelsen var å finne ut hvilket syn befolkningen har på ulike spørsmål om personvern i dag, hvilke erfaringer har de og hvilke valg tar de?

Tematisk spenner undersøkelsen bredt. For å kunne sammenligne noen av svarene med det vi har funnet i tidligere undersøkelser, men samtidig dekke tema som ny teknologi og nye personvernutfordringer har vi har forsøkt å holde en god balanse mellom nytt og gammelt. Undersøkelsen har derfor både nye spørsmål om ny teknologi og nye personvernutfordringer og spørsmål som er stilt i tidligere undersøkelser.

Les også "Personvern 2014 – Tilstand og trender"

I forbindelse med den internasjonale personverndagen 2014 skrev Datatilsynet sammen med Teknologirådet rapporten "Personvern 2014 – Tilstand og trender". Rapporten analyserer blant annet overvåking etter Snowden, metadata, nedkjølingseffekten og muligheten i ny teknologi med bakgrunn i spørsmål fra denne undersøkelsen.

Rapporten viser at de spurte er mer opptatt av personvern nå enn tidligere, om folks kjenner til Snowden-avsløringene og hvordan de ser på disse avsløringene, samt to spørsmål knyttet til såkalt nedkjølingseffekt.

Personvern 2014 – tilstand og trender kan du lese her: <http://www.datatilsynet.no/verktoy-skjema/Publikasjoner/Analyser-utredninger/Personvern-2014-tilstand-og-trender/>

Rapportens kapittel om nedkjølingseffekt er også oversatt til engelsk:

http://www.datatilsynet.no/Global/04_planer_rapporter/Nedkj%C3%B8ling%20i%20norge_eng_.pdf

Tidligere undersøkelser og sammenlikning med disse

Sist gang vi gjennomførte en tilsvarende personvernundersøkelse av denne størrelsen var i 2005. Du vil se av vi sammenligner en rekke av svarene i denne rapporten med funn fra undersøkelsen fra 2005. Den gangen ble undersøkelsen gjennomført av Transportøkonomisk institutt på oppdrag fra Datatilsynet. Selve datainnsamlingen ble gjort av Gallup i form av telefonintervjuer. Antallet respondenter var 1 000. Rapporten fra undersøkelsen i 2005 heter "*Setter vi vår lit til Storebror... Og alle småbrødre med?*":

<https://www.toi.no/getfile.php/Publikasjoner/T%C3%98I%20rapporter/2005/789-2005/789-2005.pdf>

I tillegg til å se undersøkelsen opp mot med funn fra 2005, sammenliknes også noen av de nye tallene med en undersøkelse fr Statistisk sentralbyrå gjennomførte i 1997. Rapporten "*Undersøkelse om personvern: Holdninger og erfaringer 1997*" finner du her:

http://www.ssb.no/a/histstat/not/not_9748.pdf

Kapittel 1

Varierende grad av tillit. Tillit til virksomheters behandling av personopplysninger

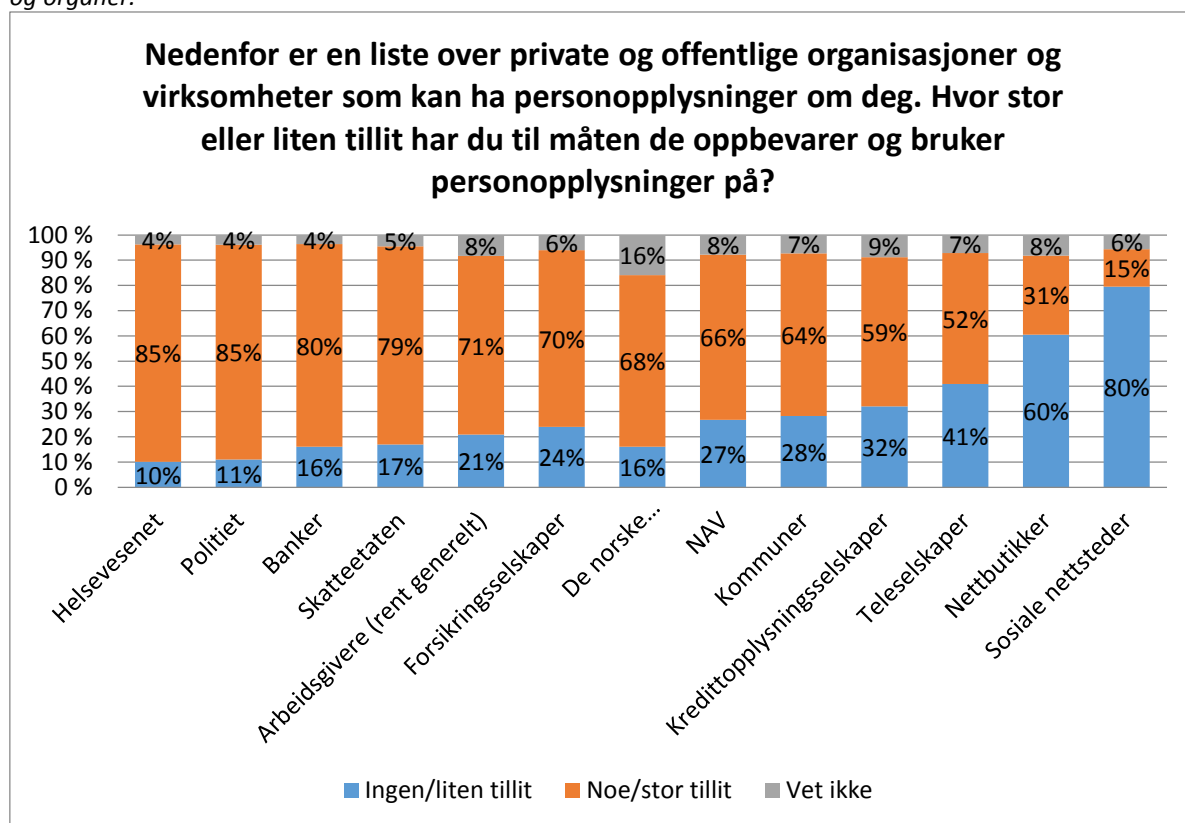
Kapittelinnledning og hovedkonklusjoner

Tillit er viktig for ivaretagelse av personvernet. Det bør i størst mulig grad være et godt utviklet tillitsforhold mellom registrerte personer og de som behandler opplysninger om dem. Folk skal med andre ord i minst mulig grad ha grunn til å føle usikkerhet og frykt når de avgir personopplysninger til en virksomhet, privat så vel som offentlig.

Vi har spurt i hvilken grad folk har tillit til hvordan ulike private og offentlige virksomheter behandler deres personopplysninger. Det er gledelig å finne en gjennomgående stor tillit i befolkningen når det gjelder dette. Befolkningen har imidlertid høyere tillit til hvordan offentlige virksomheter behandler personopplysninger, enn til hvordan private virksomheter gjør dette. Sosiale nettsteder og nettbutikker skiller seg ut, ved at et stort flertall har liten eller ingen tillit til deres behandling av personopplysninger. På den andre siden av skalaen finner vi helsevesenet og politiet. Det er svært få som har lav eller ingen tillit til hvordan disse instansene behandler personopplysninger. Av de offentlige virksomhetene er det NAV befolkningen har lavest tillit til.

Gjennomgående høy tillit

Figur 1: Andelen med noe/stor tillit og ingen/liten tillit til behandling av personopplysninger i ulike virksomheter og organer.

Med unntak av sosiale medier og nettbutikker har over halvparten av befolkningen noe eller stor tillit til alle virksomhetene på listen.

Tabellen under viser tallene i figur 1 brutt ned på fire ulike grader av tillit og vet ikke.

Tabell 1: Graden av tillit til behandling av personopplysninger i ulike virksomheter og organer.

Organer og virksomheter	Stor tillit	Noe tillit	Liten tillit	Ingen tillit	Vet ikke
Sosiale nettsteder	2 %	13 %	42 %	38 %	6 %
Nettbutikker	4 %	27 %	37 %	23 %	8 %
Teleselskaper	10 %	42 %	31 %	10 %	7 %
Kredittopplysningsselskaper	21 %	38 %	23 %	9 %	9 %
Forsikringsselskaper	25 %	45 %	17 %	7 %	6 %
Banker	41 %	39 %	12 %	4 %	4 %
Arbeidsgivere (rent generelt)	25 %	46 %	17 %	4 %	8 %
Helsevesenet	48 %	37 %	8 %	2 %	4 %
Politiet	54 %	31 %	8 %	3 %	4 %
De norske etterretningstjenestene	41 %	27 %	10 %	6 %	16 %
Skatteetaten	40 %	39 %	12 %	5 %	5 %
NAV	26 %	40 %	19 %	8 %	8 %
Kommuner	19 %	45 %	21 %	7 %	7 %

Høyest tillit til helsevesen og politi

Helsevesenet og politiet skiller seg ut som de to instansene på listen som nyter aller høyest tillit i befolkningen. Hele 85 prosent har stor eller noe tillit til hvordan de behandler personopplysninger.

Kun tre prosent har ingen tillit til politiet, og åtte prosent har liten tillit. Tilliten til etterretningstjenestene er også høy, men ikke like høy som til politiet. Mange har svart *vet ikke* på spørsmål om de har tillit til etterretningstjenestene. At relativt mange respondenter svarer *vet ikke* henger trolig sammen med at etterretningstjenestenes virksomhet foregår i det skjulte og at det er en type virksomhet folk ikke forholder seg aktivt til. 2013 var preget av Snowden-saken og avsløringene om hvordan amerikanske etterretningsmyndigheter har vide fullmakter til å samle inn opplysninger om vanlige folk. Tallene i vår undersøkelse viser at disse avsløringene så langt ikke har bidratt til å ødelegge tilliten til norske etterretningstjenester. 68 prosent har noe eller stor tillit til hvordan etterretningstjenestene behandler personopplysninger.

Befolkningen har også svært høy tillit til hvordan helsevesenet behandler personopplysninger. I likhet med politiet har hele 85 prosent stor eller noe tillit. Kun to prosent har ingen tillit til helsevesenets behandling av personopplysninger. Dette er positivt. Tillit til helsevesenet er svært viktig da de opplysningene som behandles der er blant de mest beskyttelsesverdige. Tillit mellom pasient og behandlende helsepersonell er en forutsetning for å yte helsehjelp av god kvalitet. Dersom pasienten ikke stoler på behandleren, vil han kunne holde tilbake viktig informasjon. Resultatet kan bli manglende eller feilaktig behandling.

Lavest tillit til sosiale nettsteder og nettbutikker

Åtte av ti har liten eller ingen tillit til hvordan sosiale nettsteder behandler personopplysninger. Når det gjelder nettbutikker har seks av ti liten eller ingen tillit til deres håndtering av

personopplysninger. Dette er svært høye tall. Hva er årsaken til at så få har tillit til sosiale nettsteder og nettbutikker?

Sosiale nettsamfunn samler inn store mengder personopplysninger fra sine brukere. Mangelen på tillit til hvordan de behandler personopplysningene kan skyldes at folk synes det er uoversiktlig hvilke opplysninger tjenestene samler inn, og hvordan de benyttes. Den lave tilliten kan være uttrykk for en følelse av mangel på kontroll. Brukere av sosiale nettsteder har ofte mulighet til å kontrollere hvilke personopplysninger han eller hun vil dele med *andre brukere* ved å justere personverninnstillingene. Brukerne opplever nok imidlertid ikke å ha samme grad av kontroll over hvordan *eierne* av nettstedene benytter personopplysningene deres. Opplysningene blir ofte utnyttet til å drive målrettet markedsføring, og mange kan nok føle at denne formen for markedsføring blir for aggressiv eller nærgående, og at man ikke har helt kontroll over hvilke opplysninger markedsførerne egentlig har tilgang til. En annen årsak til at tilliten til sosiale nettsteder er så lav sammenliknet med andre virksomheter, kan være at mange av disse tjenestene ikke er norske. Mange av de største sosiale nettstedene eies av utenlandske aktører, og folk kan ha mindre tillit til hvordan personopplysningene deres behandles under et annet lands lovgivning.

Den påtagelige mangelen på tillit er paradoksalt sett i lys av at 70 prosent av de spurte i undersøkelsen (87 prosent i aldersgruppen under 40 år) svarer at de bruker et sosialt nettsamfunn ukentlig. Selv om de fleste har svært liten tillit til hvordan sosiale nettsamfunn behandler personopplysninger, er altså folk ivrige brukere av tjenestene likevel. Dette forklares trolig først og fremst ved at disse tjenestene har blitt en viktig del av folks hverdag. Selv om tilliten til hvordan tjenestene benytter opplysningene er lav, finnes det ikke noe annet eller bedre alternativ å skifte til.

Det at folk ikke har særlig tillit til tjenestenes behandling av personopplysninger, innebærer imidlertid ikke nødvendigvis at folk føler stor utrygghet ved å bruke tjenestene. Mangelen på tillit uttrykt i undersøkelsen kan være uttrykk for skepsis, usikkerhet eller irritasjon knyttet til hvordan personopplysningene brukes, for eksempel til å bedrive markedsrettet reklame. Men skepsisen skaper ikke et så stort ubehag at folk velger å ikke benytte tjenestene. Det kan også være et element av flokkmentalitet som bidrar til å forklare hvorfor den lave tilliten ikke fører til svikt i bruk av tjenestene. ” Når alle andre bruker tjenestene så kan det ikke være så farlig”, er det kanskje mange som tenker.

Seks av ti har liten eller ingen tillit til hvordan nettbutikker behandler personopplysninger. Også dette er paradoksalt sett i lys av at 82 prosent av befolkningen svarer at de har handlet varer på nett i 2013.¹ Det er imidlertid slik at tilliten til hvordan nettbutikkene behandler personopplysninger varierer veldig fra butikk til butikk. Mange av de store og mye benyttede selskapene nyter trolig relativt høy tillit, samtidig som det finnes en underskog av nettbutikker med lavere omdømme. I mange tilfeller kan det også være uklart for forbrukerne hvorvidt nettbutikken forholder seg til norsk lovgiving, eller ikke. Selv om nettbutikken fremstår som norsk kan den være eiet og drevet fra utlandet. Usikkerhet knyttet til dette kan redusere tilliten til hvordan personopplysningene som samles inn blir behandlet.

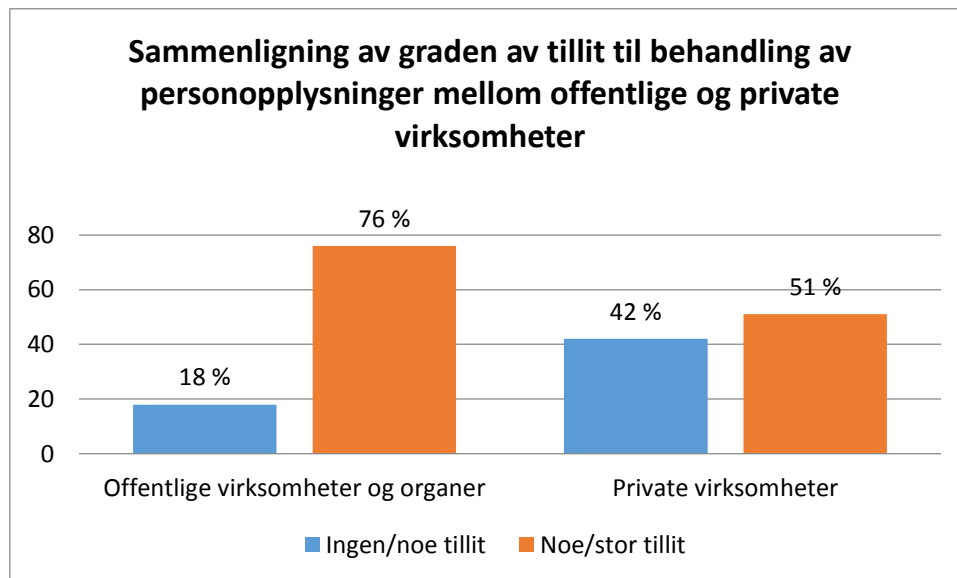
Den svært lave tilliten folk har til hvordan sosiale nettsteder og nettbutikker behandler personopplysninger er et sterkt signal til disse aktørene. Selv om befolkningen i dag er ivrige brukere av slike tjenester til tross for mangel på tillit, viser vår undersøkelse også et annet bilde: 28 prosent

¹ Tall fra en undersøkelse i regi av Forbrukerrådet i november 2013.

<http://www.forbrukerradet.no/forside/presse/pressemeldinger/for-d%C3%A5rlig-av-nettbutikkene>

hevder å ha unnlatt å gjennomføre et kjøp på nett, og 12 prosent sier at de har meldt seg ut av et sosialt nettsamfunn fordi de er usikre på hvordan opplysningene som legges igjen kan bli brukt senere. Å ivareta tilliten til sine brukere bør derfor kunne være et konkurransefortrinn for nettbutikker og sosiale nettsteder. Folk vil unnlata å bruke tjenester med lav opplevd tillit og foretrekke de man opplever som seriøse med hensyn til dette. Større åpenhet rundt hvilke opplysninger som samles inn og til hvilke formål de benyttes, og om de eventuelt selges videre til andre formål, er viktige tiltak som vil bidra til å øke tilliten til nettjenestene.

Høyere tillit til offentlige enn til private virksomheter

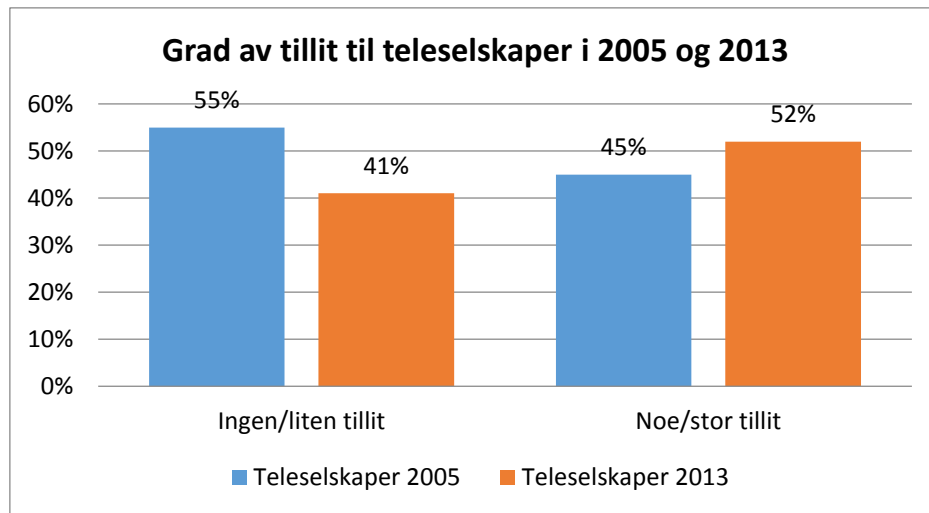

Undersøkelsen viser at befolkningen har en høyere tillit til de offentlige virksomhetene vi har tatt for oss i undersøkelsen, enn til de private. Sett i forhold til de offentlige virksomhetene hevder en dobbelt så stor andel av de spurte å ha liten eller ingen tillit til de private virksomhetene på listen. Det er særlig tilliten til sosiale medier og nettbutikker som trekker ned snittet for private virksomheter. Men selv om vi ser bort fra disse to virksomhetstypene, har de private virksomhetene i snitt lavere tillit enn de offentlige. Banker har imidlertid svært høy tillit. Kun politiet og helsevesenet nyter en høyere grad av tillit i befolkningen enn bankene til hvordan de behandler personopplysninger.

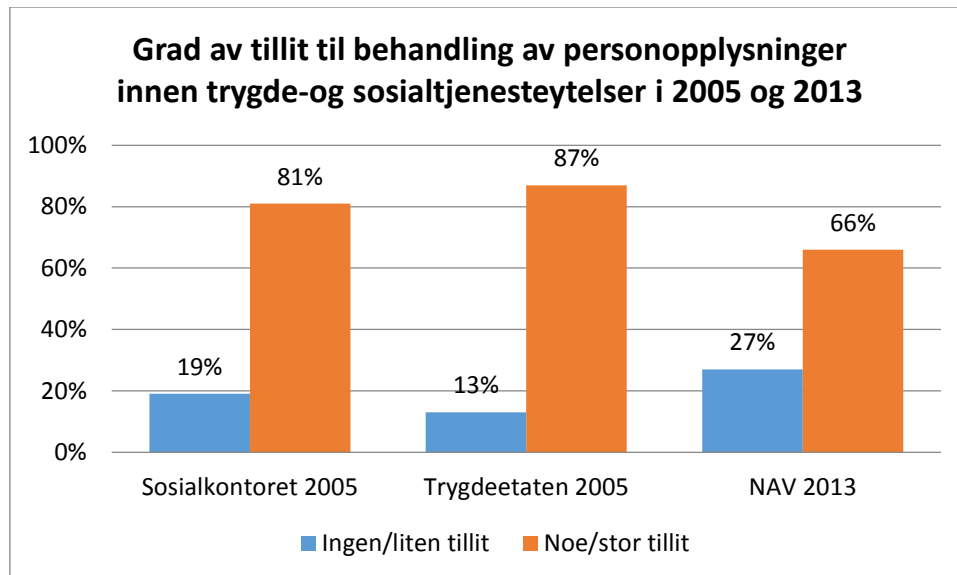
Tilliten er stabil

Spørsmål om folks tillit til hvordan ulike virksomheter behandler personopplysninger, ble også stilt i en tilsvarende undersøkelse av Datatilsynet i 2005.² Graden av tillit til de ulike virksomhetene har holdt seg svært stabil siden 2005. Det imidlertid enkelte unntak:

² Vi stilte det samme spørsmålet i 2005 og i 2013. Vi har imidlertid lagt til noen nye virksomheter i den siste undersøkelsen: Sosiale medier, nettbutikker, kommuner og etterretningstjenestene. I 2005 var ikke NAV etablert. Undersøkelsen fra 2005 spør derfor om tillit til sosialkontor og trygdeetaten. I 2005 spurte vi om tillit til bompengeselskaper og frivillige organisasjoner. Disse virksomhetstypene er ikke tatt med i 2013-undersøkelsen.

- Teleselskapene har opplevd en økning i tillit til hvordan de behandler personopplysninger siden 2005. I undersøkelsen fra 2005 hadde majoriteten av de spurte, 55 prosent, liten eller ingen tillit til teleselskapene. I 2013 har dette bildet snudd, i dag har majoriteten, 52 prosent, noe eller stor tillit til teleselskapene.
- Tilliten til arbeidsgivere har gått noe ned. Andelen som har stor tillit til hvordan arbeidsgiveren behandler personopplysninger har gått ned fra 37 prosent i 2005 til 25 prosent i 2013.

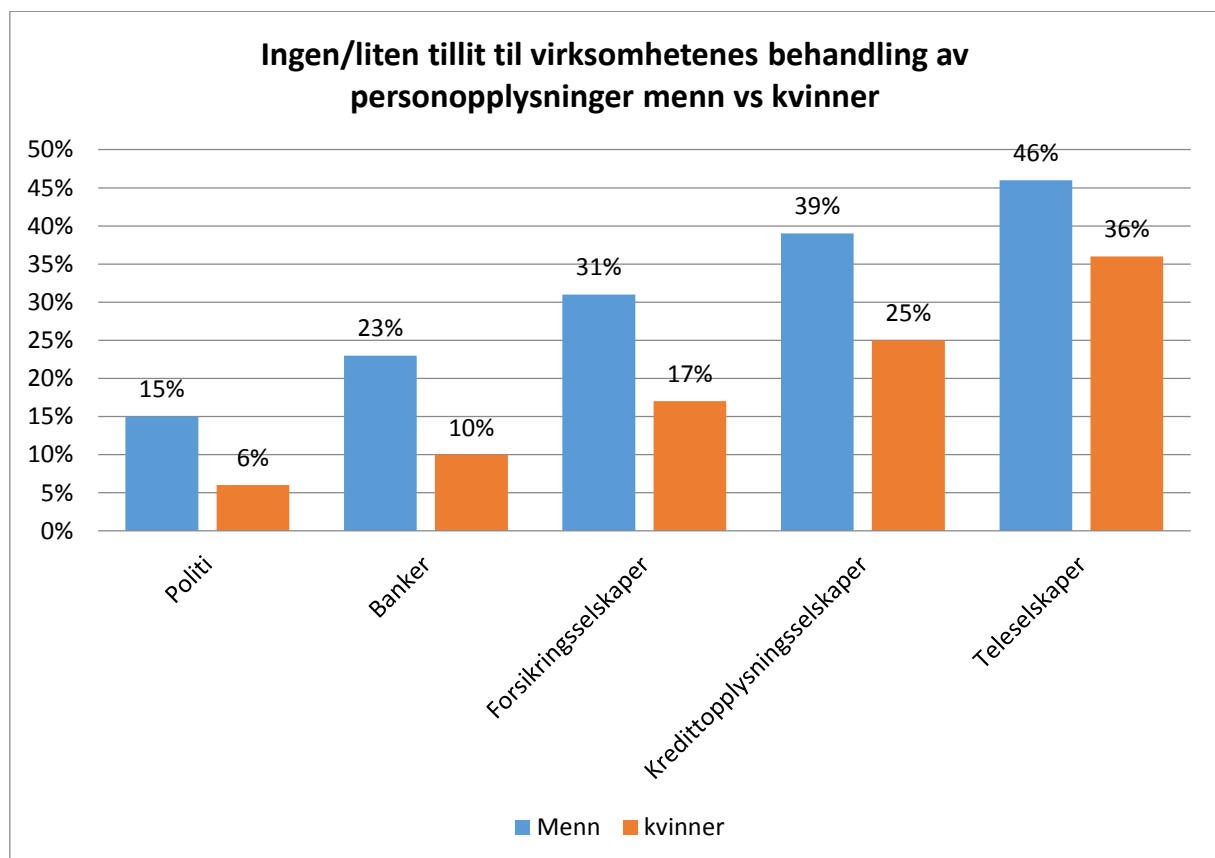
- Sosialkontor og trygdeetaten hadde stor tillit i befolkningen i 2005. Henholdsvis 81 og 87 prosent av respondentene hadde noe eller stor tillit til hvordan disse organene behandlet personopplysninger. Etter sammenslåingen av de to etatene til NAV, har tilliten til hvordan de behandler personopplysninger sunket betydelig. 66 prosent av de spurte har i 2013 noe eller stor tillit til hvordan NAV behandler personopplysninger. Omleggingen til NAV har ikke vært uproblematisk, og etaten har

de siste årene vært gjenstand for mye negativ medieomtale. Dette kan ha bidratt til at tilliten til NAV generelt har sunket i befolkningen, og at dette også gir seg utslag i at folk har mindre tillit til hvordan de behandler personopplysninger.

I undersøkelsen fra 2005, som i 2013, hadde folk høyere grad av tillit til hvordan offentlige virksomheter behandler personopplysninger enn til private virksomheter. Differansen i grad av tillit mellom offentlig og private virksomheter har holdt seg på samme nivå: 24 prosents forskjell i 2005 og 25 prosent forskjell i 2013. I 2005 var det tilliten til bompengeselskapene og teleselskapene som trakk ned snittet for private virksomheter.

Kvinner viser høyere grad av tillit enn menn

Kvinner har gjennomgående høyere tillit enn menn til hvordan virksomhetene i undersøkelsen behandler personopplysninger. Det eneste unntaket er nettbutikker. Her gir kvinner og menn uttrykk for like lav tillit.

Fem virksomhetstyper skiller seg ut med tanke på at menn uttrykker en betydelig lavere grad av tillit enn kvinner. Disse er forsikringselskaper, kredittopplysningselskaper, banker, teleselskaper og politi. Som figuren over viser er det dobbelt så mange menn som kvinner som har liten eller ingen tillit til politiet og bankene.

Andre bakgrunnsvariabler som alder og utdanning påvirker i liten grad graden av tillit.

Kapittel 2 –

Full kontroll? Hva er folk bekymret for, og har de opplevd å miste kontroll over egne personopplysninger?

Kapittelinnledning og hovedkonklusjoner

Elektroniske systemer hjelper oss å organisere livene våre – både praktisk, sosialt og i arbeidslivet. Teknologien gjør hverdagen lettere for mange, men den gjør oss også mer sårbare. Økt deling og registrering i ulike registre kan bety økt risiko for at informasjon om oss kommer på avveier, eller blir misbrukt av andre.

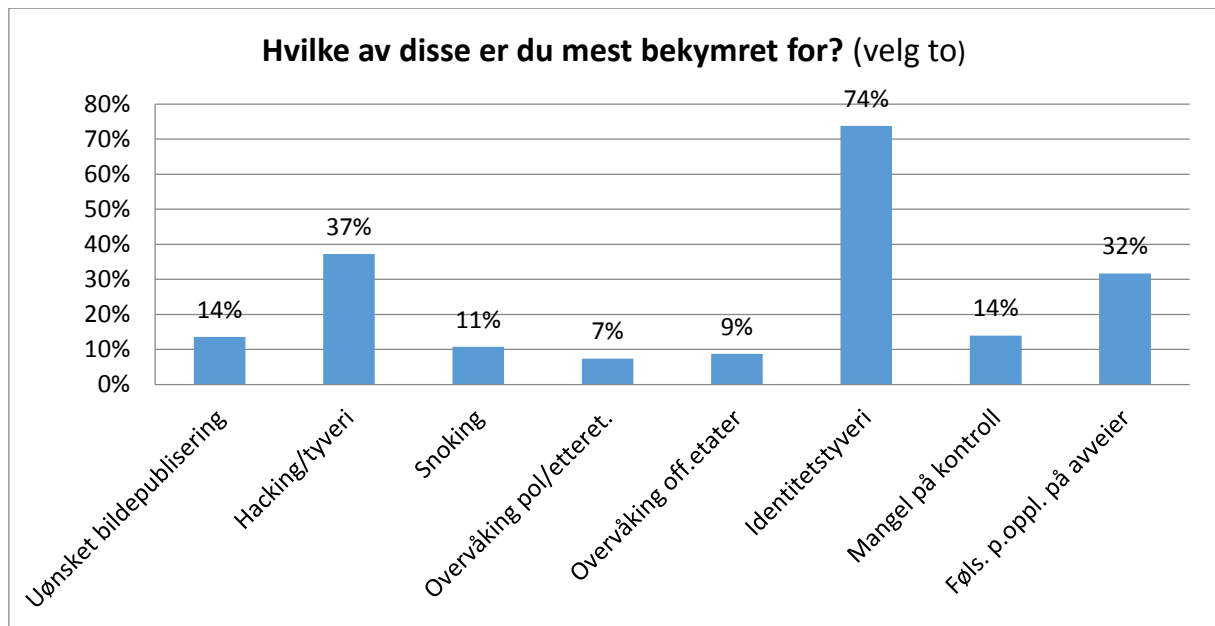
Den uønskede hendelsen flest folk frykter når det kommer til trusler mot personvernet er identitetstyveri. Videre sier de fleste at de ikke deler påloggingsinformasjonen sin med andre, men vi ser en tydelig tendens til at de yngre er mer liberale med å dele tilgang til sine personlige kontoer. En av ti oppgir at de har opplevd misbruk eller personopplysninger på avveier. Og hele en av fire har opplevd uønsket publisering av bilde eller andre opplysninger om seg selv. Så å si alle ønsker å bli varslet dersom personopplysninger om dem selv kommer på avveier fra en offentlig eller privat virksomhet.

Hva er du bekymret for?

Vi gav folk en liste over mulige trusler mot personvernet og ba dem velge hvilke to trusler de er mest bekymret for:

- *Uønsket bildepublisering* – At noen, uten å spørre deg, publiserer bilder eller tekst på Internett som gir et ufordelaktig eller usant inntrykk av deg
- *Hacking/tyveri* – At noen stjeler eller hacker din mobil eller datamaskin og får tilgang til det som er lagret der
- *Snoking* - At ansatte urettmessig titter i private opplysninger en offentlig eller privat virksomhet har om deg, eksempelvis helsejournal eller kontoutskrift
- *Politi-/ etterretningsovervåking* – At myndigheter som politi eller etterretning samler inn og kontrollerer opplysninger om deg, selv om du ikke har gjort noe galt
- *Overvåkning fra offentlige etater* – At myndigheter som NAV, skatteetaten og tollvesenet samler inn og kontrollerer opplysninger om deg, selv om du ikke har gjort noe galt
- *Identitetstyveri* – At noen utgir seg for å være deg, for å oppnå en økonomisk gevinst, eller gjøre skade
- *Mangel på kontroll* – At du ikke har oversikt over hvilke selskaper som har personopplysningene mine og hva de brukes til

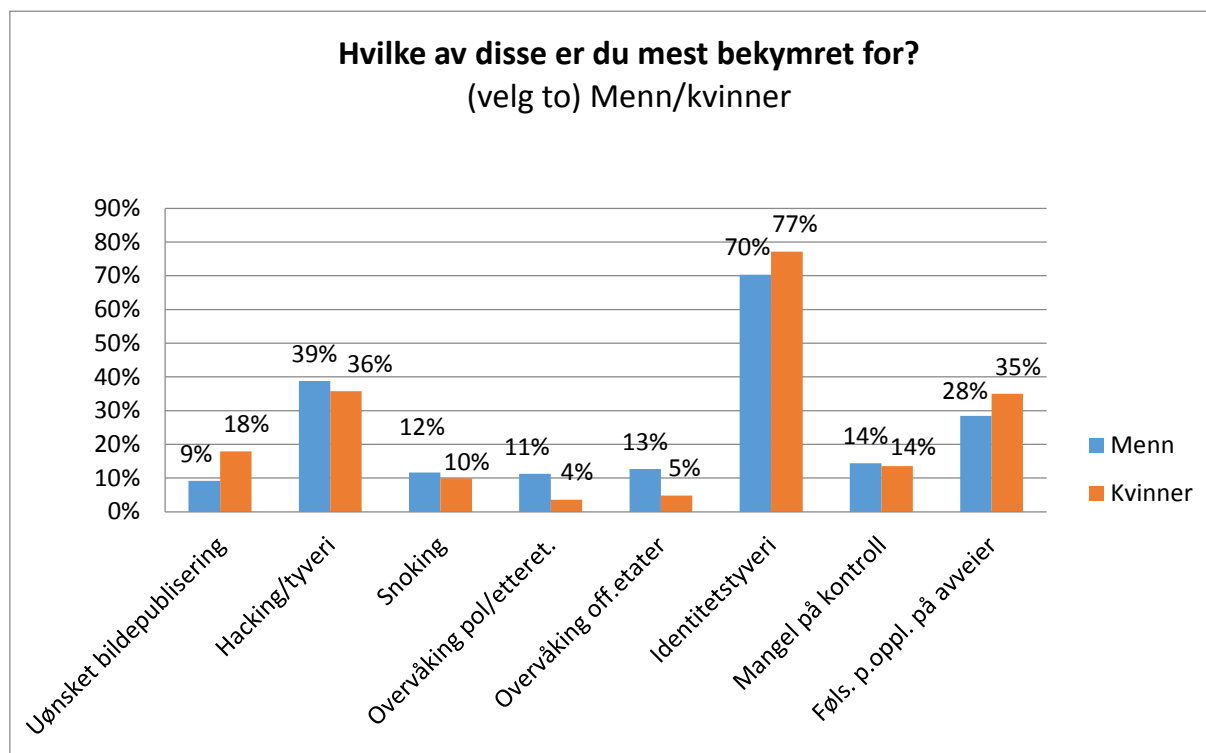
- *Følsomme personopplysninger på avveier* - At uvedkommende gjennom datainnbrudd, lekkasje eller feil hos en privat eller offentlig virksomhet får tilgang til opplysninger om deg

Identitetstyveri er den trusselen flest er bekymret for at skal ramme dem. Hele tre av fire i undersøkelsen sier at identitetstyveri er en av de to truslene de er mest bekymret for. På andreplass kommer hacking eller tyveri av personopplysninger, fulgt av følsomme personopplysninger på avveier. Folk er minst bekymret for overvåking fra politi, etterretning og offentlige etater. Det kan tyde på at tilliten til myndighetene er relativt høy, mens det er større bekymring knyttet til at tredjeparter stjeler personopplysninger og bruker disse på en uønsket måte.

Kvinner frykter bilder på avveier, de eldste frykter identitetstyveri

Tallene viser at begge kjønn stort sett har samme bekymringer. Det er imidlertid noen forskjeller verdt å merke seg:

Sammenlignet med menn er kvinner mer bekymret for uønsket bildepublisering, identitetstyveri og følsomme personopplysninger på avveier. Menn på sin side er mer bekymret for overvåking fra politi, etterretning og offentlige etater. Dette kan tyde på at menn har lavere tillit til myndighetene, mens kvinner i større grad frykter at informasjon om dem selv kommer på avveier og kan bli misbrukt av tredjeparter. At kvinner er spesielt opptatt av uønsket bildepublisering og identitetstyveri kan være knyttet til at de deler et større volum av personlig innhold på nettet. Dette er noe vi tydelig så i en annen undersøkelse, gjennomført i januar 2013.³

Når vi ser på alder er det interessante forskjeller knyttet til tre av truslene:

Kun 55 prosent av de i aldersgruppen 15-29 år er bekymret for *identitetstyveri*, sammenlignet med ca. 80 prosent av alle som er over 30 år.

De yngste er derimot mer bekymret for *uønsket bildepublisering* (18 prosent), sammenlignet med den mer voksne delen av befolkningen. Kun 10 prosent av de som er 50 år og eldre er bekymret for det samme.

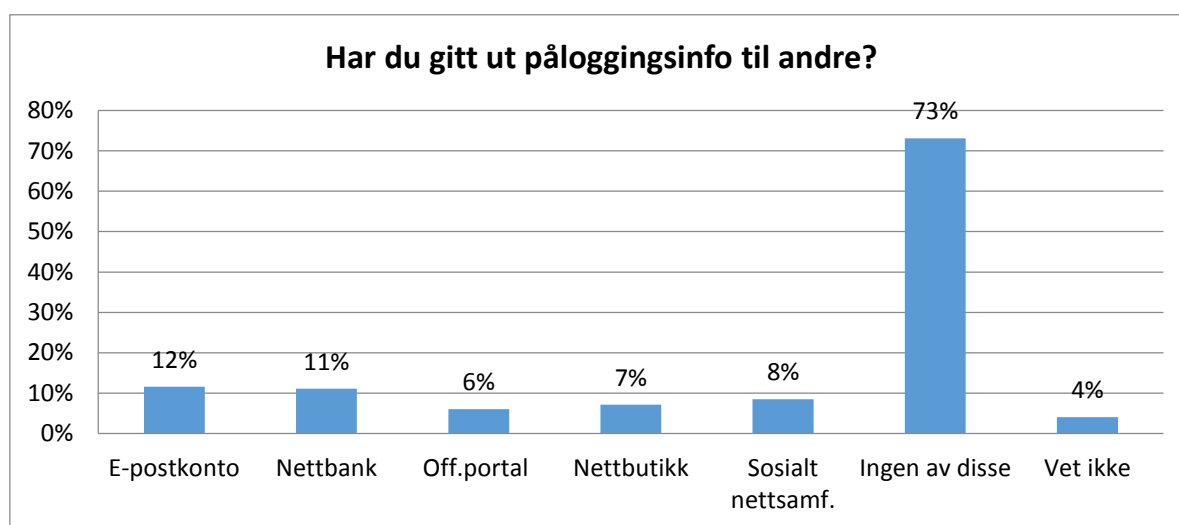
De yngste er også mer bekymret for *overvåking fra politi og etterretning* (15 prosent), sammenlignet med resten av befolkningen (rundt seks prosent). Vi ser den samme tendensen når det gjelder *overvåking fra offentlige etater*.

³ http://www.datatilsynet.no/Global/04_veiledere/personvernrapport_tilstand_trender2013.pdf

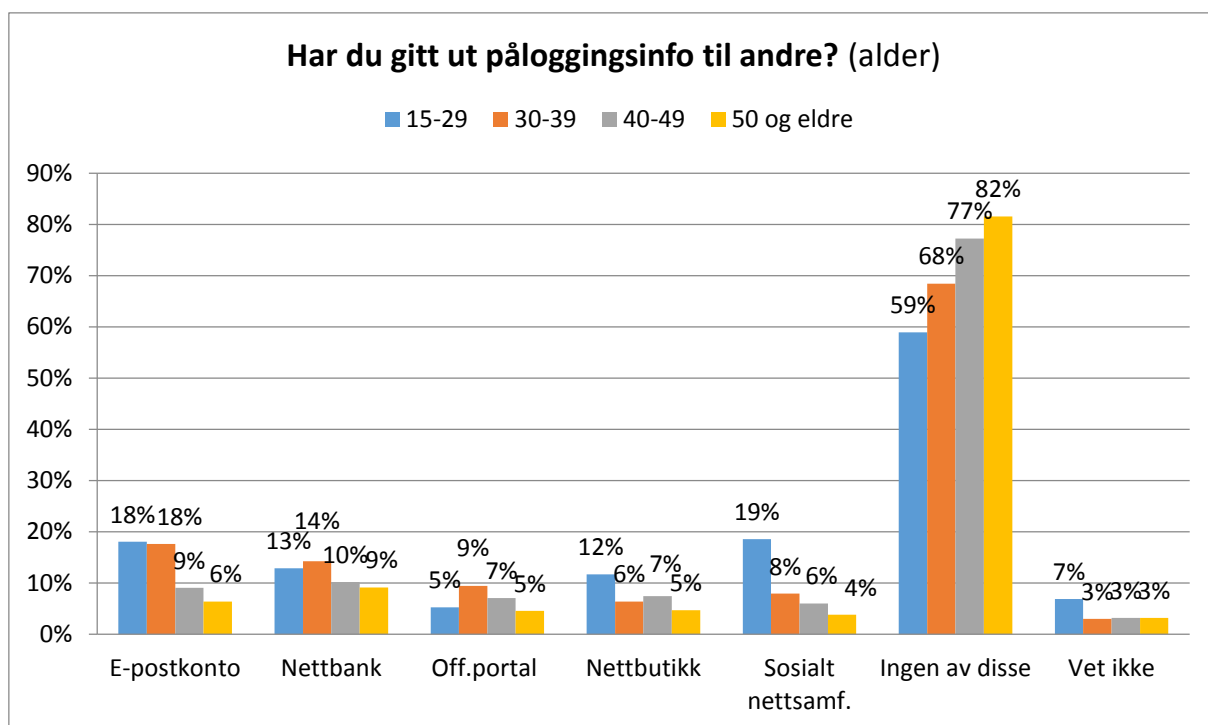
Den yngste gruppen skiller seg altså ut ved at de er mer bekymret for uønsket bildepublisering og overvåking, sammenlignet med den øvrige delen av befolkningen. Vi vet at de yngste er storkonsumenter av Internett og digitale tjenester. De føler seg kanskje derfor ekstra sårbare fordi mye av livene deres er eksponert gjennom bilder og annet personlig innhold i sosiale nettverk. Bakgrunnen for at de yngste er mer bekymret for myndighetsovervåking er uklar, men kanskje kan det knyttes til det siste årets mediefokus på avsløringene om massiv amerikansk overvåking. Fordi de yngste i stor grad lever livene sine på nett, er det mulig at de i større grad føler seg rammet av denne type overvåking.

Deler du passordet ditt?

I noen tilfeller kommer personopplysninger på avveier som en konsekvens av en lekkasje eller et datainnbrudd. I andre tilfeller kan personopplysninger komme på avveie som en konsekvens av det som i utgangspunktet var en frivillig deling av informasjon. Vi ønsket å vite mer om det er vanlig å dele tilgang til personopplysninger i digitale tjenester med andre. Vi spurte derfor om respondentene delte påloggingsinformasjon til sine personlige kontoer, for eksempel for å la andre foreta en betaling, eller å sende selvangivelsen for seg. Respondentene ble spurt om de frivillig har gitt påloggingsinformasjon som passord, pin-koder og kodekalkulator til andre. Tre av fire sier at de ikke har gitt ut påloggingsinformasjon til andre. 13 prosent svarer imidlertid at de har delt denne typen informasjon. Tallene viser at de 13 prosentene som deler innlogging med andre, gjerne deler innlogging til flere type tjenester.

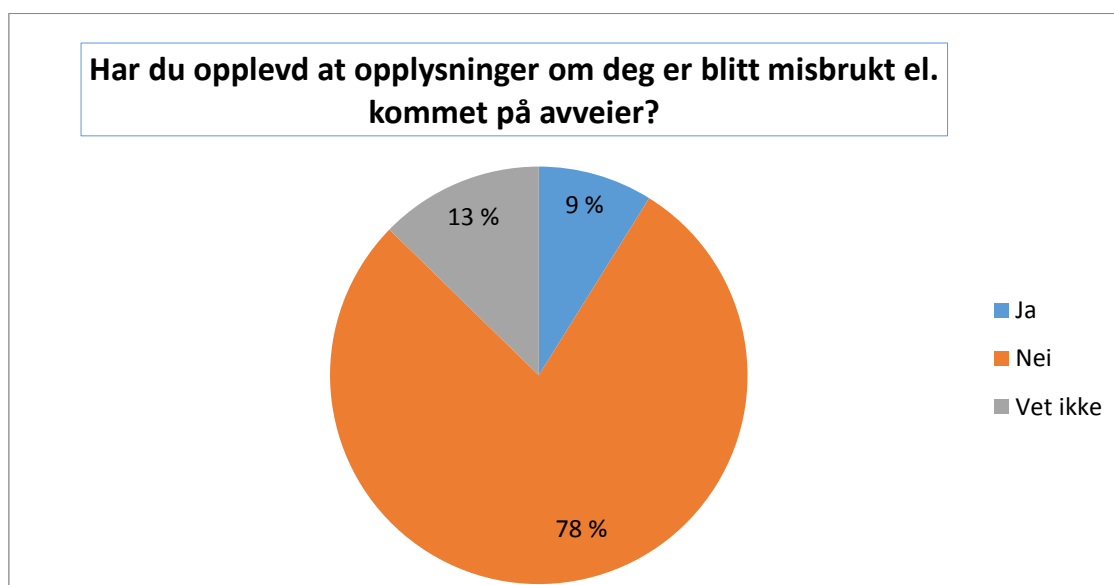
Av de som hadde delt påloggingsinformasjon er det mest vanlig å dele tilgangen til e-post og nettbank.

Sorterer vi svarene fordelt på alder, ser vi signifikante forskjeller. Vi ser at de eldre er mer restriktive med å gi ut påloggingsinformasjon, enn den yngre delen av befolkningen. 82 prosent av de over 50 år har aldri gitt ut denne typen informasjon til andre, sammenlignet med 59 prosent i den yngste aldersgruppen. I samtlige kategorier, bortsett fra offentlige portaler, deler de yngste i større grad påloggingsinformasjon enn de eldre. Særlig i kategorien "sosialt nettsamfunn" er det stor forskjell mellom yngre og eldre. Nesten 20 prosent i alderen 15-29 år har delt påloggingsinformasjon til sosiale nettsamfunn, mens snittet for den øvrige befolkningen ligger på rundt seks prosent.

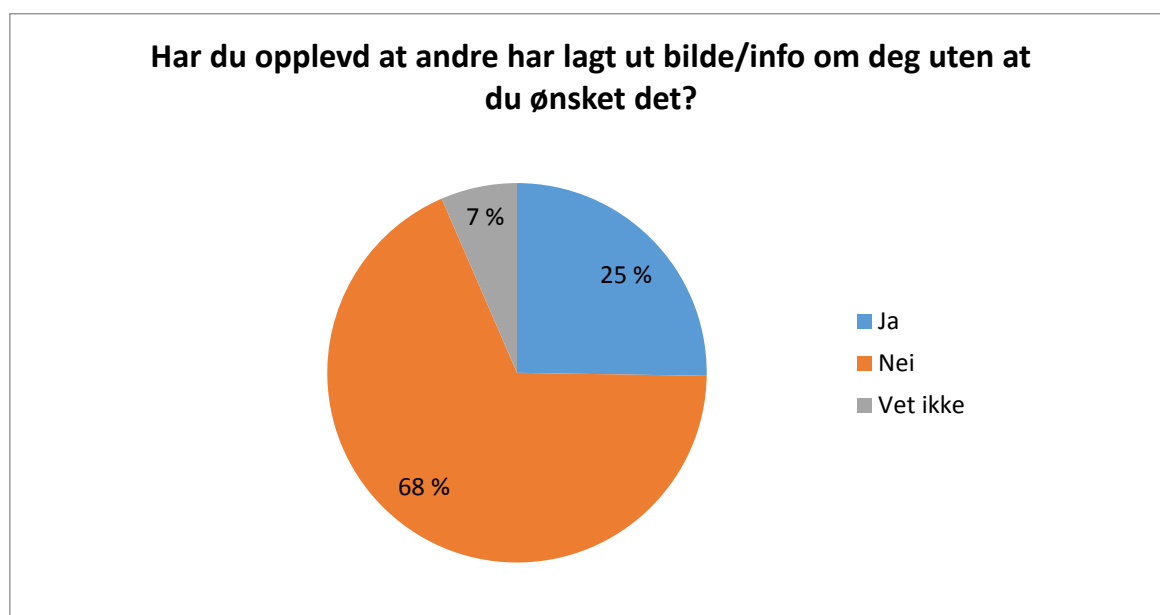
Personopplysninger i gale hender

På spørsmål om hvor mange som har opplevd at egne personopplysninger har kommet på avveier, eller er blitt misbrukt av andre, svarer åtte av ti (78 prosent) at de ikke har opplevd dette.

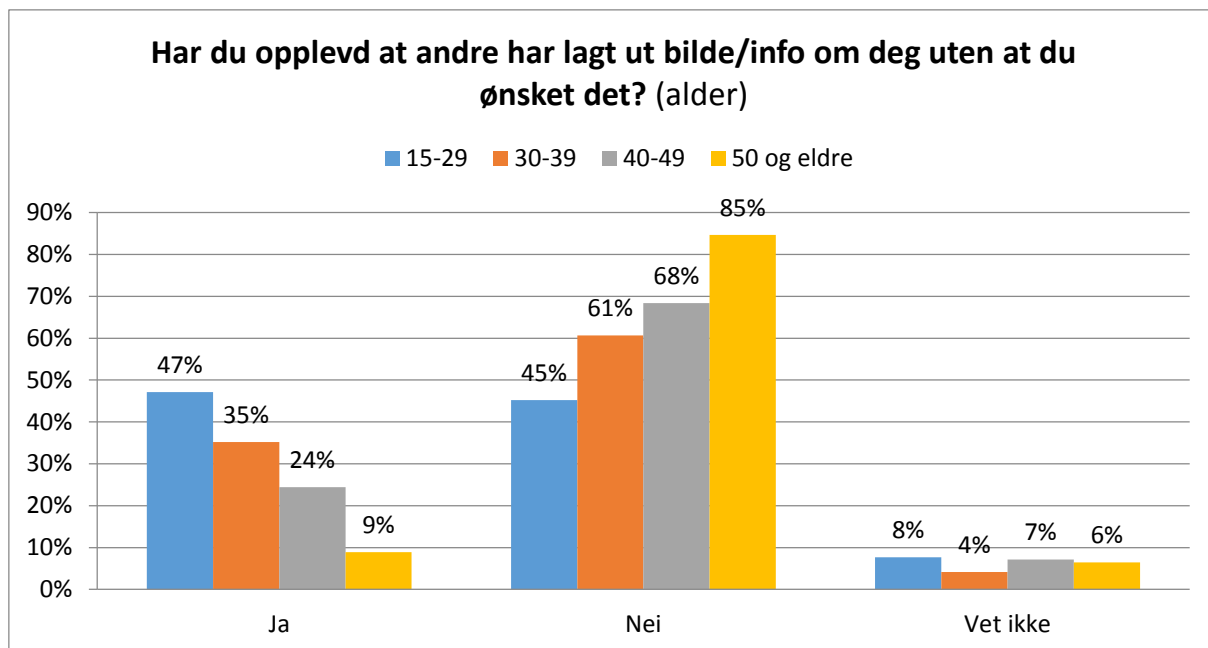
En av ti (ni prosent) har opplevd at egne opplysninger har blitt misbrukt eller kommet på avveier. Dette er en nedgang fra 16 prosent, sammenlignet med svarene på samme spørsmål i en lignende undersøkelse fra 2005.⁴ Dersom vi skal stole på tallene er det både overraskende og gledelig at det er en nedgang i antall folk som har opplevd dette. Det er overraskende fordi vi siden 2005 i økende grad deler informasjon om oss selv digitalt og bruker flere digitale tjenester. Mer informasjon om oss er i omløp, men det er altså en nedgang i antall som har opplevd at opplysninger er blitt misbrukt eller kommet på avveier.

Det er ingen store forskjeller i svarene når vi ser på kjønn, alder og utdanningsnivå. Men ser vi på et relatert spørsmål, nemlig om du har opplevd at noen andre har lagt ut et bilde eller annen informasjon om deg på nett som du ikke ønsket skulle deles, ser vi både en større andel av ja-svar, og større variasjon basert på alder.

En av fire har opplevd at andre har lagt ut bilder eller annen informasjon om seg på nett uten at de har ønsket det selv. Det er ingen særlige forskjeller mellom kjønnene; tre prosent flere kvinner enn menn svarte ja. Vi ser imidlertid store aldersmessige forskjeller. I den yngste gruppen har tilnærmet halvparten opplevd uønsket publisering på nett, sammenlignet med kun ni prosent i den eldste gruppen.

⁴ Setter vi vår lit til Storebror... Og alle småbrødre med? Befolkningens holdning til og kunnskap om personvern. Transportøkonomisk institutt, TØI rapport 789/2005.

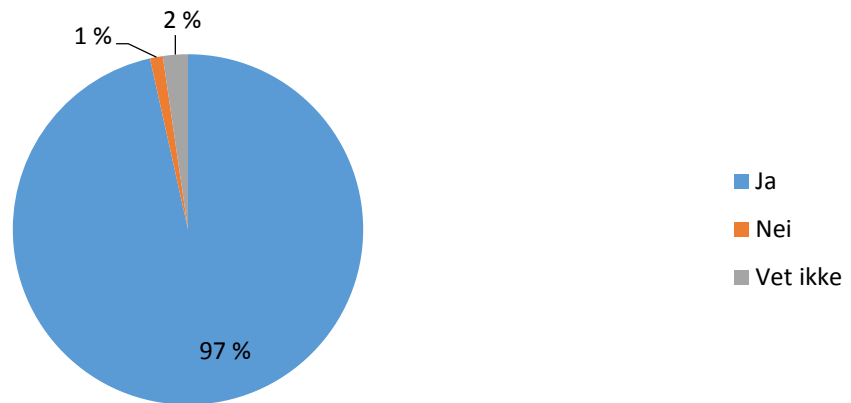

Det er mulig at noe av forklaringen på hvorfor det var en nedgang fra 16 (2005-undersøkelsen) til ni prosent (2013-undersøkelsen) for de som har opplevd at opplysninger om seg har blitt misbrukt/kommet på avveier, ligger her. Siden 2005 har vi fått utallige delingsarenaer på nettet, som for eksempel Facebook og Instagram. Det er mulig at den eksplosjonsartede økningen i deling av personopplysninger har senket terskelen for hva man er villig til å dele av personlig informasjon, samtidig som terskelen for folks oppfatning av hva som er personopplysninger på avveier og misbruk av disse, har blitt hevet. Det vil si at det kan være at en uønsket bildepublisering i 2005 ble sett på som misbruk eller personopplysninger på avveier, mens det i dag er sett på som uønsket, men ikke nødvendigvis kategoriseres som misbruk eller på avveier.

Ja takk til varsling

Når personopplysninger kommer på avveier kan Datatilsynet kreve at den behandlingsansvarlige informerer de berørte om hendelsen. Vi ønsket å finne ut om folk flest ønsker å bli varslet i tilfeller der deres personopplysninger hos en privat eller offentlig virksomhet kommer på avveier, for eksempel gjennom et datainnbrudd. Svaret er, ikke uventet, svært tydelig. Folk ønsker å bli varslet dersom opplysninger om dem kommer på avveier.

Vil du bli varslet dersom opplysninger om deg kommer på avveier?

Tallene fra vår undersøkelse er i tråd med funnene i en EU-undersøkelse om personvern fra 2011.⁵ I denne undersøkelsen svarte 87 prosent av respondentene at de ønsket å bli varslet hvis informasjon om dem kom på avveier eller ble stjålet.

⁵ Special Eurobarometer 359, Attitudes on Data Protection and Electronic Identity in the European Union, European Commission, June 2011

Kapittel 3

Hvilke personopplysninger er viktige å beskytte?

Kapittelinnledning og hovedkonklusjoner

Hvilke opplysninger vi ser på som private er kulturelt betinget, og hva vi synes er viktig å beskytte kan endre seg over tid.

I vår landsdekkende undersøkelse har det vært viktig å sikre et godt bilde av dagens norske situasjon: Hvor beskyttelsesverdige synes folk at forskjellige typer personopplysninger er?

Samme spørsmål ble stilt i en tilsvarende personvernundersøkelse i 2005. Vi var derfor spent på om folks syn hadde endret seg. Respondentene ble spurt om å vurdere fjorten forskjellige typer personopplysninger. Halvparten av typen personopplysninger de ble bedt om å vurdere er hentet fra undersøkelsen i 2005. I tillegg har vi utvidet listen med syv andre typer personopplysninger.

Et overordnet trekk, er at folk ønsker at de samme personopplysningene skal beskyttes i 2013 som for åtte år siden. Dette gjelder for eksempel helseopplysninger og fødselsnummer. Samtidig har det skjedd en utvikling. Svarene tyder på at man i 2013 oppfatter at typene personopplysninger som nevnes i undersøkelsen er litt mer beskyttelsesverdige nå enn i 2005.

Undersøkelsen viser også at det er et betydelig misforhold mellom hva regelverket definerer som sensitive personopplysninger, og hva folk flest oppfatter som spesielt beskyttelsesverdige opplysninger. Når vi rangerer personopplysningene etter hvor beskyttelsesverdige folk synes de er, finner vi flere av de personopplysningene som lovverket definerer som sensitive nederst på listen.

Et annet interessant funn i undersøkelsen er at såkalte tele- og internettrafikdata, som hvem du kommuniserer med og hvor du har vært, står høyt på listen over beskyttelsesverdige personopplysninger. Dette er data som omfattes av datalagringsdirektivet⁶.

Hva bør regelverket beskytte?

Vi stilte følgende spørsmål i undersøkelsen:

Er det noen opplysninger om deg eller andre som du mener lovverket særlig bør beskytte mot innsamling og videre bruk av?

Hvor viktig er det at lovverket beskytter: (Deretter nevnes hver enkelt kategori av personopplysninger)

⁶Datalagringsdirektivet (DLD) er et EU-direktiv 2006/24/EF om lagring av abonnements-, lokaliserings- og trafikkdata. Vedtatt av EU i 2006, som en reaksjon på terrorangrepene i New York 11. september 2001, Madrid 11. mars 2004 og London den 7. juli 2005. I Norge ble DLD vedtatt av Stortinget den 4. april 2011. Skulle etter planen trådt i kraft 1. april 2012, men Samferdselsdepartementet ser nå for seg at lagringsplikten trer i kraft 1. januar 2015.

Det samme spørsmålet ble stilt i en undersøkelse fra 2005⁷. Det betyr at vi kan se om folks holdninger har endret seg over tid.

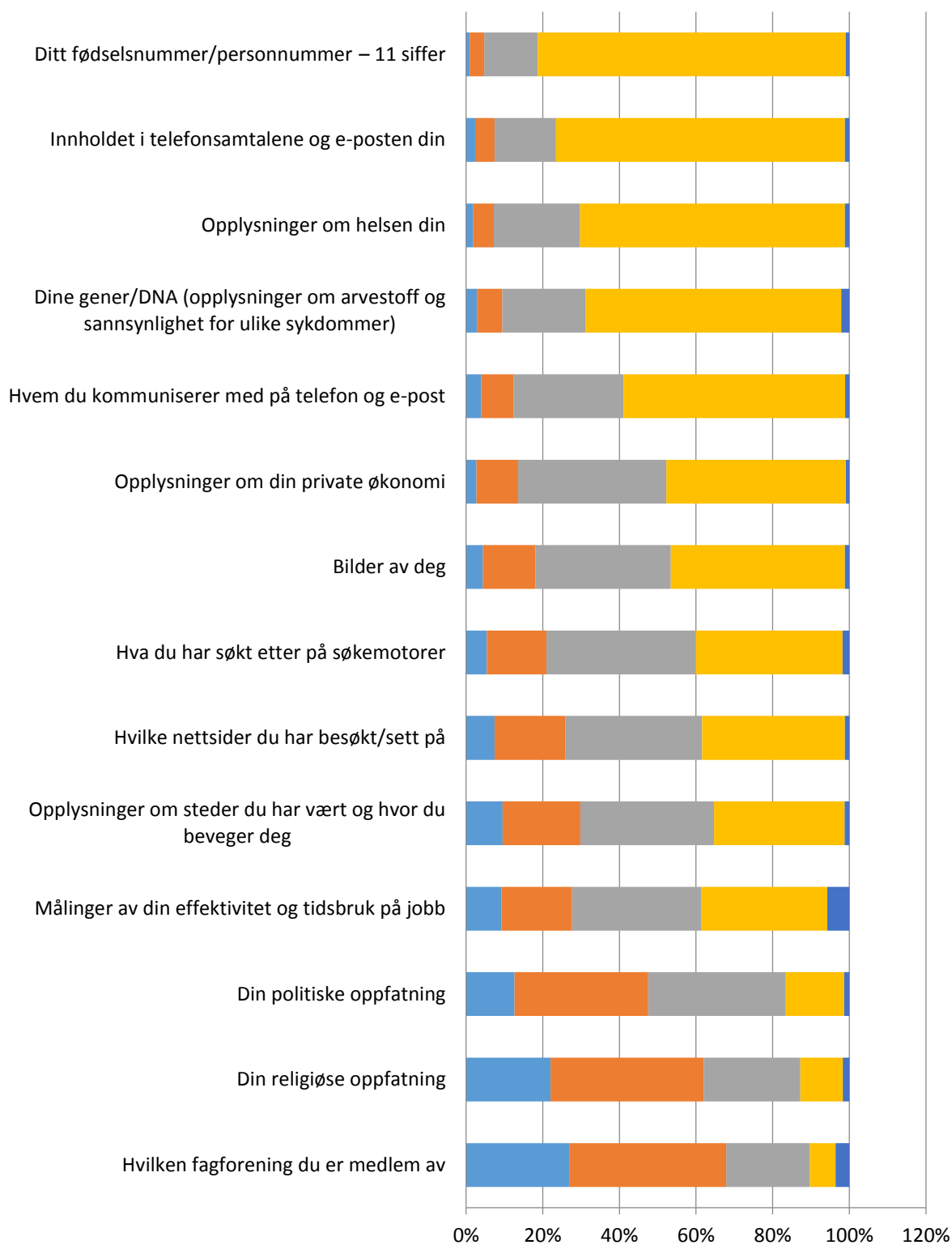
Personopplysningskategorier og rangering etter beskyttelsesbehov

Figuren nedenfor viser en rangering av de fjorten forskjellige opplysningskategoriene som respondentene svarte på. Personopplysningene som respondentene opplever som mest beskyttelsesverdige står øverst, de minst beskyttelsesverdige opplysningene står nederst. Rekkefølgen er basert på andelen som har valgt svaralternativet ”svært viktig”.

⁷ Informasjon om undersøkelsen fra 2005 finner du øverst på siden. Rapporten finner du her:
<https://www.toi.no/getfile.php/Publikasjoner/T%C3%98I%20rapporter/2005/789-2005/789-2005.pdf>

Hvor viktig er det at lovverket beskytter...

■ Helt uviktig ■ Lite viktig ■ Litt viktig ■ Veldig viktig ■ Vet ikke

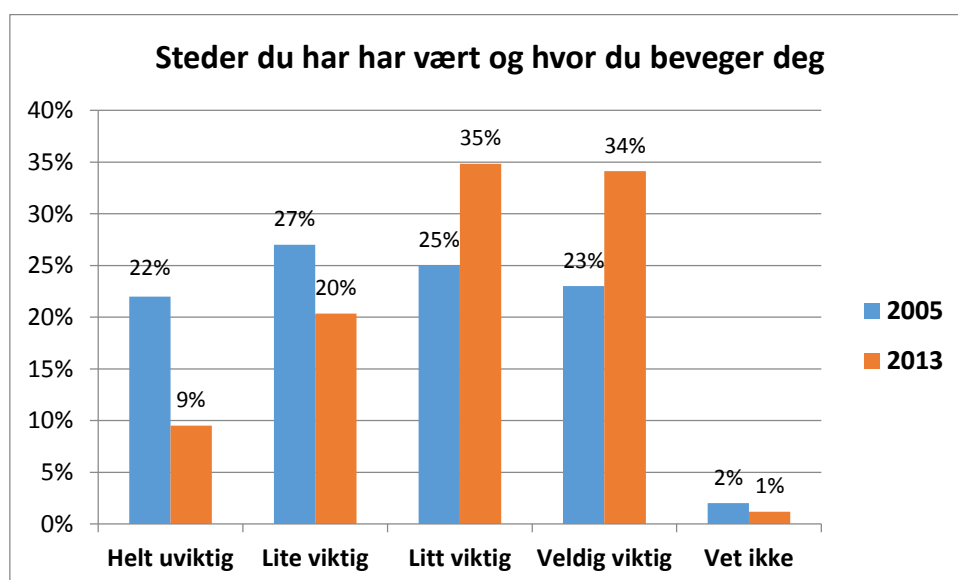

Fødselsnummer oppfattes som den mest beskyttelsesverdige personopplysningen, tett fulgt av innhold i telefonsamtaler og e-post. Videre følger helseopplysninger og gener/DNA. I bunnen av listen finner vi opplysninger om hvilken fagforening man er medlem i, religiøs og politisk oppfatning. De tre siste typene er personopplysninger som etter personvernlovgivningen er definert som sensitive, og dermed ekstra beskyttelsesverdige, personopplysninger.

Generelle observasjoner

Har alt blitt mer beskyttelsesverdig?

Der vi kan sammenlikne, viser svarfordelingene et litt sterkere ønske om regelverksbeskyttelse i dag enn i 2005, i litt ulik grad for de ulike kategoriene. Fellestrekket at er færre nå enn tidligere, velger svaralternativet "helt uviktig". Denne tendensen er iøynefallende, fordi den er så gjennomgående. Nedenfor vises svar fra 2005 og 2013 for kategorien "steder du har vært og hvor du beveger deg". Her har det skjedd en betydelig endring fra svarene i undersøkelsen fra 2005. For de øvrige opplysningskategoriene finner vi ingen store endringer fra 2005 til 2013, i hva folk synes det er viktig å beskytte.

Relativt stor enighet

Alle svaralternativer blir benyttet, men gjennomgående er tyngdepunktet i svarene tydelig. I utgangspunktet kunne en tenke seg at det fantes personopplysninger som befolkningen har et delt forhold til: For eksempel at mange mener det er "helt uviktig" at lovverket beskytter en type opplysning, samtidig som en annen gruppe mener at det er "svært viktig" å beskytte samme opplysning. Vi finner ikke dette fenomenet for noen av de opplysningstypene i undersøkelsen. De to svaralternativene som er mest valgt ligger alltid ved siden av hverandre på svarskalaen, for eksempel "litt viktig" og "veldig viktig". Dette forteller oss at det er temmelig stor enighet om beskyttelsesbehovet for personopplysningene som er med i undersøkelsen. Legger man sammen prosentandelen på de to mest valgte alternativene, utgjør disse mellom 64 og 94 prosent. Størst enighet er det om beskyttelsesnivået for fødselsnummeret.

Kjønns- og aldersforskjeller.

Å sammenlikne den yngste aldersgruppen med den eldste, viser forskjeller. Som et hovedprinsipp er de yngres svar preget av et litt sterkere ønske om beskyttelse av personopplysningene, enn svarene fra den eldre delen av befolkningen.

Menn svarer oftere ”helt uviktig” enn kvinner. Svarene i undersøkelsen viser at kvinner i noe større grad enn menn mener at de ulike typene personopplysninger bør beskyttes. To klare unntak fra dette er hvilke nettsider en har vært på, og hva en har søkt etter i søkemotorer. Disse opplysningene er menn mer opptatt av å beskytte enn kvinner.

Sensitive personopplysninger

Fire av de fjorten kategoriene i undersøkelsen defineres eksplisitt som sensitive i personopplysningslovens forstand. Dette er opplysninger om fagforeningstilhørighet, religiøs oppfatning, politisk oppfatning og helseopplysninger. I tillegg kommer DNA/gener, som anses som helseopplysninger, og dermed faller inn under kategorien sensitive personopplysninger.

Hvordan er forholdet mellom lovens definisjon av og folks syn på hva som bør beskyttes? Nedenfor er en oversikt over svarfordelingene på de fem opplysningskategoriene.

	Fagforenings- tilhørighet	Religiøs oppfatning	Politisk oppfatning	Gener/ DNA	Helse- opplysninger
Helt uviktig	27 %	22 %	13 %	3 %	2 %
Lite viktig	41 %	40 %	35 %	7 %	5 %
Litt viktig	22 %	25 %	36 %	22 %	23 %
Veldig viktig	7 %	11 %	15 %	67 %	69 %
Vet ikke	4 %	2 %	1 %	2 %	1 %

Det er paradoksalt at tre typer personopplysninger som etter personvernlovgivningen er definert som sensitive, og dermed ekstra beskyttelsesverdige, kommer helt nederst på rangeringslisten. Helt nederst kommer fagforeningstilhørighet. I Norge oppfattes dette som lite beskyttelsesverdig.

Det er ikke en ny trend at lovens definisjon av, og flertallets syn på, flere kategorier av sensitive personopplysninger er ulike. Det samme så vi også i 2005.⁸

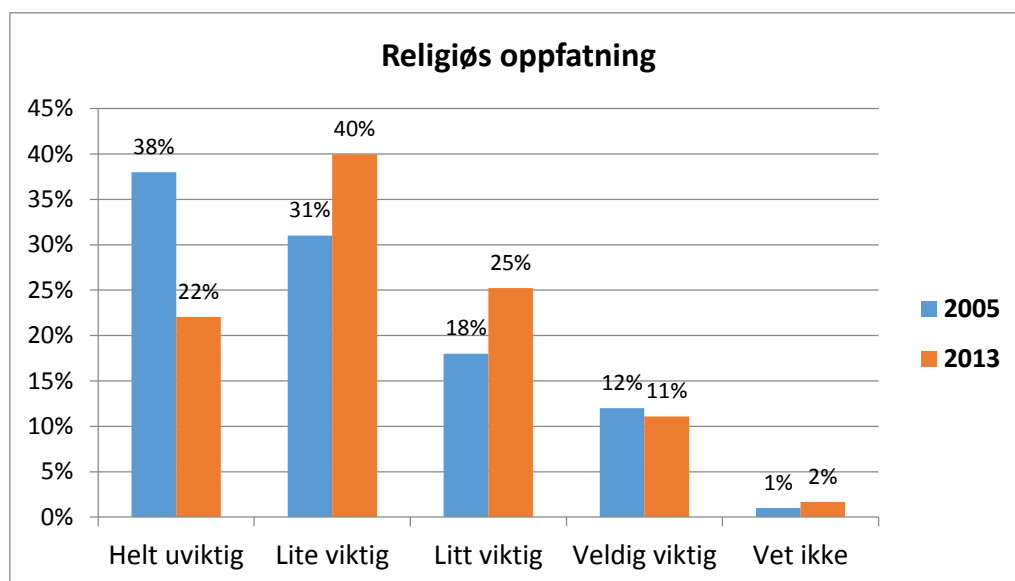
Helseopplysninger står høyt på rangeringslisten, bare fødselsnummer og innhold i telefonsamtaler og e-post rangeres høyere. Også gener/DNA oppleves som en type personopplysning som det er viktig å beskytte. For disse kategoriene sammenfaller lovens definisjon av og folk flest sin oppfatning av beskyttelsesbehovet til opplysningene. Både for helseopplysninger og gener/DNA er det en høyere andel kvinner enn menn som har valgt alternativet ”veldig viktig”.

Med unntak av alternativet om gener/DNA, kan vi sammenlikne svarene med tall fra undersøkelsen fra 2005.

Det er ingen store forskjeller i befolkningens oppfatning av hvilke opplysninger som er beskyttelsesverdige, fra 2005 til 2013. Det som er annerledes, er at svarene i 2013 viser et litt sterkere ønske om å beskytte personopplysningene enn det vi så i 2005. Det gjelder alle de fire

⁸ Setter vi vår lit til Storebror... Og alle småbrødre med? Befolkningens holdning til og kunnskap om personvern. Transportøkonomisk institutt, TØI rapport 789/2005.

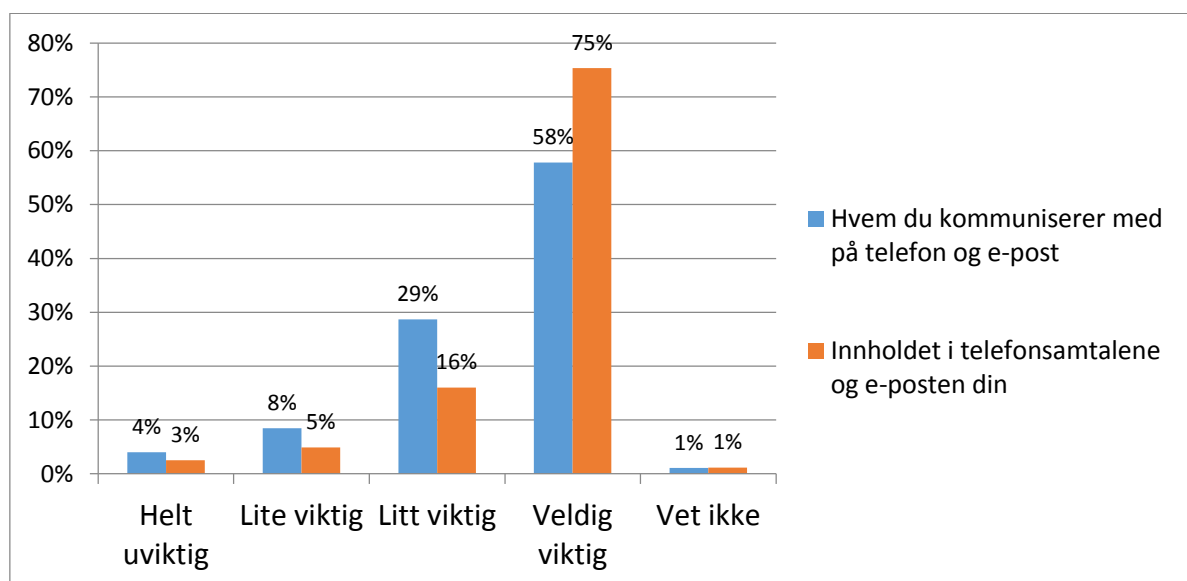
kategoriene vi kan sammenlikne. Nedenfor er et eksempel. Den mest markante forskjellen her er at langt færre i 2013 enn i 2005, velger alternativet ” helt uviktig”.

Hvem du er i kontakt med og innholdet i kommunikasjonen

I debatten om datalagringsdirektivet ble begrepene innholdsdata og trafikkdata brukt for å tydeliggjøre hva direktivet handler om. Et kronargument for å følge direktivet har vært at man ikke skal lagre det som virkelig er følsomt, nemlig innholdet i kommunikasjonen. I forbindelse med Snowden-avsløringene i 2013 er begrepet "*metadata*" ofte brukt. Informasjon om hvem som er sender og mottaker for en e-post, eller partene i en telefonsamtale, kan kalles både metadata og trafikkdata. Det er naturlig å spørre seg om ikke Snowden-avsløringene har satt informasjon om kommunikasjon (selv uten innholdet i kommunikasjonen) i et nytt lys.

Hvor viktig synes folk det er at regelverket beskytter kommunikasjonsinnhold, og hvem en kommuniserer med, mot innsamling og videre bruk? Er folk enig i at innholdet i vår kommunikasjon er svært følsomt, mens opplysninger om hvem du kommuniserer med er mindre viktig å skjerme?

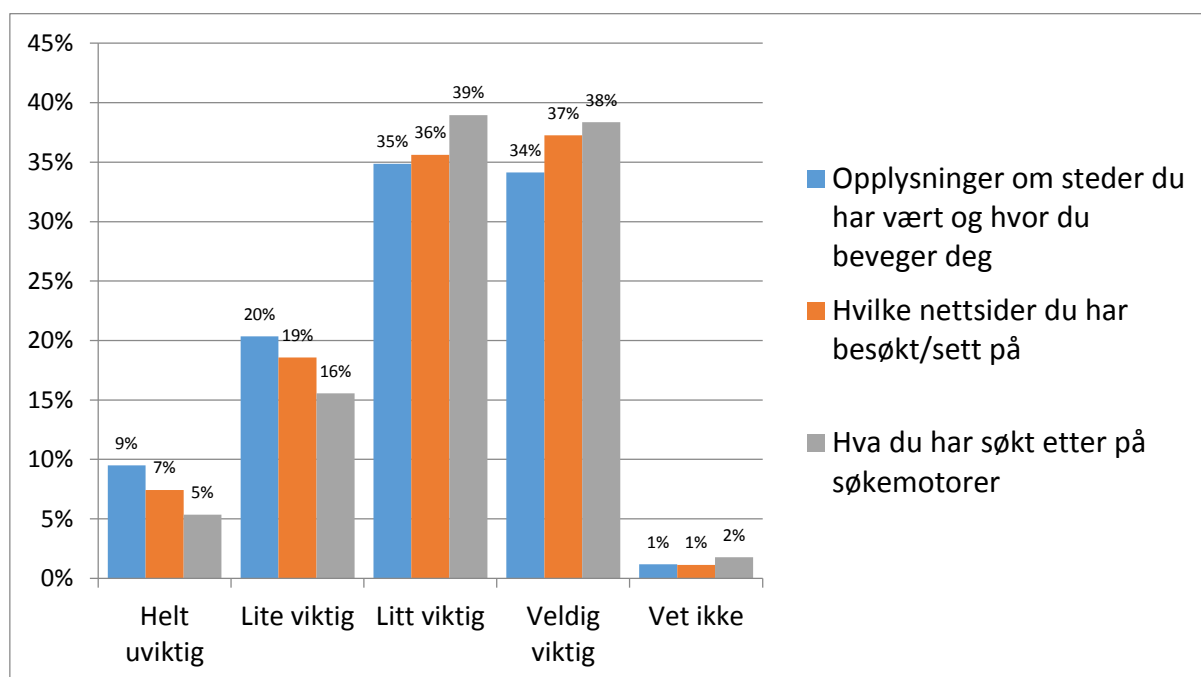

Undersøkelsen viser at både opplysninger om hvem du kommuniserer med på telefon og e-post, og innholdet i kommunikasjonen, anses som svært beskyttelsesverdig. Påstanden om at hvem du kommuniserer med er lite beskyttelsesverdig så lenge selve innholdet ikke avsløres, støttes ikke i denne undersøkelsen. Hvem du kommuniserer med oppfattes *i seg selv* som svært beskyttelsesverdig. Nesten halvparten av respondentene har valgt det svaralternativet ”svært viktig”, på spørsmålet om lovverket bør beskytte disse opplysningene mot innsamling og videre bruk. Bare 12 prosent svarte enten ”helt uviktig”, eller ”lite viktig”.

Alder spiller en rolle for svarene for både kommunikasjonsinnhold og hvem du kommuniserer med. Vi ser de tydeligste forskjellene mellom svarene til de yngste og de eldste. Aldersgruppen 15-29 har en merkbart høyere andel som svarer ”svært viktig”, sett opp mot aldersgruppen over 50 år.

Hvor du har vært på Internett og i den fysiske verden?

De tre neste kategoriene personopplysninger handler om hvor en har vært i den fysiske verden, hvor en har vært på Internett (nettsider) og hva en har søkt etter i søkemotorer. Blir disse opplysningen vurdert som like beskyttelsesverdige som hvem man kommuniserer med på telefon eller e-post?

Respondentene har vurdert disse tre kategoriene svært likt. Alle tre ligger på midten av undersøkelsen rangeringsliste. Folk synes det er viktig at disse personopplysningene beskyttes mot innsamling og videre bruk. Denne vurderingen skiller seg merkbart fra svarene som gjelder kommunikasjonsinnhold eller hvem du kommuniserer med. Disse typene opplysninger blir oppfattet som enda mer beskyttelsesverdige.

Hva man har søkt etter i søkemotorer blir oppfattet som mer beskyttelsesverdig enn de to andre. Enlogg over søk vil øyensynlig være mer følsom enn enlogg over besøkte nettsider.

Vurdering av hvor hvilket beskyttelsesbehov opplysninger om hvor du har vært på Internett, skiller seg ikke særlig fra hvordan respondentene har vurdert opplysningene om hvor du har vært i den fysiske verden. Dette viser en slags parallell vurdering av det fysiske rom og Internett.

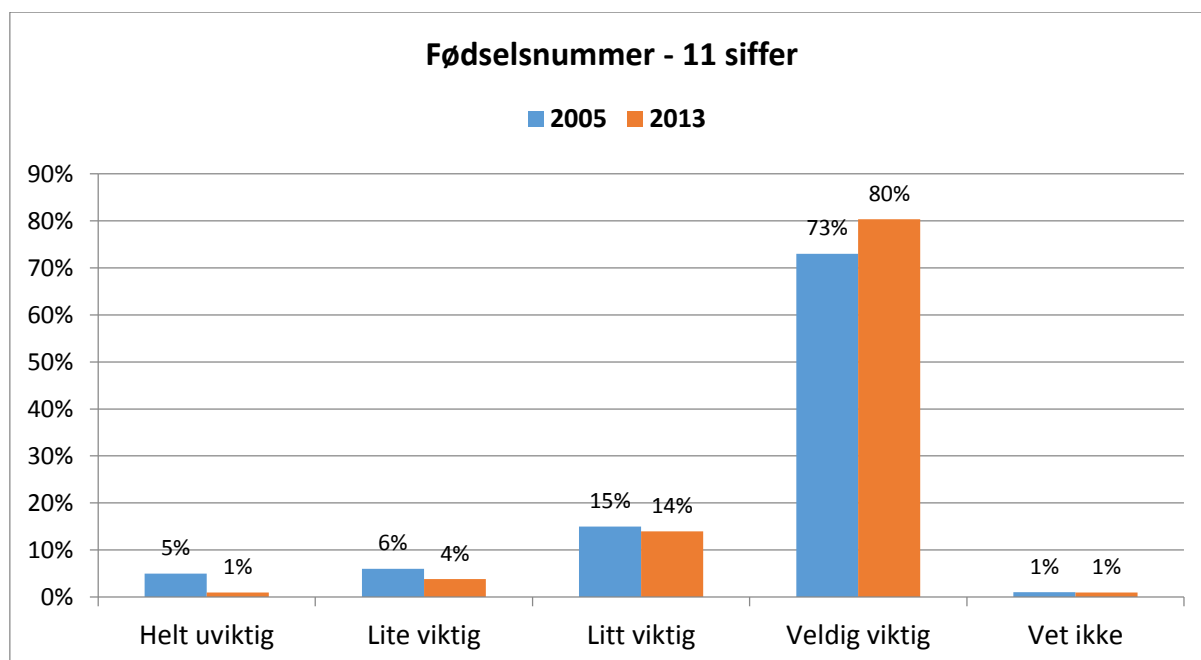
Kategorien "opplysninger om steder du har vært og hvor du beveger deg" var også med i 2005-undersøkelsen. I dag vurderer folk disse personopplysningene som betydelig mer beskyttelsesverdig enn i 2005. På side seks står en figur som viser tallene fra både 2005 og 2013.

For alle tre kategorier er det forskjeller mellom svarene fra aldersgruppen 15-29 år og svarene fra de som er 50 år og eldre. For alle tre kategoriene vurderer de yngste at personopplysningene har et større beskyttelsesbehov enn de eldste.

Fødselsnummer

I undersøkelsen fra 2005 var fødselsnummer den opplysningene respondentene mente hadde sterkest beskyttelsesbehov. Slik er det også i denne undersøkelsen. De som er spurt ønsker fortsatt en svært forsiktig bruk av fødselsnummer. Har det likevel skjedd en viss endring – det vil si at folk oppfatter fødselsnummeret som noe mindre beskyttelsesverdig i 2013 enn man gjorde i 2005? Fordi det nå er færre antall henvendelser til Datatilsynet om fødselsnummer enn tidligere år, har vi grunn til å tro at folk ikke lenger er like opptatt av å beskytte fødselsnummeret sitt.

Kanskje noe overraskende viser tallene i undersøkelsen det motsatte:

Det er kanskje paradoksalt at fødselsnummeret oppfattes som så viktig å skjerme. Tallene som fødselsnummeret består av gir i seg selv ikke mer informasjon enn fødselsdato, fødselsår og kjønn. Det er åpenbart ikke dette som gjør at fødselsnummeret blir oppfattet som så beskyttelsesverdig.

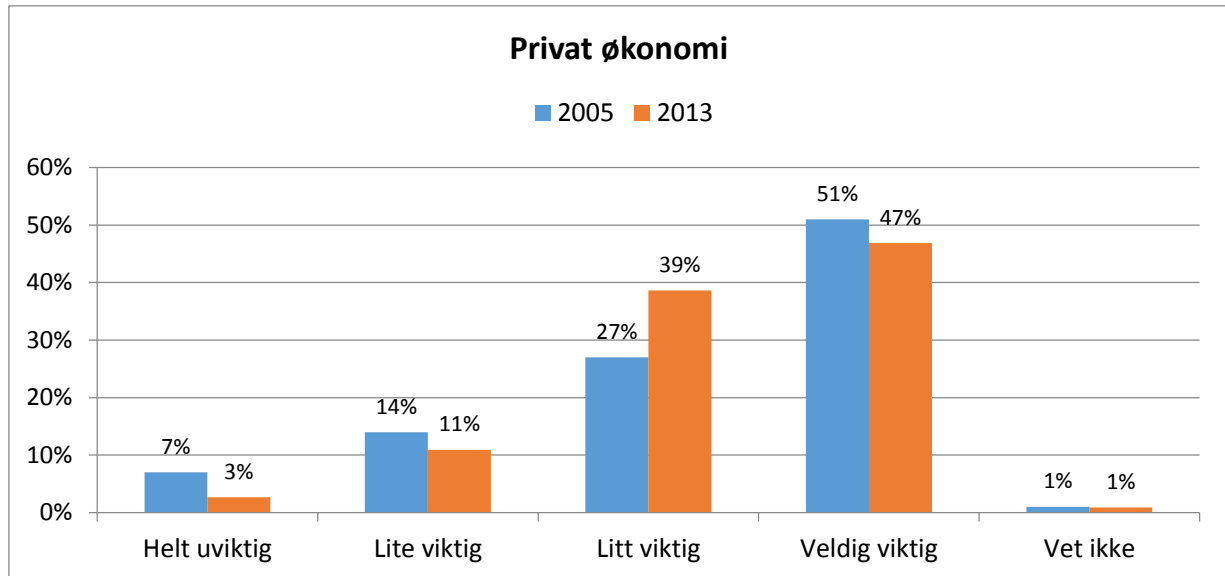
Deler av forklaringen på hvorfor fødselsnummeret oppleves som så viktig å beskytte, må ligge i muligheten for misbruk. Folk erfarer at kjennskap til et fødselsnummer i en del sammenhenger gir tilgang til informasjon om, eller mulighet til å foreta disponeringer i navnet til den som nummeret tilhører. Fødselsnummeret står ofte sentralt i ID-tyverier. Som vår undersøkelse viser, er ID-tyveri den hendelsen flest frykter⁹.

⁹ Se kapittel 2 *Full kontroll?*

Privat økonomi

Offentlig tilgjengelige skattelister, og den brede og den uregistrerte bruken av befolkningens ligningstall som inntil nylig har vært praktisert, er utenkelig i mange andre land. Hensynet bak de offentlige skattelistene er åpenhet, men kan det at slik ordning fikk eksistere bety at nordmenn vurderer informasjon om privat økonomi som lite beskyttelsesverdig?

Tallene i vår undersøkelse tyder ikke på det. Privat økonomi står i midtre del av rangeringslisten.

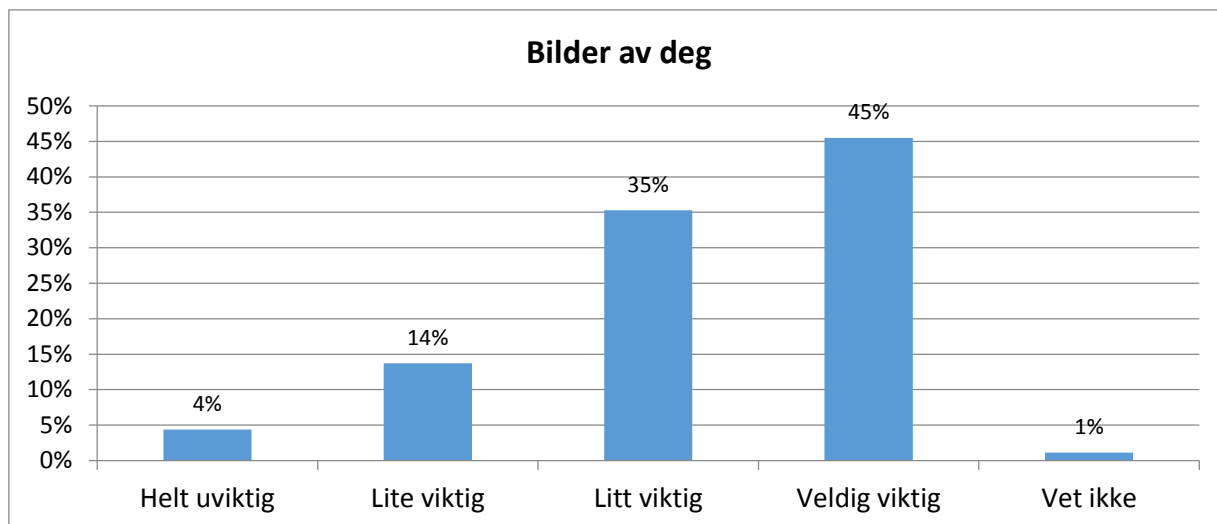

Figuren over viser svar fra både 2005 og 2013. Svaralternativet "svært viktig" velges av noen færre, men er fremdeles det mest valgte alternativet. Samtidig velger flere svaralternativet "litt viktig", og færre velger "helt uviktig", det har gått ned fra syv til tre prosent. I 2013 er det flere kvinner enn menn som velger alternativet "svært viktig" (53 mot 41 prosent).

Bilder av deg

Analoge bilder er etter hvert en sjeldenhet. Gjennom mobiltelefonen har alle fotomuligheter lett tilgjengelig. Digitaliseringen og muligheten for spredning av bilder henger tett sammen. Et bilde på en smarttelefon, et nettbrett eller en datamaskin kan lett publiseres på Internett, eller videresendes ved hjelp av e-post, app'er eller mms.

45 prosent av respondentene mener at det er svært viktig at lovverket beskytter mot innsamling og videre bruk av egne bilder. Denne personopplysningskategorien ligger dermed midt på rangeringslista over beskyttelsesverdige personopplysninger i undersøkelsen.

Det er betydelige alders- og kjønnsforskjeller i hvordan respondentene vurderer om det er viktig at regelverket beskytter bilder. Hele 55 prosent av kvinnene svarer ”veldig viktig”, mot 36 prosent av mennene. I aldersgruppen 15-29 år har en høyere andel enn den øvrige delen av befolkningen valgt alternativet ”veldig viktig”.

Undersøkelsen viser også at kvinner er mer bekymret for uønsket bildepublisering enn menn, og yngre er mer bekymret for uønsket bildepublisering enn eldre. I undersøkelse har de yngre, mer enn eldre, erfaringer med at andre har lagt ut bilder eller annen informasjon om dem, som de ikke ville dele¹⁰. Fra en tidligere undersøkelse i 2013¹¹ vet vi at kvinner i større grad enn menn deler bilder eller innhold på sosiale medier.

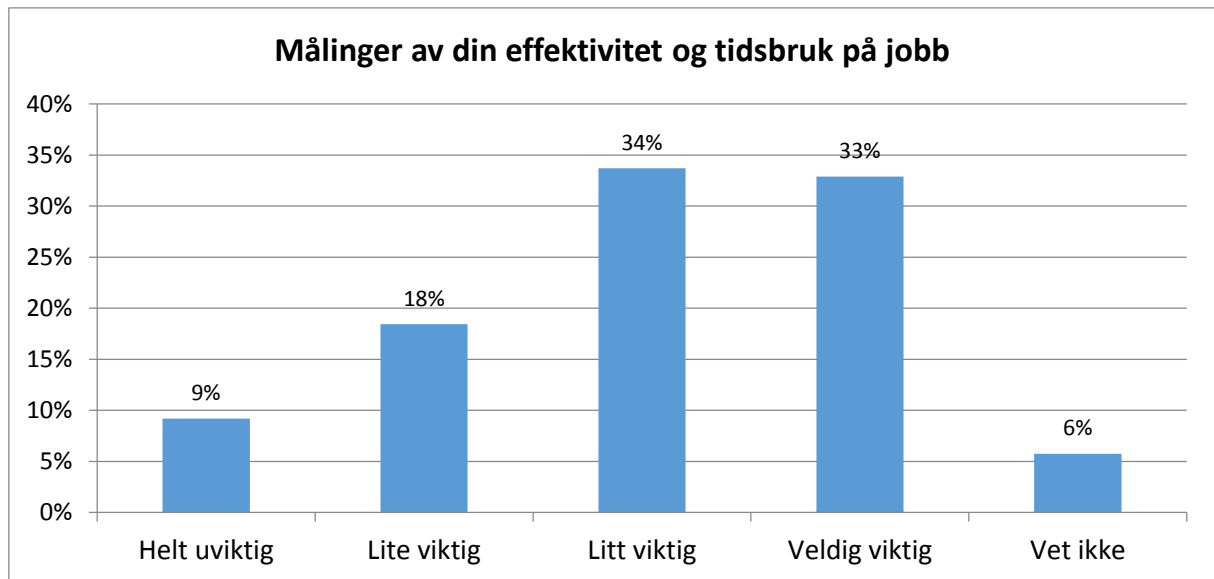
Vi tror at bekymring for uønsket bildepublisering, erfaring med at det skjer og mer omfattende bruk av bilder på Internett, er viktige forklaringer på kjønns- og aldersforskjeller i respondentenes vurdering av beskyttelsesbehov for bilder.

Målinger av effektivitet og tidsbruk på jobb

Datatilsynet mottar mange spørsmål knyttet til arbeidsliv, og andelen av slike spørsmål har økt de siste årene. Det er som oftest ansatte som kontakter Datatilsynet. De ønsker råd om lovliggjett av kontrolltiltak eller systemer som de synes er for inngripende, for eksempel fordi det skjer en svært detaljert registrering eller måling. Vi ville derfor undersøke hva folk synes om arbeidstakeres målinger av effektivitet og tidsbruk.

¹⁰ Se kapittel 2 *Full kontroll?*

¹¹ Undersøkelsen ble gjennomført av TNS Gallup i januar 2013, på oppdrag fra Datatilsynet og Teknologirådet. Undersøkelsen ble brukt i forbindelse med personverndagen 2013. Les rapporten her: http://www.datatilsynet.no/Global/04_veiledere/personvernrapport_tilstand_trender2013.pdf

Også her svarer de forskjellige aldersgruppene ulikt. De mellom 15-29 år velger ”veldig viktig” i større grad enn aldersgruppen 50 år og over. Sistnevnte aldersgruppe velger ”helt uviktig” i større grad enn aldersgruppen 15-29 år.

Hovedtallene bekreftet vårt inntrykk av at detaljerte opplysninger om effektivitet og tidsbruk på jobb oppfattes som beskyttelsesverdig.

Datatilsynet erfarer at personvern i arbeidslivet er et viktig tema for mange. Vår undersøkelse viser også de fleste anser kameraovervåking av steder hvor ansatte utfører sine arbeidsoppgaver som svært negativt¹². Forholdet mellom ansatte og arbeidsgiver representerer et asymmetrisk maktforhold. Kunnskap er makt, heter det. Dette oppleves trolig som en sannhet om forholdet mellom arbeidstaker og arbeidsgiver.

¹² Se kapittel 6 om kameraovervåking.

Kapittel 4

Benytter du dine rettigheter? Om innsyn opplysningsplikt og personvernerklæringer

Kapittelinnledning og hovedkonklusjoner

Personopplysningsloven gir oss rettigheter for eget personvern. Blant annet har du rett til å kreve innsyn i hvilke opplysninger en virksomhet har registrert om deg. En virksomhet plikter også å gi deg informasjon om hvordan personopplysningene dine brukes dersom de lager opplysninger om deg, for eksempel i et kunderegister.

Datatilsynet ønsket å vite mer om folk benytter seg av rettighetene sine og om de føler at de får den informasjonen de har krav på. Tre av spørsmålene i vår landsdekkende undersøkelse var derfor dedikert til informasjonsplikt, innsyn og personvernerklæringer.

Kun en av tre svarer at de ofte eller alltid opplever å få informasjon fra virksomheter om hvordan personopplysningene deres blir brukt. Like mange svarer at de sjelden eller aldri får slik informasjon. Videre svarer kun en av ti at de har bedt om innsyn i hvilke opplysninger om seg som er lagret i en privat eller offentlig virksomhet. På spørsmål om en personvernerklæring på virksomheten sin nettside ville telle positivt i situasjoner når respondentene vurderer å ta i bruk en tjeneste, svarer åtte av ti bekreftende.

Får du den informasjonen du har rett på?

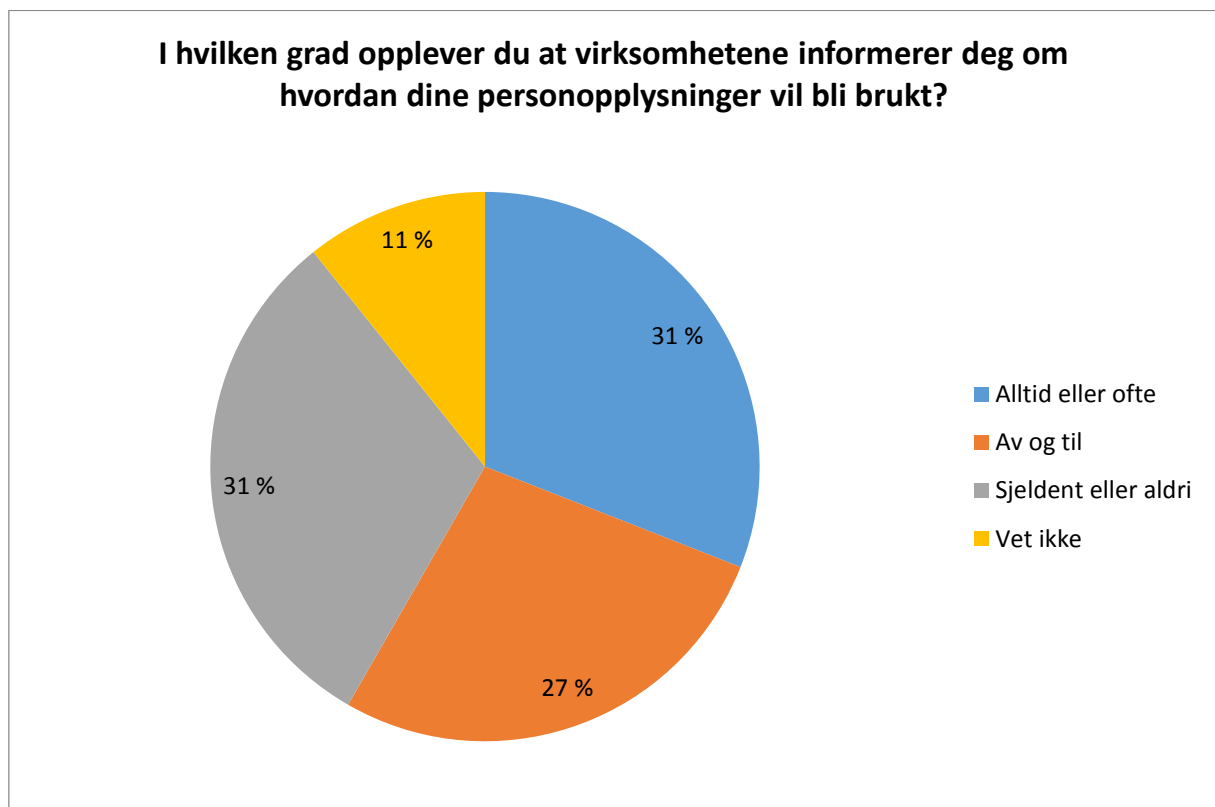
Vi legger igjen personopplysninger mange steder i hverdagen vår. Både når vi handler på nett, bruker sosiale medier, kjører igjennom bomringen og mange andre steder. Det kan være vanskelig å få oversikt over hvem som har hvilke opplysninger om oss, og hva de bruker opplysningene til. Når en virksomhet samler inn personopplysninger, plikter den som hovedregel å informere vedkommende det samles inn informasjon om. Virksomheter skal informere om:

- hvem som er behandlingsansvarlig og dennes kontaktinformasjon
- formålet med innsamlingen
- om opplysningene utleveres til andre, og eventuelt til hvem
- om det er frivillig å gi fra seg opplysningene
- annet som gjør den registrerte i stand til å bruke sine rettigheter. Dette gjelder for eksempel retten til å kreve at uriktige opplysninger korrigeres, og retten til å kreve at opplysninger slettes.

Vi ønsket å undersøke i hvilken grad respondentene i undersøkelsen opplever at de får informasjon om hvordan personopplysningene deres brukes når de oppgir disse til ulike virksomheter. Vi stilte følgende spørsmål:

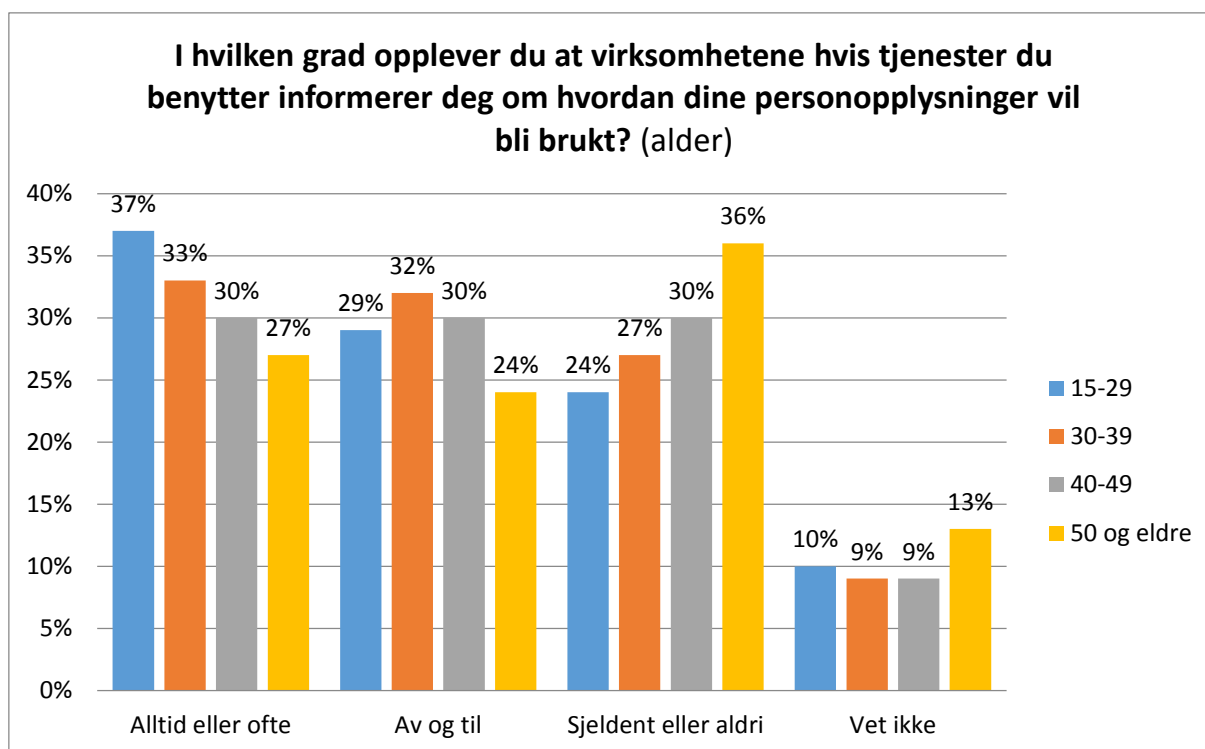
Tenk deg situasjoner hvor du oppgir personopplysninger til en virksomhet som vil registrere disse i sine systemer. Eksempler kan være ved inngåelse av en tjenesteavtale, ved registrering av en brukerkonto på en nettside, eller ved et kjøp i en nettbutikk.

I hvilken grad opplever du at virksomhetene informerer deg om hvordan dine personopplysninger vil bli brukt?

Svarene fordeler seg i tre relativt like bolker på alternativene "alltid eller ofte", "av og til" og "sjeldent eller aldri". Kun tre av ti sier at de alltid eller ofte opplever å bli informert om hvordan personopplysningene sine vil bli brukt. Det er et lavt tall sett i lys av at dette er et lovpålagt krav for alle virksomheter som behandler personopplysninger.

Det er ingen større forskjeller mellom kjønnene eller på utdanningsnivå. Men ser vi på alder, ser vi at de yngste i større grad svarer at de alltid eller ofte får informasjon om hvordan opplysningene deres brukes.

En EU-undersøkelse fra 2011 stilte et lignende spørsmål. Denne undersøkelsen spurte respondentene om de får informasjon om hvordan personopplysningene deres blir brukt når de registrerer seg for å delta i et sosialt nettsamfunn, eller mottar andre nettbaserte tjenester. Svarkategoriene er noe annerledes enn våre, men overordnet svarte 28 prosent at de sjelden eller aldri får slik informasjon. Dette er dermed ganske likt de 31 prosentene fra vår undersøkelse. Andelen som at de alltid eller ofte får slik informasjon noe høyere i den norske undersøkelsen, mens andelen som svarte "av og til" var noe lavere enn i EU-undersøkelsen¹³. Det ser derfor ut til å være godt samsvar mellom de europeiske og de norske resultatene når det kommer til om folk opplever å bli informert om hvordan personopplysningene deres brukes.

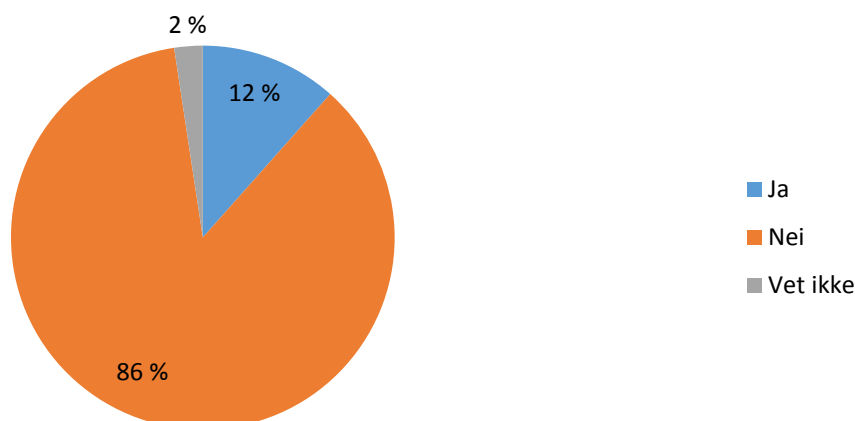
Ber du om innsyn?

For å kunne ivareta ditt eget personvern, må du ha mulighet til å skaffe deg en oversikt over hvilke personopplysninger ulike virksomheter har registrert om deg. Derfor har enhver som ber om det, som hovedregel, rett til innsyn i den enkelte virksomhetens behandling av personopplysninger om seg selv.

Vi ønsket å vite om folk flest benytter seg av retten de har til å be om innsyn. Vi stilte derfor følgende spørsmål i vår undersøkelse: *Har du noen gang bedt om å få vite hvilke opplysninger om deg som finnes registrert i en privat eller offentlig virksomhet?*

¹³ Special Eurobarometer 359. Attitudes on Data Protection and Electronic Identity in the European Union. European Commission, 2011.

Har du noen gang bedt om å få vite hvilke opplysninger om deg som finnes registrert i en privat eller off. virksomhet?

12 prosent har benyttet seg av innsynsretten sin. Her er det ingen store forskjeller mellom kjønnene, eller folk i forskjellig alder. Når det gjelder utdanningsnivå ser vi at fire prosent av de med grunnskoleutdanning har bedt om innsyn, noe som er lavere enn snittet.

Tallene fra undersøkelsen sier ikke noe om hvorfor så få har bedt om innsyn i egne opplysninger. Det kan være at mange ikke har følt behov for å få innsyn, og det kan også være at få er oppmerksomme på at dette er en rettighet som de faktisk har. En kombinasjon av begge disse mulige forklaringene er ikke usannsynlig.

I en tilsvarende undersøkelse fra 2005 stilte vi det samme spørsmålet.¹⁴ 16 prosent svarte den gang ja. Det er altså en nedgang på fire prosent i andelen som har bedt om innsyn i egne opplysninger. Nedgangen er interessant, tatt i betraktning at vi i dag bruker flere digitale tjenester som registrerer våre personopplysninger, sammenlignet med 2005. En mulig delforklaring kan være at dagens digitale tjenester er utviklet slik at brukeren selv kan gå inn på "Min side" for å se historikk og redigere egne opplysninger. Dette var nok mindre utbredt i 2005. Hvis denne hypotesen stemmer, kan det tyde på at gode digitale løsninger avlaster behovet for å be om innsyn.

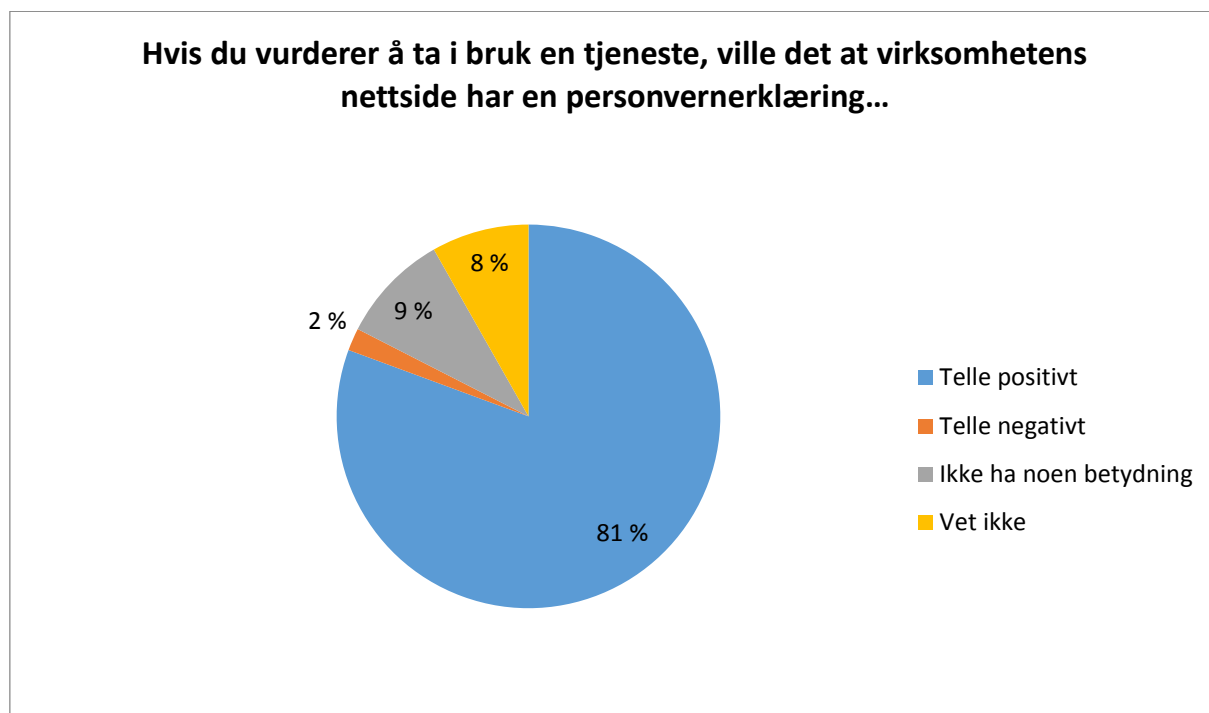
En undersøkelse fra 1997 stilte et lignende spørsmål om bruk av innsyn, men spørsmålsstillingen var noe annerledes: Har du noen gang bedt om å få se opplysninger om deg selv i et personregister?¹⁵ 11 prosent av respondentene svarte at de minst én gang har benyttet seg av retten til å se den informasjonen som finnes om dem i et register. Tallet er ikke direkte sammenlignbart med tallene verken fra 2005- eller 2013-undersøkelsen. Dette er fordi spørsmålsstillingen i 1997 kan tolkes noe snevrere, siden den henviser til opplysninger i et "personregister." Uansett viser tallene fra alle undersøkelsene at få bruker innsynsretten sin.

¹⁴ Setter vi vår lit til Storebror... Og alle småbrødre med? Befolkningens holdning til og kunnskap om personvern. Transportøkonomisk institutt, TØI rapport 789/2005.

Teller personvernerklæringer positivt?

Som nevnt over gir personvernlovgivningen rettigheter til den enkelte når en virksomhet behandler opplysninger om han eller henne. En forutsetning for å kunne bruke rettighetene sine, er at den det gjelder vet eller kan finne ut hvilke personopplysninger virksomhetene behandler, og hvorfor. Et naturlig sted å finne informasjon om dette er på virksomhetenes hjemmesider. Datatilsynet har tidligere undersøkt både mobilapplikasjoner og nettsider for å finne ut hvor mange som har personvernerklæringer. Undersøkelsene vi har gjort viser at det er et forbedringspotensiale for større åpenhet om bruken av personopplysninger.¹⁵

Vi var interessert i å finne ut hvorvidt det påvirker folk positivt om en virksomhet eller tjeneste har en personvernerklæring, eller ikke. Vi spurte derfor respondentene om det ville telle positivt eller negativt hvis de vurderer å ta i bruk en tjeneste, at virksomhetens nettside har en personvernerklæring.

Det er ikke overraskende at 81 prosent av respondentene svarer at det ville telle positivt dersom virksomheten hadde en personvernerklæring på nettsiden. Kun to prosent mener det ville telle negativt. Ni prosent sier at det ikke ville ha noen betydning for dem.

Tallene dokumenterer at en personvernerklæring teller positivt når folk vurderer å ta i bruk en tjeneste. Vi ser i økende grad at folk bryr seg om personvern, og tror derfor at godt personvern og åpenhet rundt bruken av personopplysninger kan være en konkurransefordel for de virksomhetene som gjennom en personvernerklæring viser hvordan de behandler personopplysningene de registrer.

¹⁵ <http://www.datatilsynet.no/Nyheter/2013/4-av-10-nettsider-mangler-personvernerklaring/>
http://www.datatilsynet.no/Global/04_veiledere/app_rapport_DT2011.pdf

Kapittel 5

Interesse for nye tjenester og ny teknologi

Kapittelinnledning og hovedkonklusjoner

Som forbrukere opplever vi hele tiden at en stadig strøm av nye tjenester og teknologier gjøres tilgjengelige for oss. Mange av de nye tjenestene og produktene registrerer personopplysninger om brukeren, og ofte også om dem som oppholder seg i omgivelsene til brukeren. Eksempler på slik teknologi er frontrutekameraer i bil eller kamera som kan festes til sykkelhjelmene. GPS-sporing er et annet eksempel på en teknologi som har fått stor utbredelse. Den kan blant annet brukes for å finne igjen folk som har gått seg bort.

I vår undersøkelse ønsket vi å finne ut hvor stor interesse det er for å ta i bruk nye tjenester og teknologier som potensielt kan samle inn personopplysninger. Hvor mange ønsker for eksempel å ta i bruk Google-brillene når de lanseres, og hvor mange ønsker å kunne GPS-spore barna sine?

Undersøkelsen viser at folk er relativt åpne for å ta i bruk ny teknologi. Så mange som åtte av ti ønsker å ta i bruk GPS-sporing av eldre og andre familiemedlemmer med omsorgsbehov. Halvparten av befolkningen kunne tenke seg å kameraovervåke eget hus eller hytte. Den teknologien som færrest av respondentene er interessert i å ta i bruk, er utstyr/programvare for å ta opp egne telefonsamtaler.

I undersøkelsen har vi også sett nærmere på hva slags forhold folk har til såkalt "kroppsnær teknologi". Google-brillene er et eksempel på denne typen teknologi. Undersøkelsen viser at folk først og fremst ser for seg at de vil bruke Google-brillene til å ta opp farlige situasjoner i biltrafikken. Det færrest ønsker å bruke brillene til er å ta opp video mens de går på gata.

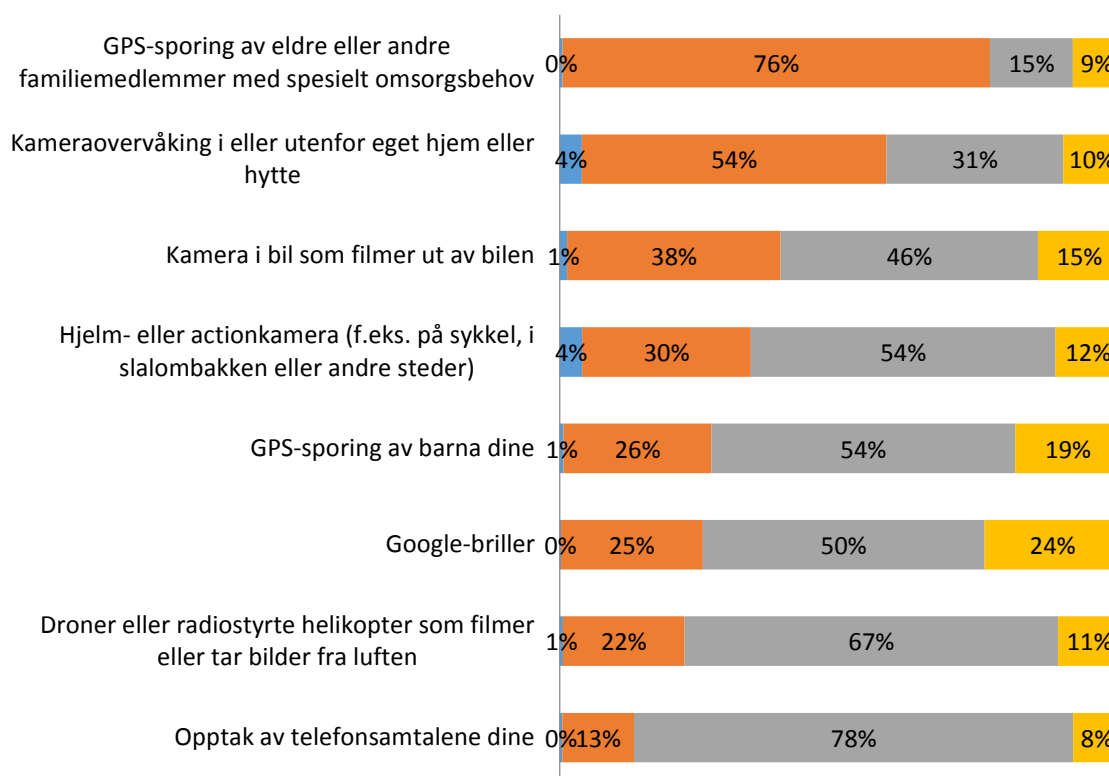
En annen type kroppsnær teknologi er sensorer som bygges inn i armbånd, klokker, smykker, klær og lignende. Vi ønsket å finne ut hvem man er villig til å dele opplysninger fra slik teknologi med. Undersøkelsen viser at folk først og fremst er villig til å dele opplysningene mot at de får hjelp til noe. Det kan være i kontakt med ambulanse for å få akutthjelp, med politiet for å få bistand, eller med fastlegen sin. Folk ønsker ikke å dele de samme opplysningene med for eksempel arbeidsgiver eller venner.

Folk er åpne for å ta i bruk ny teknologi

Vi spurte om hvilke nye teknologier og tjenester folk bruker i dag og hvilke de kunne tenke seg å bruke eller ikke bruke i fremtiden. Tjenestene og teknologiene vi har listet opp i tabellen under brukes til ulike formål, men har til felles at de samler inn personopplysninger, både om brukeren og om andre vedkommende er i kontakt med, eller i nærheten av. Teknologi som er utstyrt med kamera, registrerer opplysninger om folk i omgivelsene til brukeren. Bruk av GPS på barn og andre familiemedlemmer, samler inn opplysninger om hvor bæreren av utstyret befinner seg. Foretar man opptak av telefonsamtalene sine, registrerer man samtidig opplysninger om de man snakker med. Tjenestene og teknologiene som vi spør om i undersøkelsen kan derfor potensielt benyttes til kontroll og overvåking av andre.

Under er en liste med tjenester/teknologier som vi ber deg svare om du som privatperson bruker i dag, kunne tenke deg å bruke eller ikke kunne tenke deg å bruke.

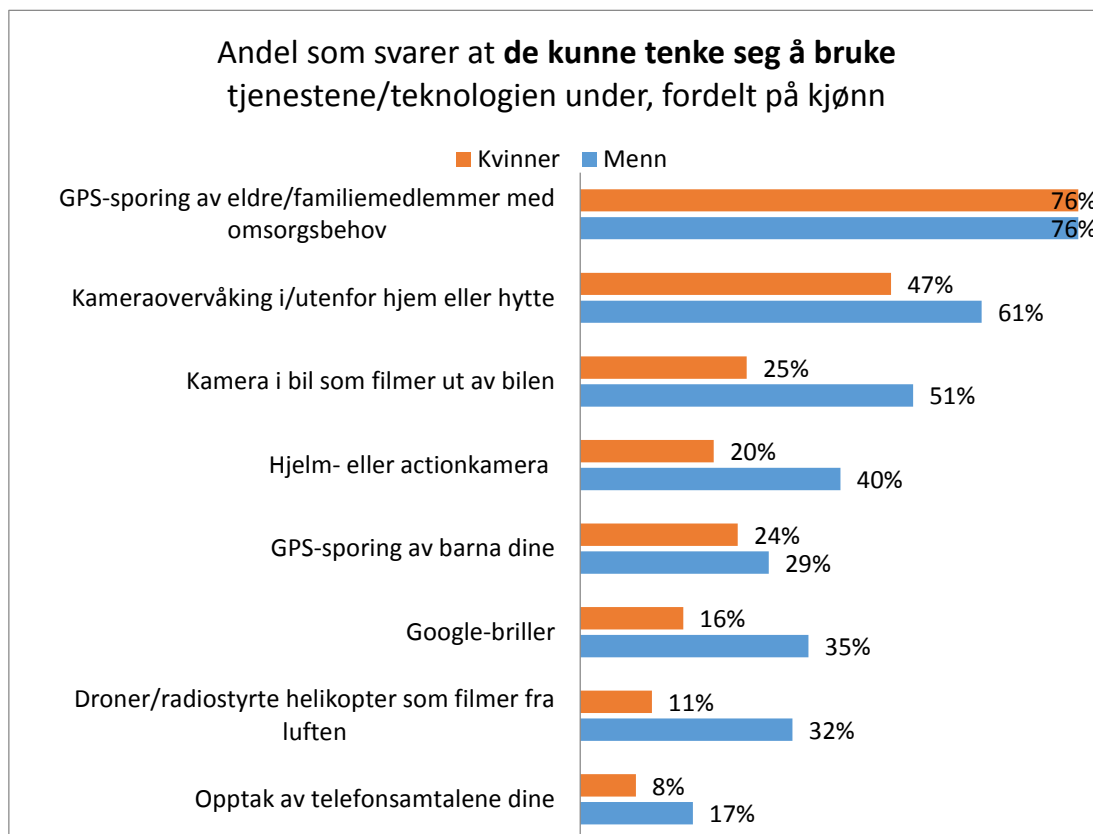
■ Bruker i dag ■ Kunne tenke meg å bruke ■ Kunne ikke tenke meg å bruke ■ Vet ikke

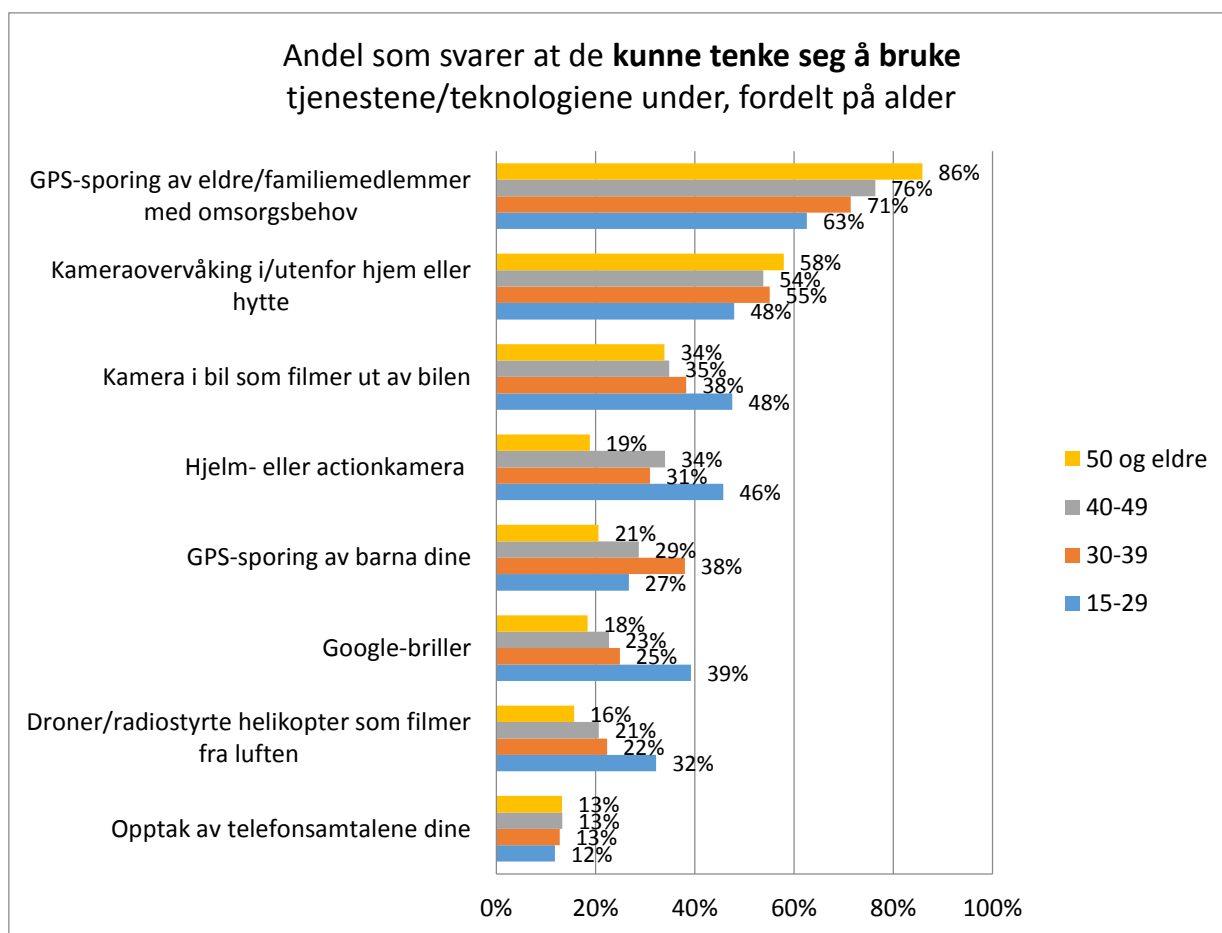
Vi ser av figuren at de fleste teknologiene i undersøkelsen kun brukes av en svært liten del av befolkningen foreløpig. Undersøkelsen viser imidlertid at det er stor interesse for å ta enkelte av teknologiene i bruk. Den teknologien flest personer kunne tenke seg å ta i bruk, er GPS-sporing av eldre eller andre familiemedlemmer med omsorgsbehov. Nesten åtti prosent kunne tenke seg å ta i bruk GPS-sporing til dette formålet. Deretter følger kameraovervåking av egen eiendom. Mer enn 50 prosent av respondentene kunne tenke seg å bruke denne teknologien. Videre kan nesten 40 prosent tenke seg å benytte frontrutekamera i bil. Actionkamera og droner er teknologier som appellerer til et relativt smalt markedssegment. Likevel svarer så mange som en fjerdedel av de spurte at de kunne tenke seg å bruke denne teknologien. Den tjenesten som færrest kan tenke seg å bruke, er opptak av egne telefonsamtaler. 13 prosent sier at de kunne tenke seg å gjøre slike opptak.

Andelen som svarer "vet ikke" er gjennomgående relativt høy. Dette skyldes sannsynligvis at folk ikke føler at de har tilstrekkelig kjennskap til hvordan tjenestene og teknologien fungerer. Det kan derfor være vanskelig å gjøre seg opp en mening om de kan tenke seg å bruke teknologien eller ikke.

Kjønn og alder påvirker interesse for bruk av teknologi

Bakgrunnsvariablene kjønn og alder påvirker hva folk svarer. Med unntak av GPS-sporing av eldre og barn, er det gjennomgående færre kvinner enn menn som kunne tenke seg å ta i bruk teknologiene i undersøkelsen. Over dobbelt så mange menn som kvinner kunne tenke seg å benytte frontrutekamera, actionkamera, Google-briller, droner, eller å gjøre opptak av telefonsamtalene sine.

Alder påvirker også om respondentene kan tenke seg å bruke de ulike teknologiene. Det eneste unntaket gjelder opptak av telefonsamtaler, hvor svarene ikke er påvirket av alder. Det er imidlertid ikke slik at jo yngre man er, jo mer interessert er man i å ta i bruk samtlige av teknologiene og tjenestene i undersøkelsen. Tallene viser at teknologiene appellerer til folk avhengig av hvilken fase av livet de er i. Ikke overraskende kan de yngste i langt større grad enn de eldste tenke seg å ta i bruk actionkamera og droner. De eldre aldersgruppene kan på sin side i større grad enn yngre tenke seg å ta i bruk kameraovervåking av egen eiendom, GPS-sporing av barn og GPS-sporing av eldre.

Ja til sporing av eldre, nei til sporing av barn

Formålet med bruk av GPS-sporing av eldre og andre med omsorgsbehov, er å sørge for at de føler seg tryggere der de ferdes, og å gi dem større frihet til å bevege seg utendørs uten følge. Slik teknologi kalles velferdsteknologi.

Den store majoriteten av befolkningen kan tenke seg å bruke GPS-sporing av eldre eller andre familiemedlemmer med spesielt omsorgsbehov. Svært få svarer at de bruker slikt utstyr i dag, men undersøkelsen viser altså at det, på sikt, kan bli stor etterspørsel etter slik teknologi.

Ønsket om å ta i bruk slik sporingsteknologi vokser med alderen. 86 prosent av de over femti år kunne tenke seg å bruke slik teknologi. I gruppen over femti år finner vi både pårørende som kunne tenke seg å bruke GPS overfor familiemedlemmer, og de eldre selv. Det hadde vært interessant å studere aldergruppen over femti år nærmere, for å se om det er slik at de i aldersgruppen femti/seksti år er mer åpne for bruk av GPS enn for eksempel gruppen over sytti år. Er det slik at ønsket om å ta i bruk teknologien avtar etter hvert som respondentene ser på seg selv som bærere

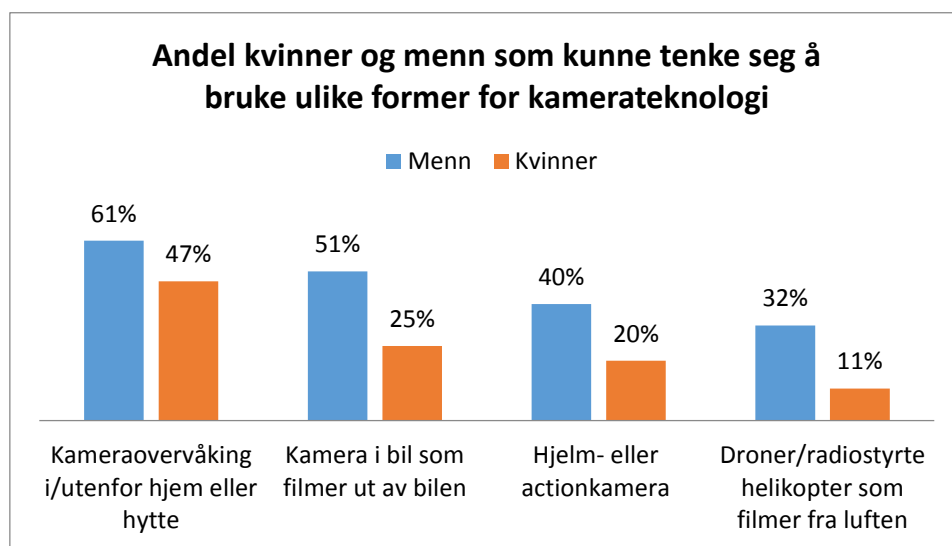
av utstyret, eller er alle i aldergruppen over femti år like positive til bruken av GPS-sporing? Vi har dessverre ikke tallgrunnlag i vår undersøkelse til å gjøre en slik analyse.

Det er langt færre som kunne tenke seg å bruke den samme teknologien overfor egne barn, enn som kan tenke seg å bruke den overfor eldre. Dette tross for at barn også er en gruppe med omsorgsbehov. I aldersgruppen 30 til 39 år, hvor det finnes mange småbarnsforeldre, er det imidlertid en noe høyere andel, 38 prosent, av de spurte som kunne tenke seg å GPS-spore egne barn.

Kvinner og menn kan i like stor grad tenke seg å bruke utstyr for GPS-sporing. Dette er den eneste teknologien i undersøkelsen som kvinner kan tenke seg å bruke i like stor grad som menn.

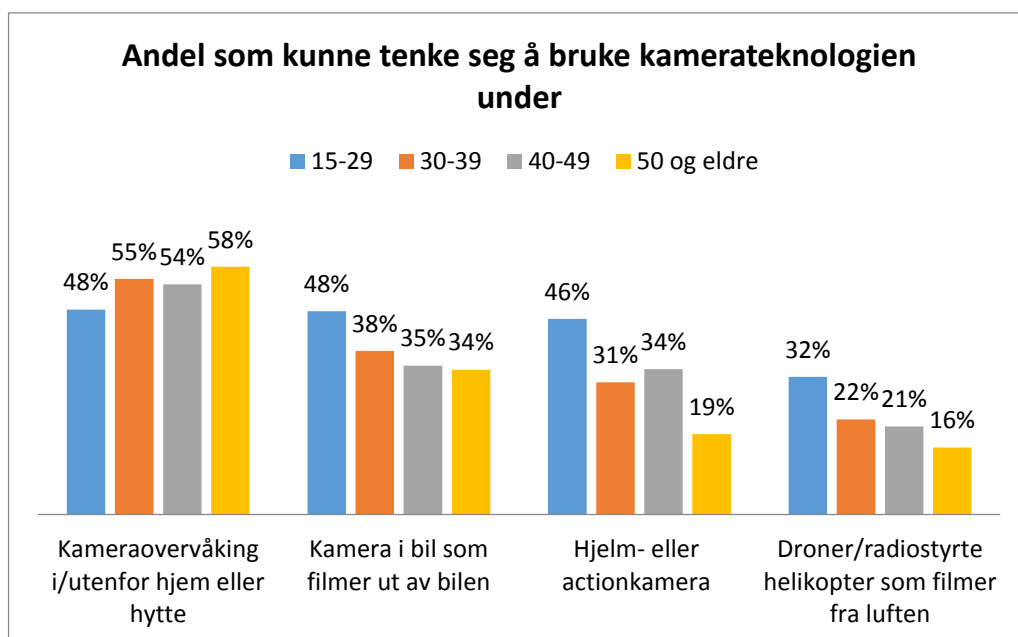
Menn er mest interessert i utstyr med kamerafunksjonalitet

Flere av teknologiene vi spør om i undersøkelsen kan brukes til å filme omgivelsene. Digitale kameraer er etter hvert blitt så små og lette at de kan plasseres på nær sagt alle ting og overalt. Lagring er blitt så billig at det er mulig å filme hele tiden, for eksempel for å være føre var om en skulle ha behov for dokumentasjon i forbindelse med en ulykke. Bruk av kamera til å filme ut av frontruten på bilen, eller på sykkelhjelm, er eksempler på kameraer som brukes til dette formålet. Bruk av kamera på droner og fjernstyrte helikoptre, gir muligheter til å filme omgivelsene ovenfra. Kameraer plassert på droner har stor rekkevidde og kan potensielt se detaljer fra langt hold. I fremtiden vil de kunne være svært små, og derfor vanskelige å oppdage fra bakken.

Menn er mer interessert i å ta i bruk ulike former for kamerateknologi enn kvinner. Med unntak av kameraovervåking av egen eiendom, er det over dobbelt så mange menn som kvinner som svarer at de kunne tenke seg å bruke teknologiene som vi spør om i undersøkelsen. For eksempel kan et flertall av menn tenke seg å bruke frontrutekamera i bil, mot 25 prosent av kvinnene. 32 prosent av mennene, mot 11 prosent av kvinnene, kan tenke seg å bruke droner eller radiostyrte helikoptre som filmer fra luften.

Undersøkelsen viser også at yngre er betydelig mer interessert i å ta i bruk ulike typer kamerateknologi enn eldre. Unntaket er for kameraovervåking av egen eiendom. Dette henger nok sammen med at flere eldre enn yngre eier eiendom de har behov for å overvåke.

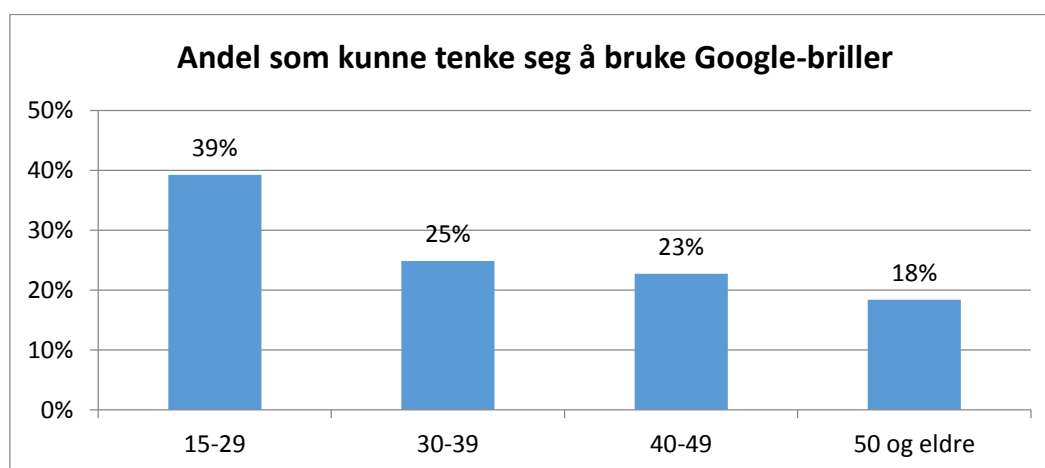

Google-briller for de yngste

Google-brillene forventes å bli lansert for kommersiell bruk i løpet av 2014. Disse er et eksempel på det som kalles kroppsnær teknologi. Ved hjelp av en talekommando kan brillene blant annet brukes til å filme omgivelsene. Brillene gir også tilgang til Internett.

Vi spurte hvor mange som i dag ser for seg at de kan tenke seg å ta brillene i bruk.

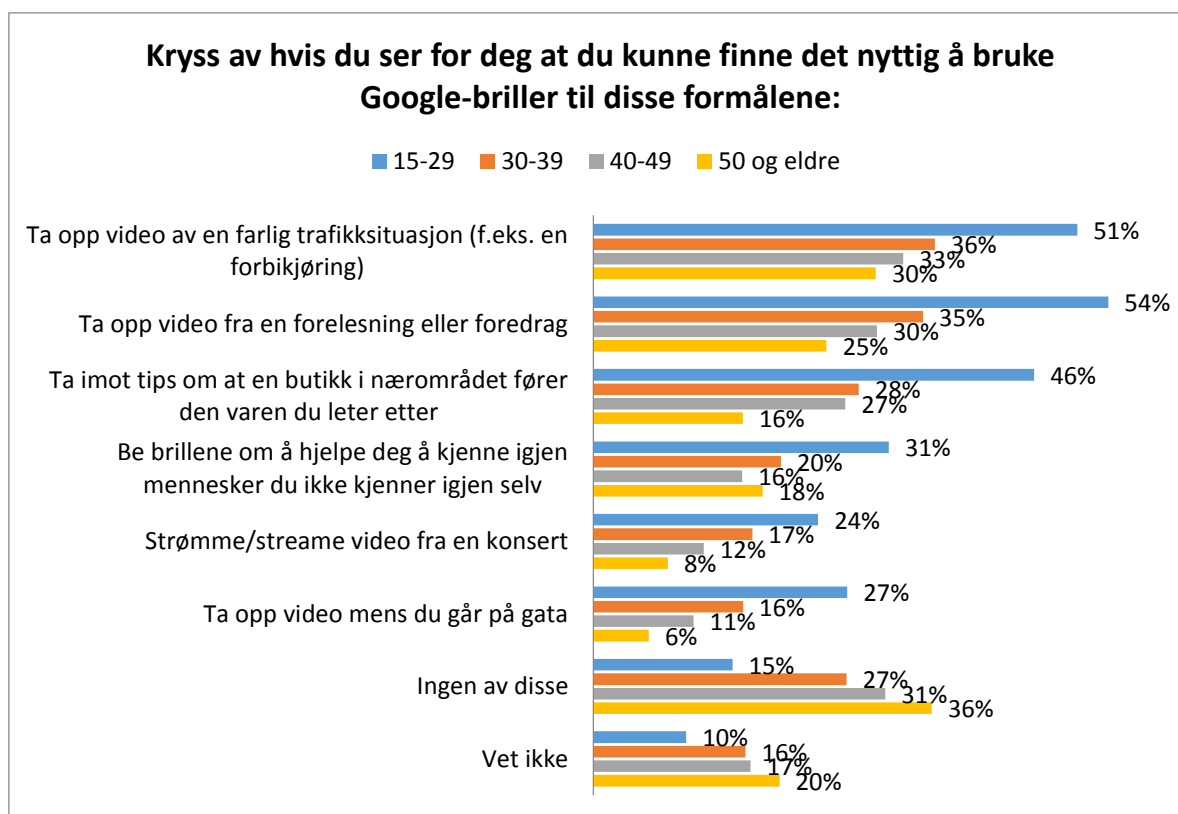
25 prosent av de spurte, kunne tenke seg å ta brillene i bruk, 50 prosent kunne ikke tenke seg det og 24 prosent svarer vet ikke. Dobbelt så mange menn som kvinner kunne tenke seg å ta i bruk brillene, 35 prosent menn mot 16 prosent kvinner. Videre er aldersgruppen 15 - 29 år langt mer interessert i å ta i bruk brillene, enn de som er over 30 år.

Vi spurte også om hvilke av noen utvalgte formål respondentene kunne tenke seg å bruke Google-brillene til.

Alternativet de fleste velger, er å bruke brillene til å ta opp farlige trafikksituasjoner. 36 prosent svarer at dette er noe de tror det kan være nyttig å bruke brillene til. 27 prosent synes det kunne være nyttig å ta imot tips om at en butikk i nærheten fører en vare de leter etter. 21 prosent synes det kunne være nyttig å bruke brillene til å kjenne igjen andre personer.

Menn er gjennomgående mer interessert i å bruke brillene til de ulike formålene nevnt i undersøkelsen enn kvinner. Størst ulikhet mellom menn og kvinner finner vi i interessen for å bruke Google-brillene til å ta opp video mens man går på gata. 20 prosent av menn svarer at de kunne tenke seg å bruke brillene til dette, sammenlignet med kun 7 prosent av kvinnene.

Det er imidlertid bakgrunnsvariabelen alder som gir størst ulikheter i hvordan folk svarer. Aldersgruppen 15 – 29 år ser i langt større grad nytten i å bruke brillene til ulike formål enn de over 30 år.

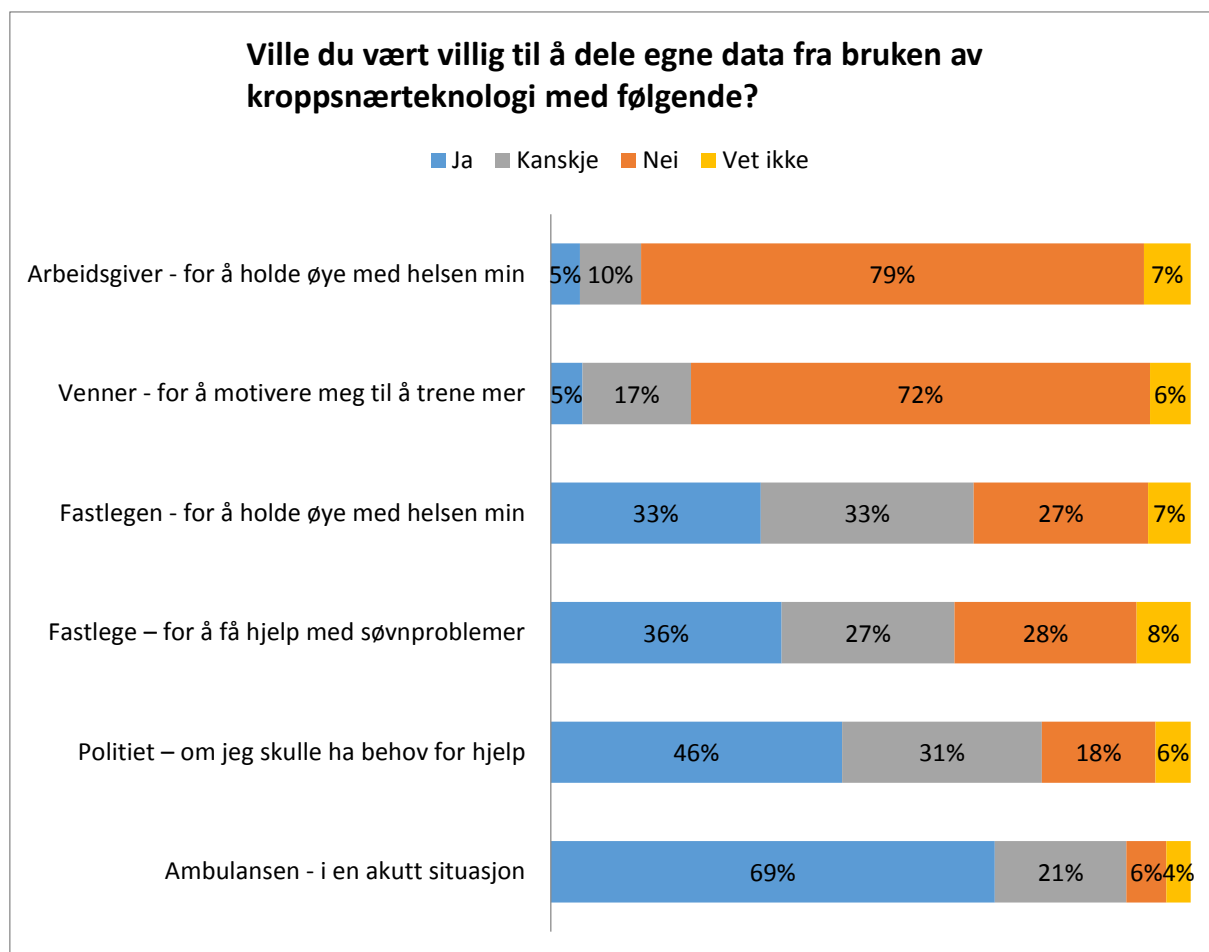
Kroppsnær teknologi: dele for å få hjelp

Kroppsnær teknologi er teknologi som brukeren bærer tett på kroppen i form av armbånd, klokker, briller eller klær. Teknologien er utstyrt med sensorer som kontinuerlig måler og registrerer data om brukeren av utstyret. Sensorene er ofte koblet til en smarttelefon, slik at den kan benyttes som for eksempel et stetoskop eller en blodtryksmåler. En undersøkelse Datatilsynet og Teknologirådet gjennomførte i januar 2013, viste at 33 prosent av respondentene hadde brukt minst én helse- eller treningsapplikasjon¹⁶. En konsekvens av denne trenden, er at stadig flere deler helseopplysninger. Dette fører til at helseopplysninger vil være tilgjengelige for analyse på nye måter, og at de vil være tilgjengelig for flere og andre aktører enn de er i dag.

I undersøkelsen ønsket vi å finne ut hvem folk er villig til å dele dataene de har samlet inn gjennom egen bruk av kroppsnær teknologi, med.

¹⁶Personvern. Tilstand og trender 2013", Datatilsynet og Teknologirådet, 2013

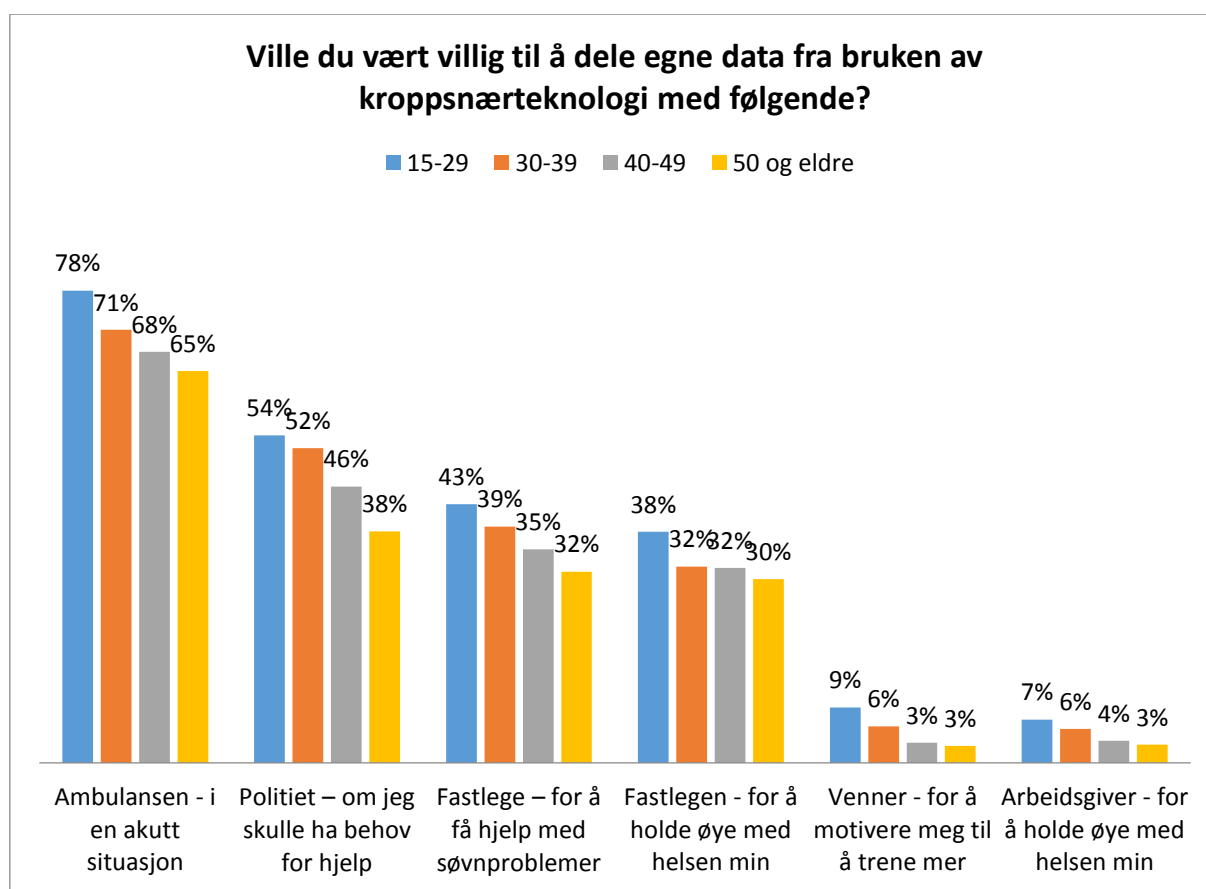
Vi spurte respondentene om følgende: Kroppsnær teknologi er teknologi som bygges inn i armbånd, klokker, smykker, klær eller plastre. Du merker knapt at du har de på deg, og de kan gjøre jevnlige målinger av f.eks. antall skritt, lokasjon, puls, kroppstemperatur, søvnrytme, kaloriforbruk. Ville du vært villig til å dele egne data fra bruken av denne type teknologi med følgende?

Svarene viser at respondentene først og fremst er villig til å dele data fra bruk av denne typen teknologi i bytte mot at de får hjelp til ett eller annet. Å dele med ambulansen i en akutt situasjon ligger på topp. Samtidig har nesten halvparten av de spurte sagt at de kan tenke seg å dele slike data med politiet, hvis den som deler har behov for hjelp fra politiet. Folk er også åpne for å dele denne typen data med sin fastlege. Det er derimot færre som er villig til å dele data fra bruk av kroppsnær teknologi til bruk for andre formål enn at de får hjelp. Åtte av ti ønsker ikke at arbeidsgiveren skal ha mulighet til å overvåke helsen deres ved hjelp av kroppsnær teknologi. Det er også svært få som ønsker å dele denne typen opplysninger med venner. Dette siste er noe overraskende, fordi det finnes mange applikasjoner på markedet som har nettopp dette som en viktig funksjonalitet. Mange populære treningsapper legger opp til at brukerne kan dele treningsdata med hverandre for å motivere til økt treningsinnsats. Tallene i undersøkelsen viser også at den yngste aldersgruppen uttrykker liten vilje til å dele data fra bruk av kroppsnær teknologi med venner.

Når det gjelder å dele data med fastlegen, er det omtrent en like stor andel som svarer henholdsvis ja, nei og kanskje. Det vil være interessant å se hvordan holdningen til dette vil utvikle seg etter hvert som denne typen teknologi tas mer i bruk. Vil folk fremover bli mer, eller mindre restriktive med hensyn til hvem de er villig til å dele egne data fra kroppsnær teknologi med?

Delingsviljen synker med alderen

Respondentenes villighet til å dele egne data med andre synker etter hvert som alderen øker. Dette kan ha flere og sammensatte årsaker. En årsak kan være at eldre generelt er mindre vant til å dele personopplysninger med andre. De deltar i mindre grad i sosiale nettsamfunn, og er ikke såkalt digitale innfødte, som generasjonen under 30 år er. Årsaken til at villigheten til å dele data fra bruk av kroppsnaer teknologi synker med alderen, kan også komme av at eldre mennesker som regel har flere helserelaterte plager, eller erkjenner at de er i ferd med å få det, enn yngre mennesker. De kan derfor oppleve at det er mer sårbart å dele denne typen opplysninger med andre enn yngre synes det er.

Det er ingen stor forskjell mellom menn og kvinners villighet til å dele egne data fra bruk av kroppsnaer teknologi. Dette er overraskende fordi undersøkelsen viser at menn gjennomgående er mer positivt innstilt til å ta i bruk ny teknologi enn kvinner er. Årsaken kan være at menn uttrykker lavere tillit til private og offentlige aktørers behandling av personopplysninger, enn kvinner. 22 prosent av menn sier nei til å dele sine data med politiet, mens 13 prosent av kvinnene sier nei til dette. Andre tall fra undersøkelsen understøttet funnet av at menn har lavere tillit til hvordan politiet behandler personopplysninger enn kvinner har.

Kapittel 6

Kameraovervåking. Holdninger til kameraovervåking på forskjellige steder og bruk av avansert kamerateknologi

Kapittelinnledning og hovedkonklusjoner

Kapittelet tar for seg respondentenes oppfatninger om bruk av alminnelig kameraovervåking og avanserte kamerasystemer. Ønsket om å ta i bruk såkalte dashboard¹⁷- og actionkameraer, droner og kameraovervåking i eget hjem, behandles i kapittel 5, *Interesse for nye tjenester og ny teknologi*.

For å få innblikk i respondentenes holdninger til kameraovervåking spurte vi dem om hvor positive eller negative de er til overvåking på elleve forskjellige steder.

Svarene viser at konteksten for overvåkingen er avgjørende for om respondentene er positive eller negative til kameraovervåking. For eksempel vurderes kameraovervåking på buss eller tog som positivt av de aller fleste, mens overvåking på stranda, i parker eller andre offentlige rekreasjonsområder vurderes som negativt. De spurte er imidlertid negative til kameraovervåking på arbeidsplassen, særlig overvåking av stedet der de faktisk utfører sine arbeidsoppgaver. Kameraovervåking i arbeidslivet beskrives særskilt i dette kapittelet.

Når vi sammenligner resultatene fra personvernundersøkelsen 2013/2014 med en tilsvarende undersøkelse fra 2005, ser vi liten endring i holdningen til kameraovervåking.

Kameraovervåkingssystemene kan i dag være svært avanserte. For eksempel kan man automatisk gjenkjenne ansikter i en folkemengde ved hjelp av billedanalyse. Respondentene fikk spørsmål om hvordan de ser på tre ulike former for avansert kameraovervåking. Et stort flertall er positive til gjenkjenningssystemer brukt for å oppdage etterlyste personer på flyplasser eller togstasjoner. Samtidig er de fleste negative til analyse av overvåkingsbilder for å vise tilpasset reklame når vi er kunder i butikken.

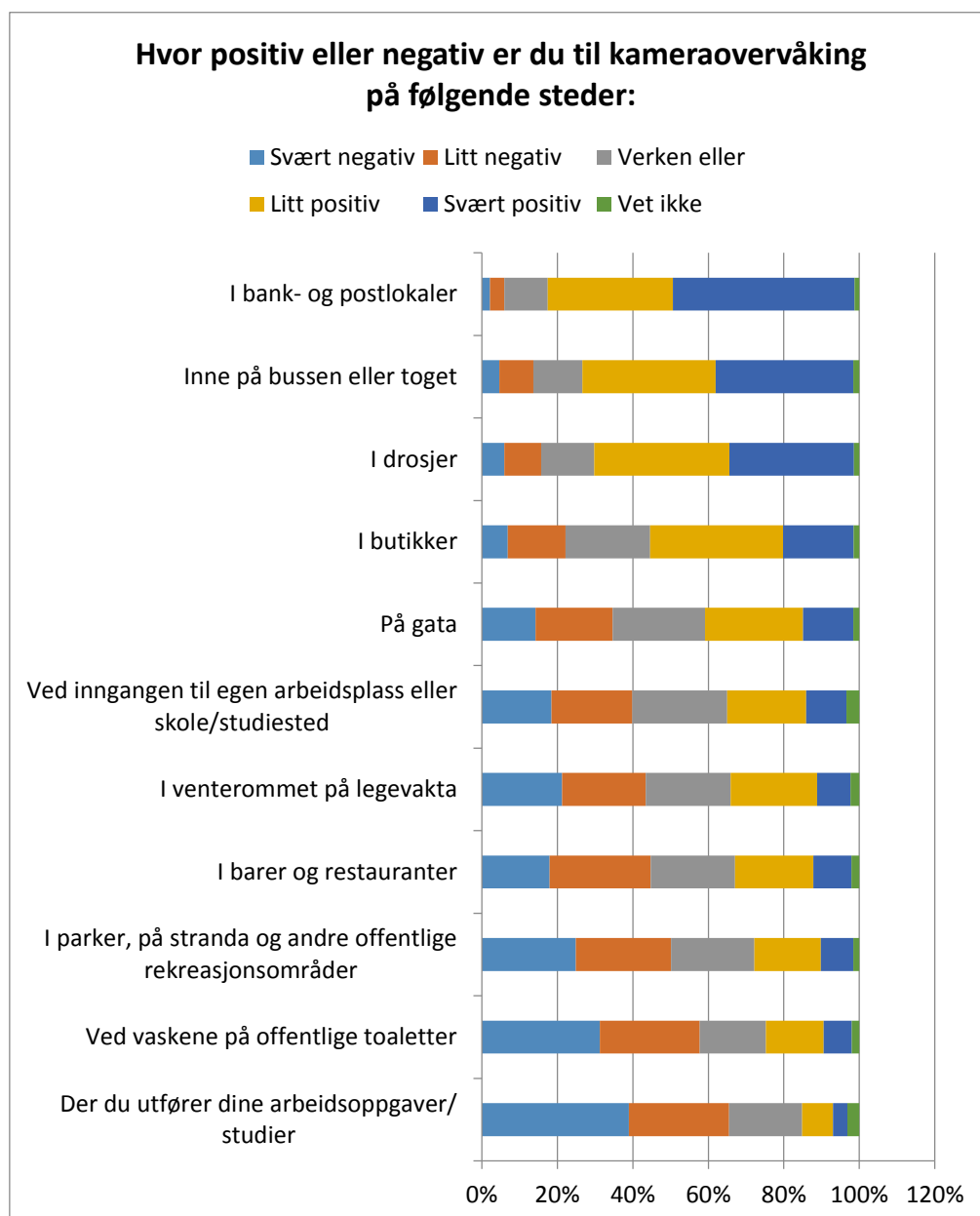
¹⁷ Frontrutekamera i bil.

Holdning til kameraovervåking på forskjellige steder

Respondentene ble bedt om å ta stilling til hvor positive eller negative de er til kameraovervåking på elleve forskjellige steder.

Oversikt og rangering

Nedenfor har vi rangert svarfordelingen for de elleve stedene vi bad respondentene om å vurdere med hensyn til kameraovervåking. Stedene med høyest prosentandel positive, det vil si summen "litt positiv" og "svært positiv", er listet opp øverst i figuren.

Resultatet viser at kameraovervåking ikke *generelt* sett oppfattes som enten positivt eller negativt – det kommer an på hvilket sted som overvåkes.

Respondentene er mest positive til kameraovervåking av bank- eller postlokaler, og mest negative til kameraovervåking av områder der de gjør sine arbeidsoppgaver eller studier.

Undersøkelsen viser også at befolkningen er overveiende positive til kameraovervåking av gata, men klart negative til overvåking av offentlige rekreasjonsområder, som i parker, eller på stranda. Videre viser svarene et ulikt syn på forskjellige innendørs områder, der det foregår salg eller tjenesteyting. Respondentene er negative til kameraovervåking av barer og restauranter og venterommet hos legevakta, men er positive til kameraovervåking i butikker, i banker og på postkontorene.

Det er to steder der meningene om kameraovervåking er særlig delte. Dette gjelder overvåking av gata og overvåking av inngangen til arbeidsplass eller studiested.

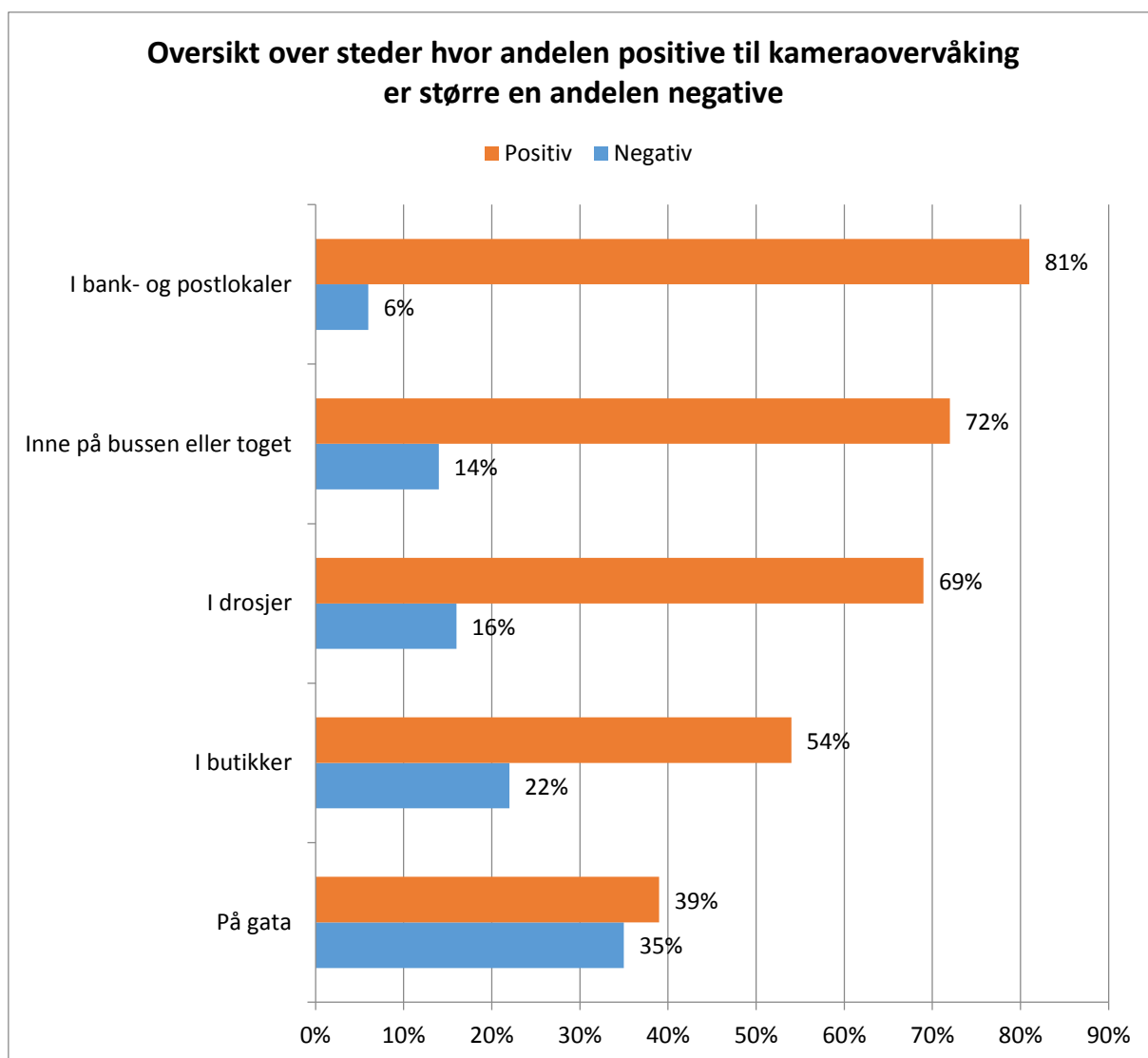
Når vi skal tolke respondentenes svar, må vi ta utgangspunkt i at de er basert på en individuell avveining mellom ulike hensyn. De rene personverninteressene utgjør bare én del av denne vurderingen. Hvis en respondent tenker at kameraovervåking av gata forhindrer ran og vold der hun eller han beveger seg, vil det prege hva vedkommende svarer. I tillegg tror vi at generelle rimelighetsbetraktninger har en betydning for svarene. Dette kan for eksempel være i hvilken grad respondenten har forståelse for butikkers behov for å ta i bruk kameraovervåking, eller ikke.

Tabellen nedenfor viser en detaljert prosentfordeling av svarene for alle de elleve stedene vi spurte om i undersøkelsen.

	Der du utfører dine arbeidsoppgaver/studier	Ved vaskene på offentlige toaletter	I parker, på stranda og andre offentlige rekreasjonsområder	I barer og restauranter	I venterommet på legevakta	Ved inngangen til egen arbeidsplass eller skole/studiested	På gata	I butikker	I drosjer	Inne på bussen eller toget	I bank- og postlokaler
Svært negativ	39 %	31 %	25 %	18 %	21 %	18 %	14 %	7 %	6 %	5 %	2 %
Litt negativ	27 %	27 %	25 %	27 %	22 %	21 %	20 %	15 %	10 %	9 %	4 %
Verken eller	19 %	17 %	22 %	22 %	23 %	25 %	24 %	22 %	14 %	13 %	12 %
Litt positiv	8 %	15 %	18 %	21 %	23 %	21 %	26 %	35 %	36 %	35 %	33 %
Svært positiv	4 %	7 %	9 %	10 %	9 %	11 %	13 %	19 %	33 %	36 %	48 %
Vet ikke	3 %	2 %	2 %	2 %	2 %	3 %	2 %	2 %	1 %	2 %	1 %

Steder hvor folk er positive til kameraovervåking

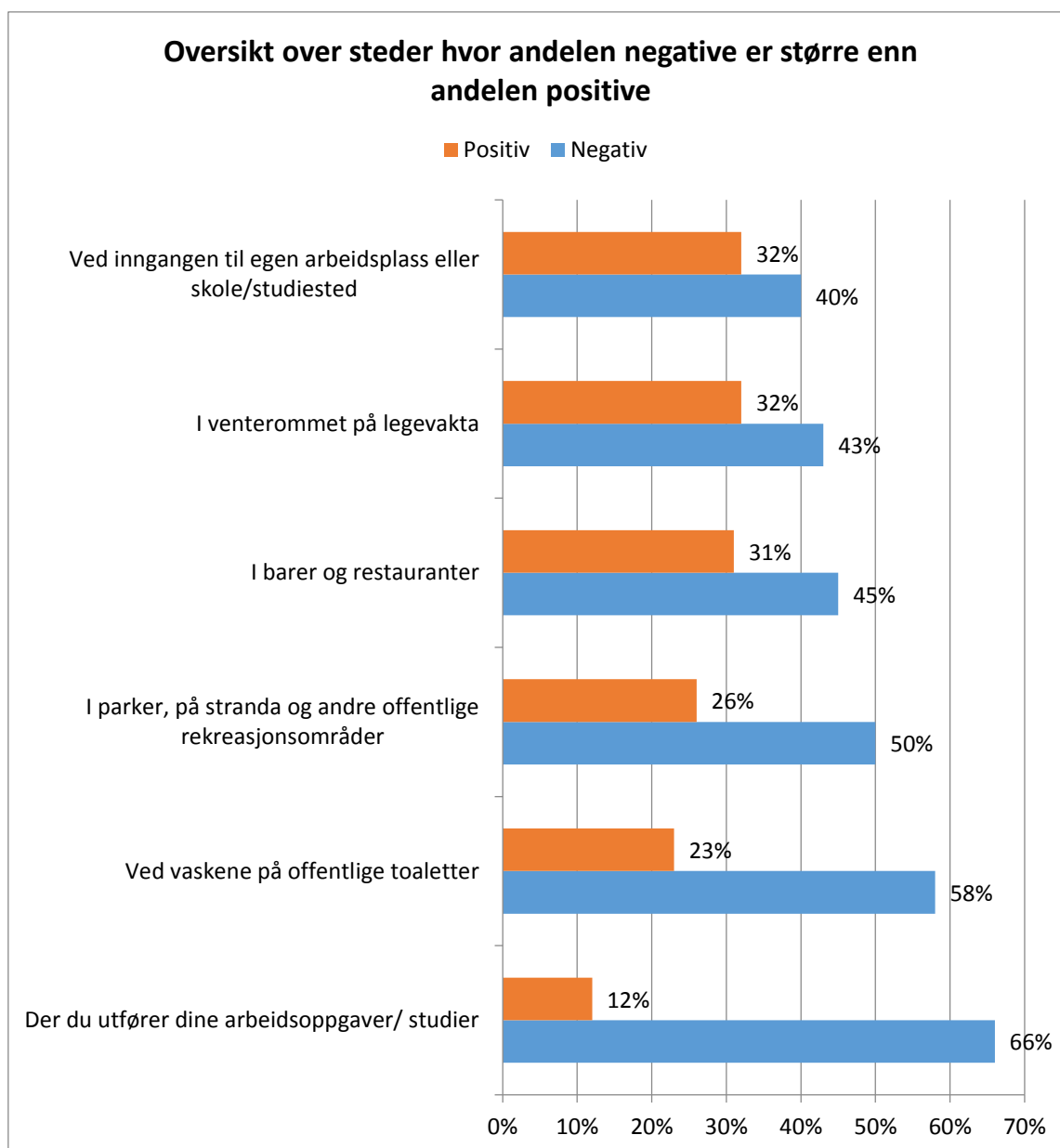
For fem av de elleve stedene vi spør om i undersøkelsen, er andelen som er positive til kameraovervåking større enn andelen som er negative. I figuren under er svaralternativene "litt positiv" og "svært positiv" slått sammen til "positiv". Tilsvarende er gjort for "litt negativ" og "svært negativ".

Bank- og postlokaler, inne på buss eller tog, og i drosjer, skiller seg ut. En betydelig majoritet av respondentene er positive til kameraovervåking av disse stedene.

Steder hvor folk er negative til kameraovervåking

For seks av de elleve stedene i undersøkelsen er det flere respondenter som er negative til kameraovervåking enn som er positive. Som i figuren over er "litt positiv" og "svært positiv" slått sammen til "positiv", og tilsvarende er gjort for "litt negativ" og "svært negativ".

Det er først og fremst på de tre nederste stedene på listen at svarene viser en tydelig negativ holdning. Det er nesten dobbelt så mange respondenter som er negative enn positive til overvåking av parker, strender og andre offentlige rekreasjonsområder. Det samme gjelder kameraovervåking av vaskene på offentlige toaletter og steder der hvor folk utfører sine arbeidsoppgaver eller studier.

Kameraovervåking av jobb eller studiested

Folk er mest negative til å bli kameraovervåket når de utfører jobben eller studiene sine. Hele 66 prosent av de spurte svarer at de er negative til kameraovervåking i slike situasjoner. Datatilsynet mottar da også mange henvendelser om kameraovervåking på arbeidsplassen, og det er hovedsakelig ansatte som tar kontakt.

Tall fra andre undersøkelser

At kameraovervåking av arbeidsplass eller studiested oppleves som svært negativt, er kjent fra andre undersøkelser. Den tidligere omtalte undersøkelsen fra 2005 hadde også et spørsmål om kameraovervåking av arbeids- eller studiested (se beskrivelsen av tall vi sammenlikner med i innledningen). Av de syv stedene som respondentene ble spurt om, var andelen "overveiende negativt" høyest for disse stedene (67 prosent "overveiende negativt" mot 31 prosent "overveiende positivt").

I januar 2013 gjennomførte Teknologirådet og Datatilsynet en undersøkelse som viser forekomsten av kameraovervåking av arbeidsplasser¹⁸. 40 prosent av de spurte svarte ja på spørsmålet "*Har arbeidstedet ditt kameraovervåking inne i bygget og/eller utenfor?*". 18 prosent av de spurte svarte ja på om det var kameraovervåking på ett eller flere steder hvor de utfører sine arbeidsoppgaver. I en spørreundersøkelse fra 2010 i regi av Forskningsstiftelsen FAFO, oppgav 70 prosent av de spurte at de var negative til kameraovervåking av ansatte i en arbeidssituasjon¹⁹.

Kameraovervåking ved inngangen, eller der du utfører dine arbeidsoppgaver?

Som vist i rangeringsoversikten spurte vi respondentene om deres holdning til kameraovervåking på to forskjellige steder i tilknytning til arbeids- eller studiested: "*der du utfører dine arbeidsoppgaver/studier*" og "*ved inngang til egen arbeidsplass eller skole/studiested*". Fellesnevneren for begge alternativene er at det er flere negative enn positive. Forskjellen mellom disse to stedene er likevel stor.

Når det gjelder kameraovervåking ved inngangen til arbeidsplassen eller studiested, fordeler svarene seg ganske jevnt mellom alternativene, med en konsentrasjon på midten av svarskalaen. Alternativet "*verken eller*" får størst oppslutning. Dette tyder på at mange ikke har noe klart syn, verken i positiv eller negativ retning. Likevel er det flere av de spurte som er negative enn positive til slik overvåking. Dette tror vi skyldes at få har valgt svaralternativet "*svært positiv*".

Holdningen til kameraovervåking av selve stedene der noens arbeid eller studier utføres, er derimot klart negativ. Det mest valgte alternativet er "*svært negativ*", deretter følger "*litt negativ*". Kun fire prosent synes det er svært positivt med kameraovervåking av slike steder.

Kjønn og alder har lite å si for respondentenes holdninger til kameraovervåking av stedet der arbeid eller studier utføres. Utdanningslengde viser derimot noen skiller. Personer med mer enn tre års høyskole- eller universitetsutdanning svarer i større grad at de er negative, sammenliknet med personer med grunnskole som høyeste utdanning. Dette tror vi dels kan forklares med ulike typer arbeid. Personer med høy utdanning arbeider oftere på kontor eller

¹⁸ Tallene er hentet fra *Tilstand og trender 2013*.

http://www.datatilsynet.no/Global/04_veiledere/personvernrapport_tilstand_trender2013.pdf

¹⁹ *Kontroll og overvåking i arbeidslivet*, Mona Bråten, FAFO 2010

andre steder hvor overvåking av hensyn til kriminalitetsbekjempelse eller sikkerhet er mindre relevant, enn gruppen som har en lavere utdanning.

Mange er nøytrale og likegyldige

Gjennomgangen av respondentenes syn på kameraovervåking har så langt tatt utgangspunkt i de som er positive og de som negative. Resultatene viser imidlertid også at mange har et ganske så likegyldig forhold til om steder er overvåket eller ikke.

Svaralternativet ”verken eller” er mye brukt. Omlag én av fem spurte, svarer ”verken eller”, dersom vi ser på gjennomsnittet av de elleve stedene som er nevnt i undersøkelsen. Når det gjelder kameraovervåking av inngangen til egen arbeidsplass eller studiested, er ”verken eller” det alternativet som flest respondenter velger (25 prosent).

Det kan være forskjellige årsaker til at så mange velger ”verken eller”-alternativet. Noen ser både negative og positive sider ved kameraovervåking, men synes fordeler og ulemper er nokså like store. Andre er trolig likegyldige til om et sted er kameraovervåket eller ikke. De opplever ikke at det angår dem.

Små forskjeller med hensyn til kjønn, alder og utdanning

Bakgrunnsvariablene kjønn, alder og utdanningslengde spiller totalt sett en beskjeden rolle for hvordan respondentene har vurdert kameraovervåking av forskjellige steder. Tallene viser små forskjeller mellom kvinner og menn. Vi finner imidlertid noen forskjeller i synspunkter basert på respondentenes alder og utdanning.

Unge er noe mer negative til kameraovervåking i drosjer og på buss eller tog enn den eldre delen av befolkningen. De yngste er også mer negative til kameraovervåking av parker, på stranda eller på andre offentlige rekreasjonsområder enn den eldre aldersgruppen. Samtidig er de yngre noe mer positive til kameraovervåking av butikker enn de eldste. Andelen som er positive til kameraovervåking av butikker faller også med lengden på utdanning.

Liten endring i holdninger fra 2005 til i dag

Tallene fra personvernundersøkelsen 2013/2014 lar seg dels sammenlikne med tall fra undersøkelsen fra 2005. Av de elleve stedene i vår siste undersøkelse ble respondentene bedt å om oppgi sine holdninger til seks av de samme stedene som i 2005. Vi kan derfor å se etter likheter, forskjeller og trender. Det er interessant å se på om folk i dag er overveiende positive eller negative til kameraovervåking av de samme stedene, sammenlignet med for ni år siden.

Vår sammenligning viser at respondentene, både i dag og i 2005, er mest positive til kameraovervåking av bank- og postlokaler, tog og busser, drosjer og butikker. De stedene der flest respondentene er negative til kameraovervåking, ved vaskene på offentlige toaletter og på bar eller restaurant, samsvarer med svarene i 2005.

Slik så svarfordelingen ut i 2005²⁰.

	Negativt	Positivt
I bank- og postlokaler	3 %	97 %
I butikker	15 %	85 %
Inne på bussen eller toget	20 %	81 %
I drosjer	22 %	78 %
I barer og restauranter	60 %	40 %
Ved vaskene på offentlige toaletter	60 %	41 %

Vi har forsøkt å se etter mulige endringer i svarene, for eksempel om folk er mer positive til kameraovervåking nå enn før.

På grunn av ulike svarskalaer i de to undersøkelsene er det vanskelig å få til en detaljert sammenlikning. Mens 2013-undersøkelsen har en femdelt svarskala med et nøytralt midtpunkt (samt "vet ikke"), har 2005-undersøkelsen kun to alternativer, "overveiende positivt" og "overveiende negativt" (samt "vet ikke" og "ubesvart").

En sammenlikning av resultatene i de to undersøkelsene må derfor avgrenses til å se på eventuelle endringer i *størrelsesforholdet* mellom gruppen som er positiv, og gruppen som er negativ, til kameraovervåking av ulike steder.

Det var for eksempel en og en halv ganger så mange som syntes kameraovervåking av barer og restauranter var negativt i 2005, sammenliknet med dem som syntes overvåking av slike områder var positivt (60 prosent mot 40 prosent). I vår nye undersøkelse er størrelsesforholdet det samme som i 2005. Tilnærmet en og en halv ganger så mange av de spurte er negative til kameraovervåking av barer og restauranter, sammenliknet med de som er positive til slik overvåking (45 prosent mot 31 prosent).

Vi ser også at forholdet mellom de som er negative og de som er positive til kameraovervåking på de fem resterende stedene har endret seg. For eksempel har gruppen som er positiv til kameraovervåking på buss eller tog økt. I 2005 var det omtrent fire ganger så mange som syntes kameraovervåking av buss eller tog var positivt, sammenliknet med dem som syntes det var negativt. I 2013 har gruppen positive økt til drøye fem ganger så mange. Når det gjelder kameraovervåking i butikker er endringen større, og den går i retning av forholdsmessig flere negative. I 2005 var det mellom fem og seks ganger så mange av de spurte som syntes kameraovervåking i butikker var positivt, sammenliknet med de som syntes det var negativt. I 2013 har tallet falt til mellom to og tre ganger så mange positive som negative.

²⁰ I rapporten fra 2005-undersøkelsen er andelen som svarte "vet ikke" og ubesvarte holdt utenfor, slik at "overveiende positivt" og "overveiende negativt" til sammen utgjør fulle 100 %. Tallene vi bruker er hentet fra side 23 i rapporten. <https://www.toi.no/getfile.php/Publikasjoner/T%C3%98I%20rapporter/2005/789-2005/789-2005.pdf>.

Når vi tar utgangspunkt i de seks stedene vi kan sammenlikne, er det ingenting som tyder på at folks holdninger har endret seg i én retning, for eksempel mot en generelt mer positiv eller mer negativ innstilling til kameraovervåking. Ett av stedene har i dag tilnærmet samme antall respondenter som oppgir at de er positive og de som er negative, som i 2005. For to av stedene har folk blitt mer positivt innstilt til kameraovervåking, mens for de tre resterende er de spurte mer negative nå enn i 2005. Samtidig må vi understreke at noen av disse endringene må betegnes som små.

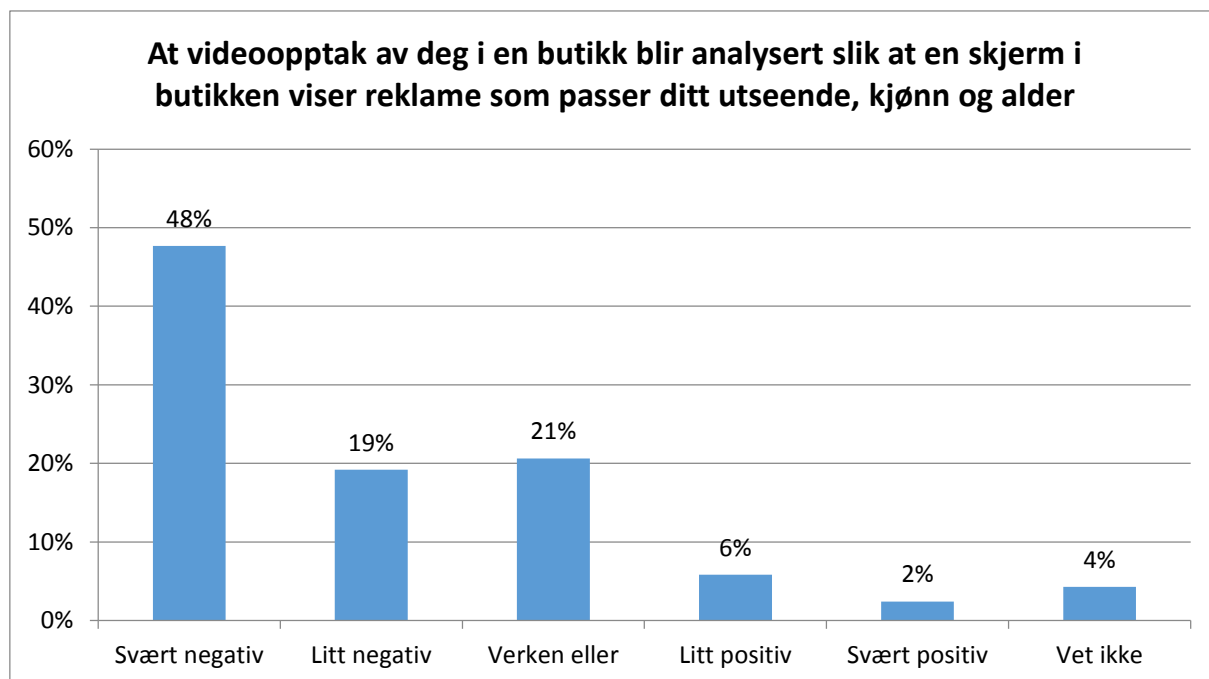
Til tross for dette, er hovedinntrykket vårt at folks syn på kameraovervåking er temmelig likt i dag som i 2005.

Syn på bruk av avansert kameraovervåking

Kameraovervåkingsteknologien har gjennomgått en rivende utvikling de siste ti årene. Sammen med digitaliseringen av bilder, kan man i dag gjøre en automatisert analyse av innhold. Ansikts- eller nummerskiltgjenkjenning er eksempler på dette. Utvikling av forskjellige typer billedanalyse har skjedd over tid, og må forstås som en vedvarende utviklingstrend for kameraovervåking.

I vår undersøkelse ønsket vi å få et inntrykk av hvor positive eller negative folk er til bruk av avansert kameraovervåking. Vi stilte tre spørsmål introdusert med følgende setning, *"Bilder fra kameraovervåking kan analyseres for å gjenkjenne ansikter, eller for å anslå en persons alder og kjønn. Hvor positivt eller negativ er du til bruken beskrevet nedenfor?"*

Det første spørsmålet handler om analyse av overvåkingsbilder for å gi individuelt tilpasset reklame i butikker. Det finnes i dag løsninger for dette, men etter hva vi kjenner til er dette foreløpig ikke tatt i bruk i Norge.

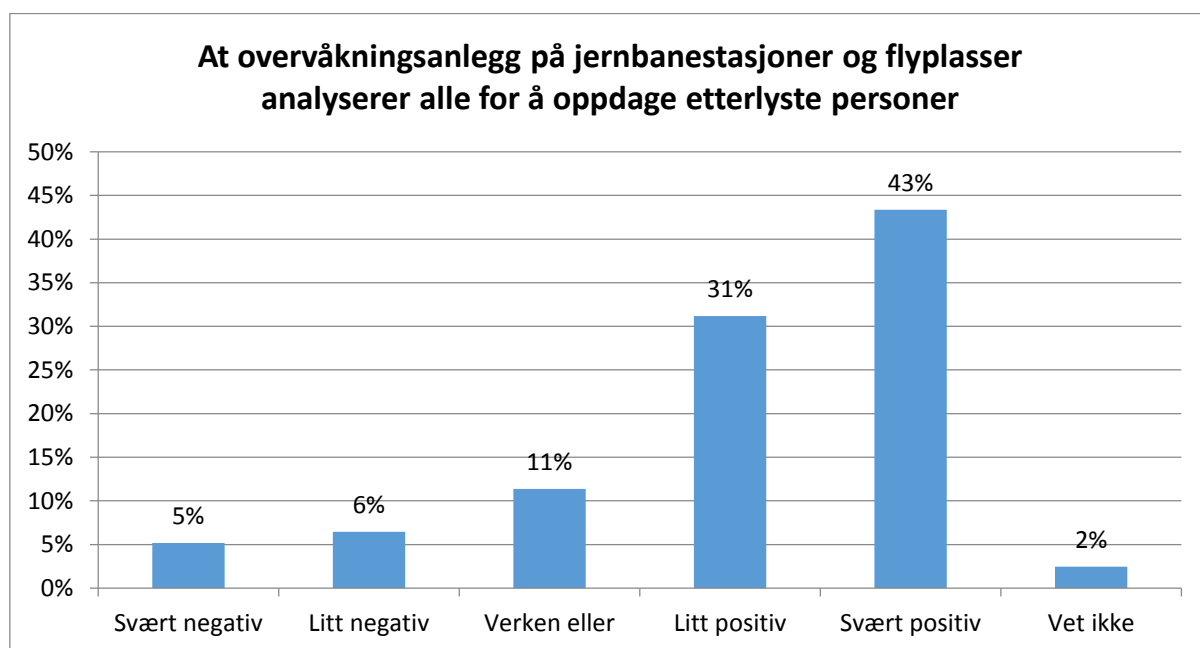

Svarene i undersøkelsen viser en klart negativ holdning til en slik bruk av billedanalyse. Nær halvparten av respondentene oppgir at de er svært negative til dette.

Det at flertallet er så negative til dette må nok først og fremst tolkes som uttrykk for en negativ holdning til at noen skal analysere ens fremtoning, og ut fra dette trekke slutninger om den enkeltes interesser og preferanser. I tillegg mener nok mange at kameraovervåking skal brukes for å fremme viktige hensyn, som kriminalitetsbekjempelse og ivaretagelse av trygghet. Rene kommersielle hensyn, som å selge mer varer, oppfattes av mange som en uønsket utvikling.

Kvinner er litt mer negative enn menn til slik billedanalyse. Personer med lang utdanning er klart mer negative enn personer med kort utdanning. Aldersgruppen fra femti år og oppover er også mer negative enn de yngste, men her er det ikke så store forskjeller.

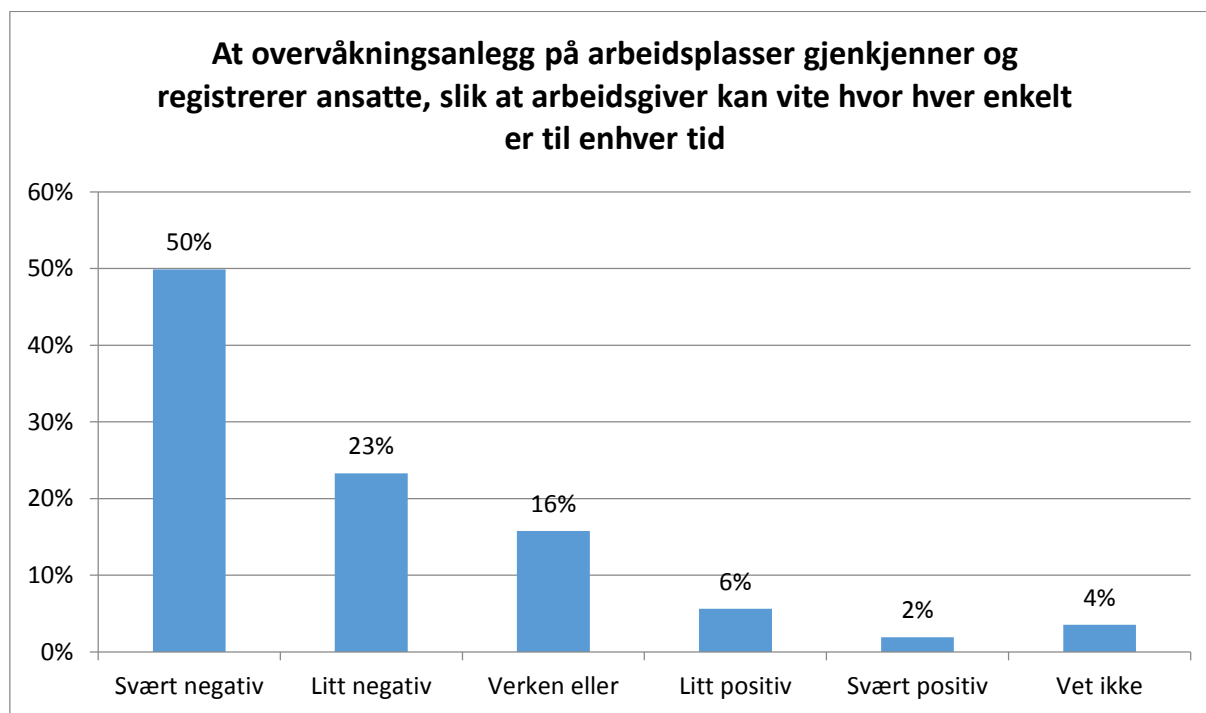
Den neste spørsmålet om bruk av billedanalyse, handler om å bruke gjenkjenningsteknologi for å oppdage etterlyste personer. Teknologien gjør det mulig å bruke ansiktsgjenkjenning for å finne etterlyste personer i et overvåkingsbilde, uten hjelp fra det menneskelige øye.

Denne typen bruk av gjenkjenningsteknologi ser ut til å ha solid støtte uavhengig av kjønn, alder og utdanningslengde. Tre av fire respondenter er positive til dette, og de fleste av disse er *svært* positive. Kun en av ti er negative.

Bakgrunnen for at så mange er positive til dette, skyldes trolig flere forhold. Det ene er at mange nok oppfatter at denne typen overvåking i utgangspunktet er rettet mot andre enn seg selv. Et annet forhold er at respondentene opplever at det er i den enkeltes interesse at etterlyste kriminelle oppdages og stanses. En tredje årsak kan være at bruken av slik teknologi er avgrenset til to svært relevante steder for oppdagelse av etterlyste. I tillegg er flyplasser og jernbanestasjoner ofte forbundet med et opplevd behov for ekstra sikkerhetstiltak.

Det siste spørsmålet, som er knyttet til gjenkjenningsaspektet, trekker dette enda lengre og over i en annen kontekst. I stedet for å analysere alle for å oppdage noen få, ber vi respondentene ta stilling til hva de mener om et overvåkingssystem som gjenkjenner og loggfører alle på en arbeidsplass. Gjenkjenningssystemet genererer deretter en systematisk oversikt over hvor den enkelte ansatte befinner seg for øyeblikket, eventuelt ved hvilket overvåkingskamera den enkelte sist var registrert. Denne typen bruk av billedanalyse er et overveldende flertall av de spurte negative til.

Av alle typer kameraovervåking vi har spurt om i undersøkelsen, er det ingen bruk respondentene er mer negative til enn en type kameraovervåking som gjenkjenner og registrerer hvor alle ansatte på en arbeidsplass til enhver tid befinner seg. Dette er ikke uventet. De fleste oppfatter en slik overvåking som både svært inngripende, og lite berettiget. Som tidligere vist er folk i utgangspunktet negative til kameraovervåking av arbeidsplassen, og særlig der hvor selve arbeidet utføres. I tillegg vet vi at mange ønsker at lovverket skal beskytte opplysninger om effektivitet og tidsbruk mot innsamling og videre bruk (se kapittel 3, *Hvilke personopplysninger er viktige å beskytte?*).

Det er kun små forskjeller knyttet til alder og kjønn, men personer med lang utdanning skiller seg noe ut ved å være mer negative enn personer med kort utdanning.

Kapittel 7

Retten til å være anonym. Ønsker vi anonyme alternativer, og når er det viktigst for oss?

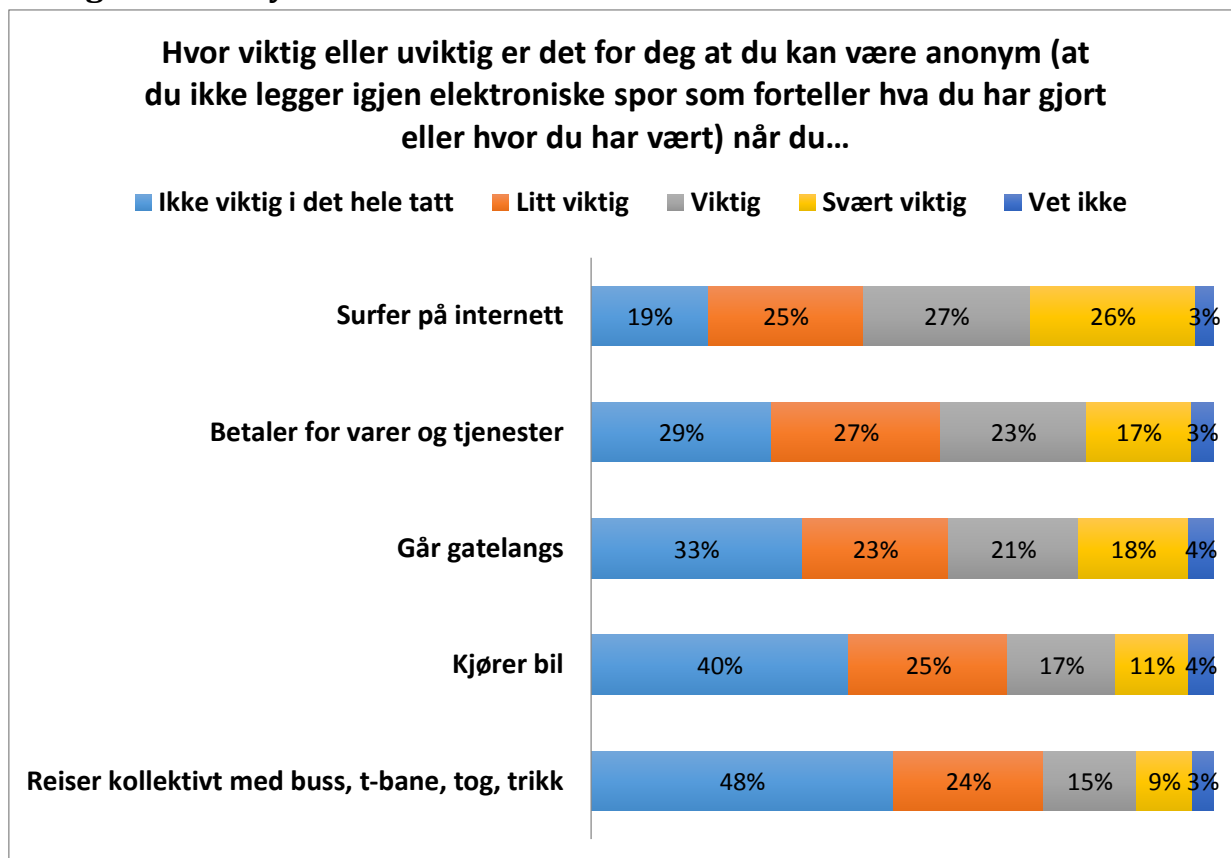
Kapittelinnledning og hovedkonklusjon

Vi bruker stadig flere elektroniske løsninger, som betyr at vi etterlater oss digitale spor overalt. Det skjer for eksempel når vi passerer bomringen, når vi betaler med et kredittkort, når vi bestiller kinobilletter på nettet og når vi ringer med mobiltelefonen.

Retten til anonymitet står sentralt i personvernlovgivningen. Den enkelte har krav på at det minst personverninnngripende tiltaket brukes for å oppnå et bestemt formål. Det innebærer at den enkelte har rett til å være anonym, hvis det ikke er helt nødvendig å registrere identifiserende opplysninger.

Vi ønsket å finne ut hvor viktig folk flest synes det er å ha muligheten til å være anonym i ulike situasjoner. Undersøkelsen viser at det er store forskjeller på når den enkelte mener at det er viktig å kunne være anonym. En stor andel av befolkningen mener det er viktig å kunne være anonym når man surfer på Internett. Betydelig færre mener at det er viktig å være anonym når man reiser kollektivt med buss, tog, t-bane eller trikk. Selv om mange mener at anonymitet ikke er viktig i mange situasjoner, viser undersøkelsen likevel at en betydelig andel verdsetter det å få *muligheten* til å være anonym. Undersøkelsen viser videre at de yngste er mer opptatt av å kunne være anonyme, enn den mer voksne delen av befolkningen.

Viktig med anonyme alternativ

Svarene viser at det varierer mye i hvilke situasjoner folk mener det er viktig å kunne være anonym. Dobbelt så mange svarer at de synes det viktig eller svært viktig å være anonym når de surfer på Internett, sett opp mot når de reiser kollektivt. Nær halvparten av de spurte mener at anonymitet er uviktig når de reiser kollektivt. Samtidig er det viktig å merke seg at det er et betydelig mindretall på den motsatte enden av denne skalaen. Nær en fjerdedel av respondentene uttrykker at det er viktig eller svært viktig for dem å kunne ferdes anonymt. En naturlig diskusjon vil da bli hvor i hvor stor grad det skal vektlegges at et flertall aksepter å bli registrert og observert når de reiser, sett opp mot mindretallets opplevde rett til ikke å bli det.

Kollektivtransportsselskapene i Norge har sammen med Datatilsynet, utarbeidet en bransjenorm for elektronisk billettering. Normen forplikter hele bransjen til å tilby kundene et anonymt reisealternativ. En spørreundersøkelse gjennomført av Datatilsynet og Teknologirådet i 2013, viste at det anonyme reisekortet er svært populært. Over halvparten av alle kollektivreisende i Oslo og Akershus svarte at de benytter dette reisealternativet²¹.

Figuren over viser at 40 prosent av respondentene mener at det ikke er viktig i det hele tatt å kunne reise anonymt med bil. Samtidig har vi også her et stort mindretall på 28 prosent som mener at det er viktig eller svært viktig å være anonym i denne situasjonen er. I dag finnes det ikke noe fullgodt anonymt alternativ til Autopass-brikken. Det at en fjerdedel av befolkningen mener det er viktig å kunne ferdes i bil uten å legge igjen elektroniske spor, underbygger at det er viktig å tilby en eventuell obligatorisk autopassbrikke som et anonymt og likeverdig alternativ for de av oss som ønsker det.

Folk ønsker å kunne betale anonymt

Selv om den norske befolkningen i stadig større grad bruker elektronisk betalingsformidling framfor sedler og mynt, mener 40 prosent av respondentene i undersøkelsen at det er viktig eller svært viktig å kunne betale for varer og tjenester anonymt. Finansforbundet hevder at Norge vil være kontantfritt inne 2021²². Et hovedargument for å kvitte seg med kontanter er at det gjør det lettere å bekjempe den svarte økonomien og annen kriminalitet. Folk som ønsker å betale anonymt, gjør dette per i dag, først og fremst ved å bruke kontanter. Det finnes anonyme elektroniske betalingsløsninger, men disse er lite kjent og lite benyttet. Hvis kontantene forsvinner, tyder svarene i vår undersøkelse på at det vil bli større etterspørsel etter anonyme digitale betalingsløsninger. Kun 29 prosent mener det ikke er viktig i det hele tatt å kunne handle varer og tjenester anonymt. Viktigst å kunne være anonym på nett

Respondentene i undersøkelsen mener at det er viktigere å kunne bevege seg anonymt på nett enn når man vandrer gatelangs. Over halvparten av de spurte, mener at det er viktig eller svært viktig å kunne surfe anonymt på nett. Å surfe anonymt er imidlertid svært utfordrende. Hver gang man besøker en nettside eller bruker en tjeneste på nettet, sendes det som regel ut store mengder

21

http://www.datatilsynet.no/Global/04_veiledere/personvernrapport_tilstand_trender2013.pdf

22

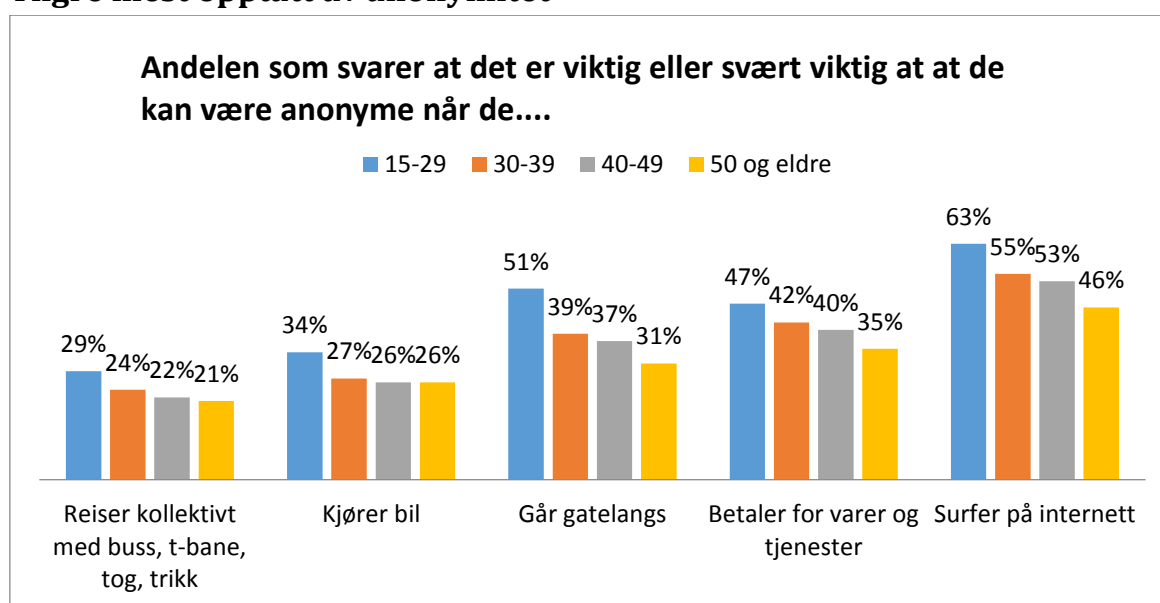
https://www.finansforbundet.no/Documents/Rapporter/ontantfritt_Norge_innen_ti_%C3%A5r.pdf

detaljert informasjon om nettbruken til eieren av tjenesten. Det kan for eksempel være opplysninger om hvilken by man befinner seg i, hvilke type datamaskin man bruker og hvilken IP-adresse man har.

Det er mulig at Snowden-saken²³, som avslørte at utenlandske etterretningsmyndigheter har vide fullmakter til å følge med på folks nettaktivitet, kan forklare hvorfor så mange av de spurte mener at det er viktig å kunne være anonym på nett. Likevel antar vi at de fleste som svarer at det er viktig å kunne surfe anonymt, trolig ikke benytter verktøy som faktisk gjør dette mulig. Dette skyldes nok i første rekke at de ulike verktøyene og teknologiene for å surfe anonymt ikke er særlig godt kjent, og at terskelen for å ta disse i bruk oppleves som høy om man er en vanlig databruker.

At så mange som 26 prosent mener at det er svært viktig å kunne være anonym på nett, gir grunn til å tro at det kan være et konkurransefortrinn å tilby nettlesere som gjør det enklere for brukerne å surfe sporfritt.

Yngre mest opptatt av anonymitet

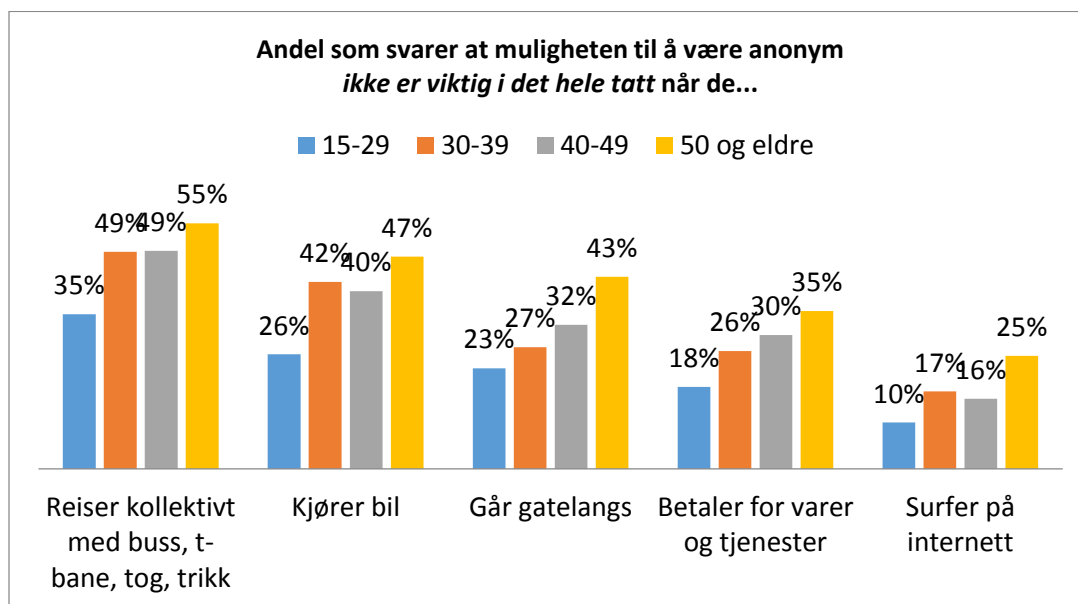
Undersøkelsen viser at den yngste aldersgruppen i betydelig større grad enn de eldre gruppene er opptatt av å kunne ferdes anonymt. Dette gjelder for alle de ulike kategoriene vi har sett på i undersøkelsen. Over dobbelt så mange under 30 år som i gruppen over 50 år ønsker for eksempel å kunne være anonym når de går gatelangs.

Resultatene fra personvernundersøkelsen²⁴ viser med all tydelighet at de yngste er mer opptatt av personvern enn den mer voksne delen av befolkningen. Samtidig viser undersøkelsen at yngre er mer

²³ I 2013 avslørte Edward Snowden, en datatekniker som hadde jobbet for blant annet NSA, at USA drev omfattende overvåking av Tele- og datatrafikk over hele verden. Les mer om dette i rapporten *Tilstand og trender – 2014*: <http://www.datatilsynet.no/verktoy-skjema/Publikasjoner/Analyser-utredninger/Personvern-2014-tilstand-og-trender/>

²⁴ Se de øvrige kapitlene og rapporten *Personvern 2014 – tilstand og trender*, som du kan lese her: <http://www.datatilsynet.no/verktoy-skjema/Publikasjoner/Analyser-utredninger/Personvern-2014-tilstand-og-trender/>

villig til å dele opplysninger om seg selv og til å ta i bruk ny og potensielt personverninngripendeteknologi, enn eldre. Dette kan synes som et paradoks. Forklaringen kan være at yngre har vokst opp i en digital verden, og har større bevissthet om både mulighetene og farene ved bruk av ny teknologi, enn den eldre delen av befolkningen. De har kanskje større innsikt i og kunnskap om, hvilke spor vi legger igjen, og hvordan dette potensielt gjør oss sårbare for å bli overvåket.

Kapittel 8

Personvern og andre hensyn. Respondentenes svar på påstander og utsagn om personvern.

Kapittelinnledning og hovedkonklusjoner

I undersøkelsen skulle respondentene ta stilling til hvor enig eller uenig de er i en rekke forskjellige utsagn der personvern hensyn settes opp mot andre hensyn.

Utsagnene tar opp mange temaer. I en del tilfeller er respondentene svært uenige seg imellom, mens i andre spørsmål er det en stor majoritet som er enten enig eller uenig i påstanden.

To av utsagnene handler om utveksling og bruk av helseopplysninger. Det er delte meninger om fastleger, sykehus eller andre som behandler en person fritt bør kunne dele helseopplysninger seg imellom uten personens samtykke, men de fleste synes det er greit. Samtidig er de fleste negative til at helseforskere bør kunne bruke opplysninger fra folks pasientjournaler uten den enkeltes samtykke.

Vårt overordnede inntrykk fra denne undersøkelsen, er at personvern ofte ikke vurderes som det som er viktigst å ta hensyn til. Det ser ut som mange har stor aksept for personverninnngripende tiltak i kampen mot kriminalitet. For eksempel er det mange som støtter generell DNA-registrering til bruk i en eventuell senere politietterforskning. Mange mener også at offentlige etater fritt bør få utveksle personopplysninger, for eksempel for å avdekke trygdemisbruk.

Om kapittelet

I siste del av personvernundersøkelsen ble respondentene bedt om å ta stilling til hvor enige eller uenige de er i elleve forskjellige utsagn og påstander om personvern. Resultatene fra disse analyseres i dette kapittelet²⁵.

Hvordan respondentene vurderer utsagnene gir oss viktig informasjon. Svarene viser hva de tenker om personvern, hva de synes er rimelig eller urimelig, og hva de i konkrete situasjoner vurderer som viktigst – personvern eller andre hensyn.

Vi tar utgangspunkt i at respondentens svar er basert på umiddelbare vurderinger og ikke en lengre refleksjon over temaet, og hva som mer detaljert ligger i formulering og enkeltbegreper.

Kapittelet tar først for seg to utsagn om bruk av helseopplysninger, og om slik bruk bør kunne skje uten samtykke. Videre ser vi på respondentens tilbakemelding på to utsagn om utveksling av personopplysninger mellom offentlige etater. Deretter ser vi på responsen på tre påstander om virkemidler for kriminalitetsbekjempelse.

²⁵ Undersøkelsen har også to påstander som ikke nevnes i denne rapporten; *"Godt personvern er en forutsetning for et fritt og demokratisk samfunn"* og *"Bare de som har noe å skjule har behov for personvern"*. Disse er allerede beskrevet i rapporten "Personvern 2014 - tilstand og trender": <http://www.datatilsynet.no/verktoy-skjema/Publikasjoner/Analyser-utredninger/Personvern-2014-tilstand-og-trender/>

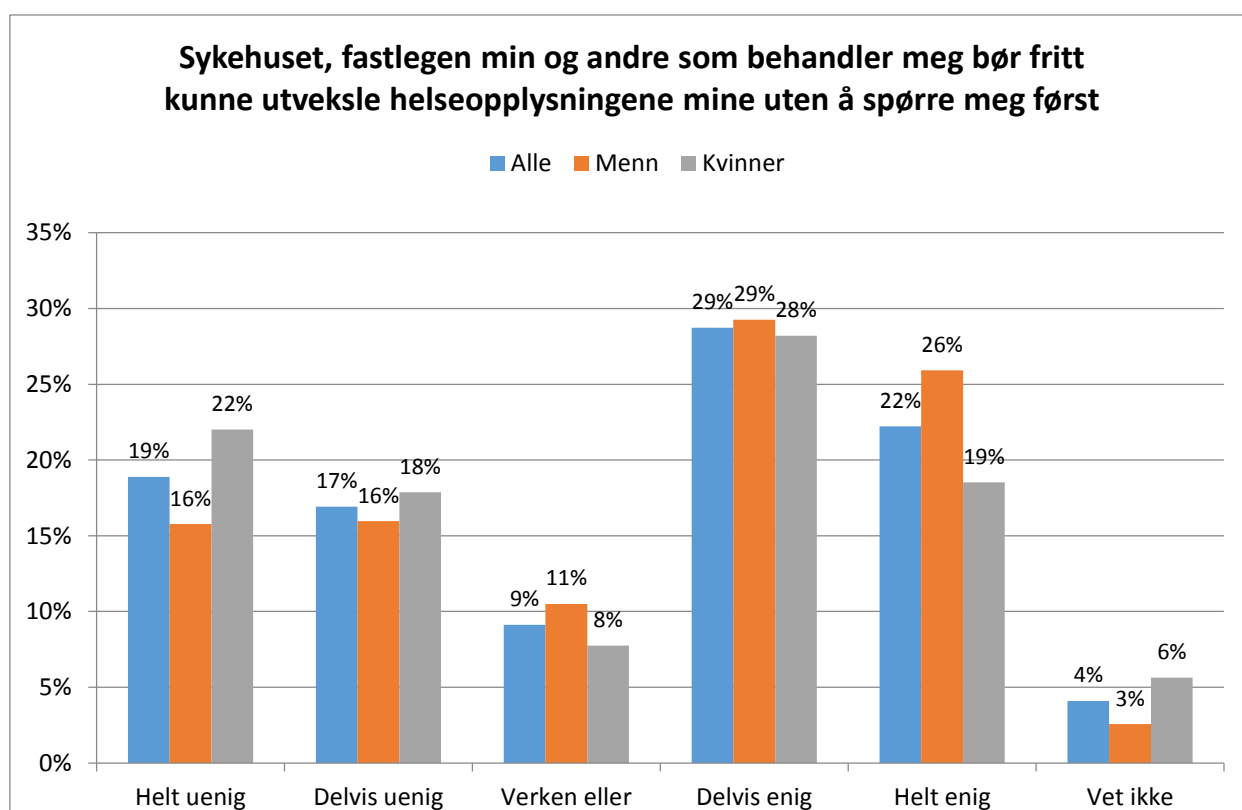
Til sist analyserer vi svarene på to påstander som ikke hører inn under noen av kategoriene over. Den ene handler om i hvilken grad det mulig å holde oversikt over bruk av personopplysninger om en selv. Den andre handler om hvorvidt den som publiserer opplysninger om seg selv på Internett, må akseptere at andre benytter disse opplysningene til noe helt annet.

Bruk av helseopplysninger - Er samtykke nødvendig?

Respondentene ble spurt om å ta stilling til to utsagn om utveksling og bruk av helseopplysninger. Begge utsagnene handler om hvorvidt bruk av helseopplysninger bør kunne skje uten at den opplysningene gjelder samtykker til det. Selvråderetten – det å bestemme over bruken av egne personopplysninger – er et ideal for et godt personvern. Vi ville derfor finne ut om respondentene synes det er nødvendig eller rimelig at de blir spurt før personopplysningene deres samles inn og brukes i alle sammenhenger.

Det første utsagnet respondentene skulle ta stilling til var ”Sykehuset, fastlegen min og andre som behandler meg bør fritt kunne utveksle helseopplysningene mine uten å spørre meg først”.

Her spiller kjønn en rolle for hva folk har svart. Figuren viser derfor separate tall for kvinner og menn.

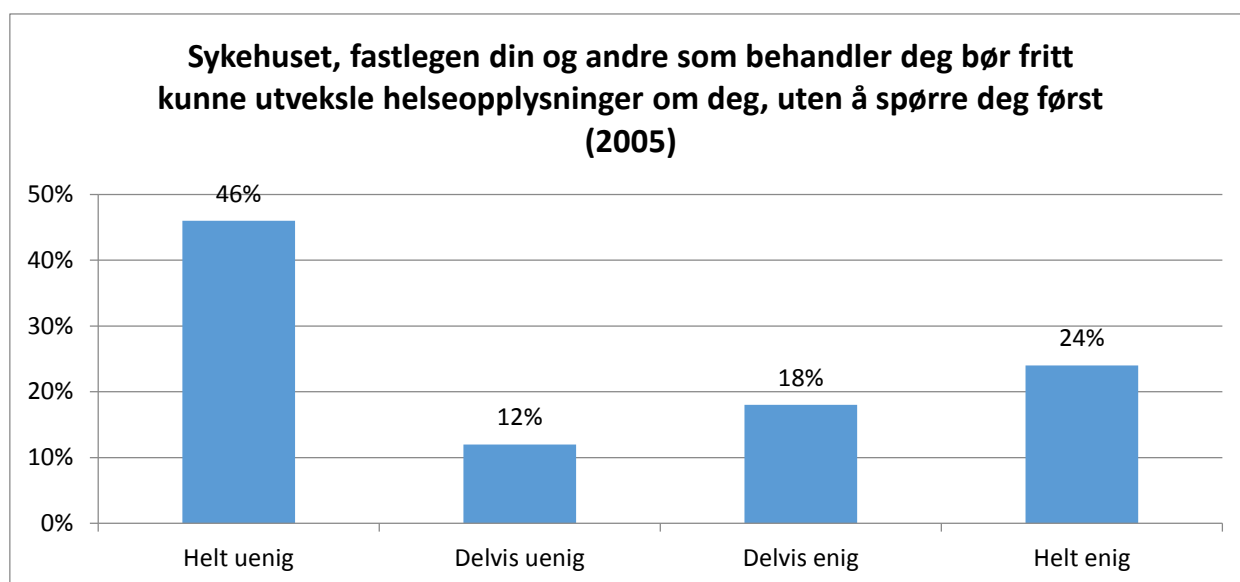
Figuren viser at respondentene ikke har noe ensartet syn på om ulike helseinstanser skal kunne utveksle helseopplysninger fritt, eller om de bør spørre først. Det er likevel et tydelig flertall som er helt eller delvis enige i at helseopplysninger bør kunne utveksles uten forutgående samtykke. Denne gruppen teller til sammen 51 prosent, mens gruppen som er helt eller delvis uenig i at helseopplysninger bør kunne deles uten at spørres på forhånd, utgjør 36 prosent.

Menn er mer enige i dette utsagnet enn kvinner. 55 prosent av menn sier seg helt eller delvis enig i utsagnet, mens tilsvarende tall for kvinner er 47 prosent. Personer med høyere utdanning er også mer enig enn personer som har grunnskole som høyeste utdanning.

Personvernundersøkelsen viser også at helseopplysninger oppfattes som svært beskyttelsesverdige²⁶. Pasientenes personvern ivaretas bedre hvis ikke alle behandlere har tilgang til all informasjon som er lagret hos andre aktører i helsevesenet. Vi lurer derfor på hva den overveiende positive holdningen til fri utveksling av helseopplysninger som kommer frem kan skyldes.

Vi tror mye av forklaringen ligger i hvordan respondentene har forstått utsagnet. Utsagnets ordlyd, og særlig ordene ”som behandler meg”, taler for at respondentene primært har tenkt på en behandlingsrettet utveksling av helseopplysninger. At den som gir deg helsehjelp kjenner til viktige helseopplysninger om deg som er lagret et annet sted, vil være i pasientens interesse når opplysningene er relevante for behandlingen. Mange synes nok at å be om samtykke for å utveksle opplysninger i en slik situasjon ikke er nødvendig og derfor innebærer unødig bruk av tid og ressurser. Samtidig viser undersøkelsen vår at respondentene har stor tillit til behandling av personopplysninger i helsevesenet²⁷.

Det ser ut til at befolkningen i de senere årene viser større aksept for utveksling av helseopplysninger uten samtykke. I en undersøkelse fra 2005²⁸ ble respondentene bedt om å ta stilling til et svært likt utsagn:

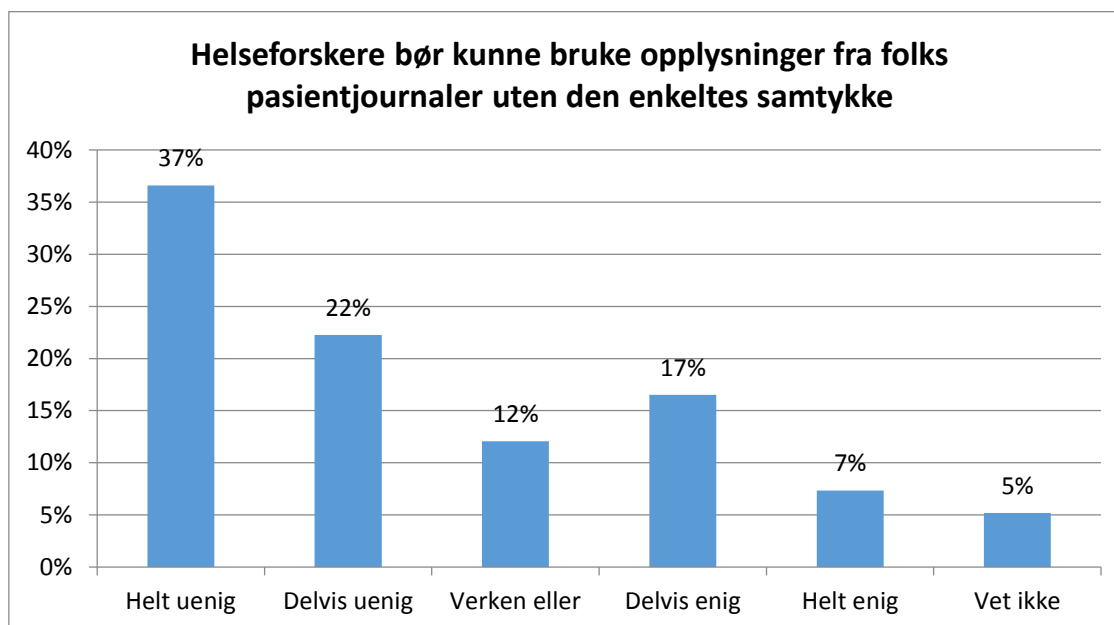
Svaralternativene i undersøkelsen fra 2005 var litt annerledes. De vi spurte i 2005, kunne ikke velge et nøytralt alternativ av typen ”verken eller”. Det er likevel mulig å sammenlikne ved å se på hva majoriteten svarte i de to undersøkelsene: I 2005 var de som svarte uenig eller delvis uenig, klart større enn de som svarte enig eller delvis enig. I vår nyeste undersøkelse er forholdet motsatt. Dette kan tolkes som en økt aksept for fri utveksling av helseopplysninger mellom instanser i helsevesenet. Muligens ser respondentene hensynet til effektiv informasjonsflyt mellom behandlere som en viktigere verdi i dag enn i 2005.

²⁶ Se kapittel 3 *Personopplysninger og beskyttelsesbehov*.

²⁷ Se kapittel 1 *Variierende grad av tillit*.

²⁸ Les mer om tidligere undersøkelser og sammenlikning mot tidligere tall i innledningen. Tallene er hentet fra side 18 i rapporten fra 2005. De som svarte ”vet ikke” og andelen ubesvarte er tatt ut av tallgrunnlaget slik at de andre svaralternativene til sammen blir 100 prosent.

Det andre utsagnet om bruk av helseopplysninger er ”Helseforskere bør kunne bruke opplysninger fra folks pasientjournaler uten den enkeltes samtykke”:

Svarene viser at majoriteten av befolkningen ikke er enig i at opplysninger fra helsejournaler skal kunne tas i bruk av helseforskere uten at den opplysningene gjelder har samtykket til det. 57 prosent av de spurte har valgt alternativene ”helt uenig” eller ”delvis uenig”. Til sammenligning har 24 prosent har svart at de er helt eller delvis enig i utsagnet.

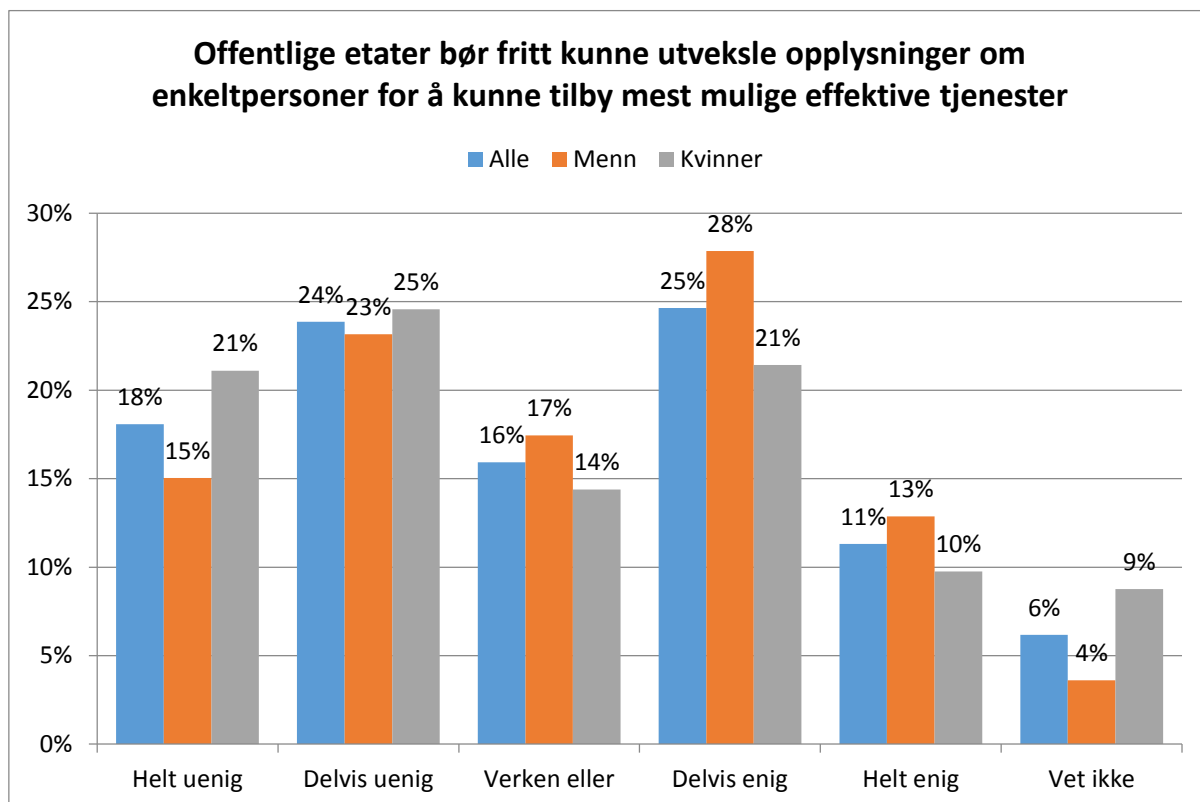
I likhet med forrige spørsmål har menn mindre imot at helseopplysninger brukes videre uten samtykke enn kvinner. 65 prosent av kvinnene er helt eller delvis uenig i at helseforskere bør kunne bruke opplysninger fra pasientjournaler uten den enkeltes samtykke. Tilsvarende tall for menn er 52 prosent.

Utveksling av personopplysninger mellom offentlige organer

I tillegg til å stille respondentene spørsmål om utveksling av helseopplysninger, ba vi dem også ta stilling til to utsagn om fri utveksling av personopplysninger mellom offentlige etater. Forskjellen mellom disse to utsagnene ligger i hvilket formål utvekslingen av personopplysningene har. Det ene utsagnet handler om utveksling for ”å kunne tilby mest mulig effektive tjenester” og det andre om utveksling for ”å avsløre de som utnytter velferdsordninger”.

Resultatene viser klart størst aksept for at offentlige organer skal kunne utveksle personopplysninger for å kunne avsløre misbruk av velferdsordninger.

Nedenfor vises tall for de to påstandene. For utsagnet om utveksling av personopplysninger for å kunne gi mest mulig effektive tjenester, har vi tatt med separate tall for menn og kvinner for å vise ulikhetene i svarene.

Svarene er godt fordelt utover svarskalaen. Dette viser at respondentenes har ganske ulike meninger om dette. De mest valgte alternativene er "delvis uenig" eller "delvis enig", som tyder på at mange ikke har noe markant syn, verken i positiv eller negativ retning.

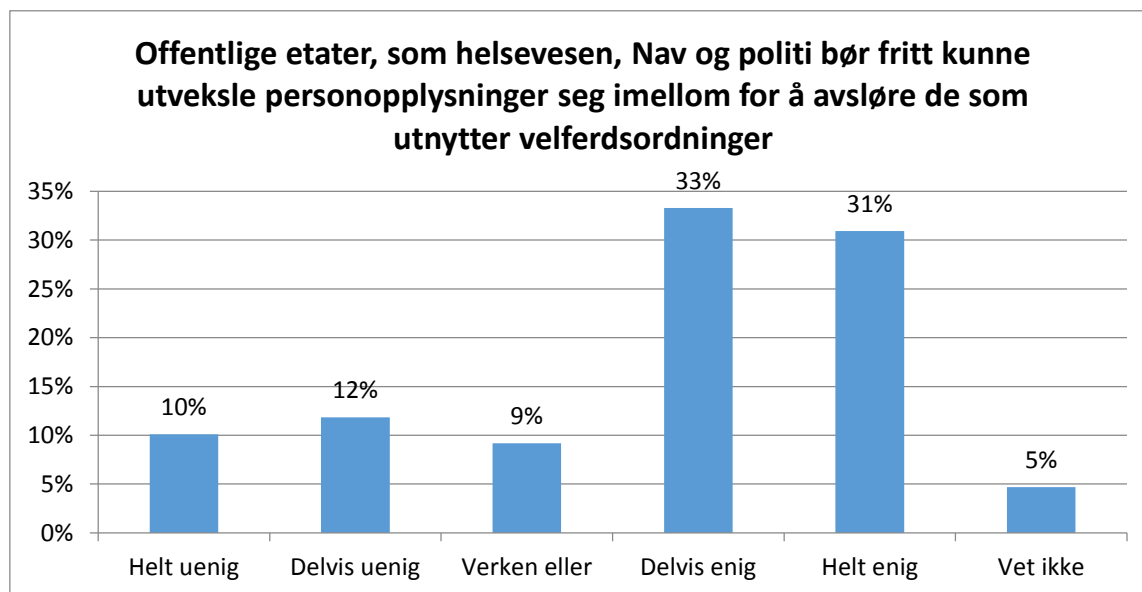
Det er flere som har valgt et av de to "uenig-alternativene" enn de to "enig-alternativene" (42 mot 36 prosent).

Påstanden spør om holdningen til en *fri utveksling* av opplysninger om enkeltpersoner mellom offentlige etater. Hvis vi forutsetter at de spurte faktisk forstår hva dette betyr, det vil si det gjelder en utvekslingen av alle opplysninger om dem "fra vugge til grav", er dette potensielt ganske grenseløst og omfattende. Tar man dette i betraktning, viser tallene, slik vi ser det, at flere aksepterer en fri utveksling av personopplysninger mellom offentlige etater enn vi antok før vi gjennomførte undersøkelsen. Vi tror imidlertid at folks holdning til dette, må ses i lys av tillit til offentlige etater. Undersøkelsen vår viser at offentlige etater nyter stor tillit²⁹.

Figuren viser også at flere menn enn kvinner aksepterer utveksling av personopplysninger av effektivitetsgrunner. Ti prosentpoeng flere menn enn kvinner svarte at de var helt eller delvis enig i utsagnet.

²⁹ Se kapittel 1 *Variierende grad av tillit*.

Neste utsagn handler om fri utveksling av personopplysninger for å oppdage personer som utnytter velferdsgoder:

I motsetning til forrige utsagn, er de spurte klart positive til utveksling av personopplysninger for dette formålet. Omtrent to tredjedeler av respondentene er enig i at personopplysninger fritt kan utveksles for å avsløre trygdemisbruk. Samtidig er omtrent en av fem er helt eller delvis uenige.

Det er forskjeller på hvordan ulike aldersgrupper svarer. De yngre er mindre enige i utsagnet enn de eldste.

Fri utveksling av opplysninger mellom Nav, helsevesen og politi kan være svært inngripende. Det ligger en klar personverninteresse i at opplysninger gitt til en part, eksempelvis til helsevesenet, ikke deles fritt med andre parter. Likevel er de fleste positive til utveksling av personopplysninger for å avdekke trygdemisbruk. Vi tror dette kan tolkes som et uttrykk for at folk har liten sympati med trygdemisbrukere, og de ønsker at trygdemisbrukere skal bli tatt. Så lenge formålet er avsløre dem som misbruker systemet, vurderer flesteparten av de spurte at motargumenter mot slik utveksling, som handler om å ta hensyn til den enkeltes personvern, ikke er viktige nok.

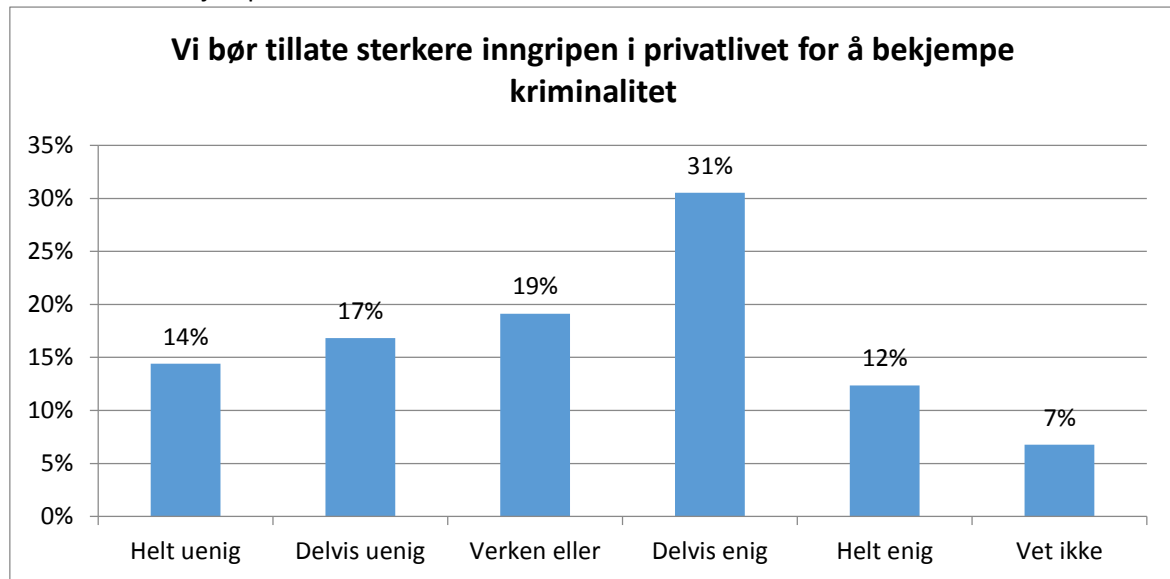
Kriminalitetsbekjempelse og personvern hensyn

De tre neste utsagnene tar opp forholdet mellom kriminalitetsbekjempelse og personvern. Svarene viser respondentenes holdninger til avveiningen mellom kriminalitetsbekjempelse og etterforskning, og den enkeltes personvern. Vi har tidligere i kapitlet sett at mange av de spurte støtter påstanden om at offentlige etater bør få utveksle personopplysninger for å avsløre trygdemisbruk.

Ut fra svarene er det overordnede inntrykket at mange mener politi- og sikkerhetsmyndigheter bør kunne ta i bruk relativt inngripende midler for å bekjempe kriminalitet, også når det går utover den enkeltes personvern. Selv om respondentenes meninger om dette er delt, forstår vi svarene slik at flertallet prioriterer at hensynet til kriminalitetsbekjempelse skal gå foran hensynet til den enkeltes personlige integritet.

Bør vi tillate en sterkere inngripen i privatlivet?

Nedenfor vises svarfordelingen for et overordnet utsagn om forholdet mellom vern av privatlivet og kriminalitetsbekjempelse.

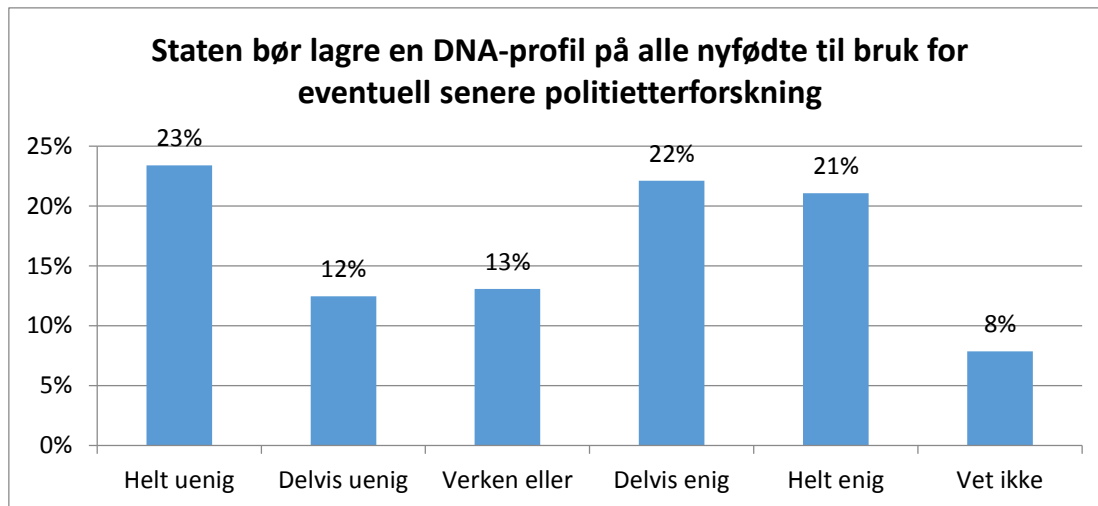
Svarende viser at de spurte har ganske ulikt syn på dette, men de peker i retning av å være enig i å tillate en sterkere inngripen i privatlivet for å bekjempe kriminalitet. 43 prosent er enig eller delvis enig, mens 31 prosent er uenig eller delvis uenig.

Det er samtidig store aldersforskjeller mellom hva respondentene svarer. De yngre er betydelig mindre enig i utsagnet enn de eldste. Kun 28 prosent i aldersgruppen 15 til 29 år har svart helt eller delvis enige. Tilsvarende tall for gruppen over 50 år er 49 prosent.

En DNA-profil på alle

Neste utsagn handler om DNA-profiler til bruk i etterforskning. Høsten 2013 ga Riksadvokaten nye retningslinjer som senker terskelen for hvem som skal registreres i DNA-registeret. Vi ba respondentene ta stilling til om det skal lagres en DNA-profilen for alle innbyggere som kan brukes i en eventuell senere politietterforskning.

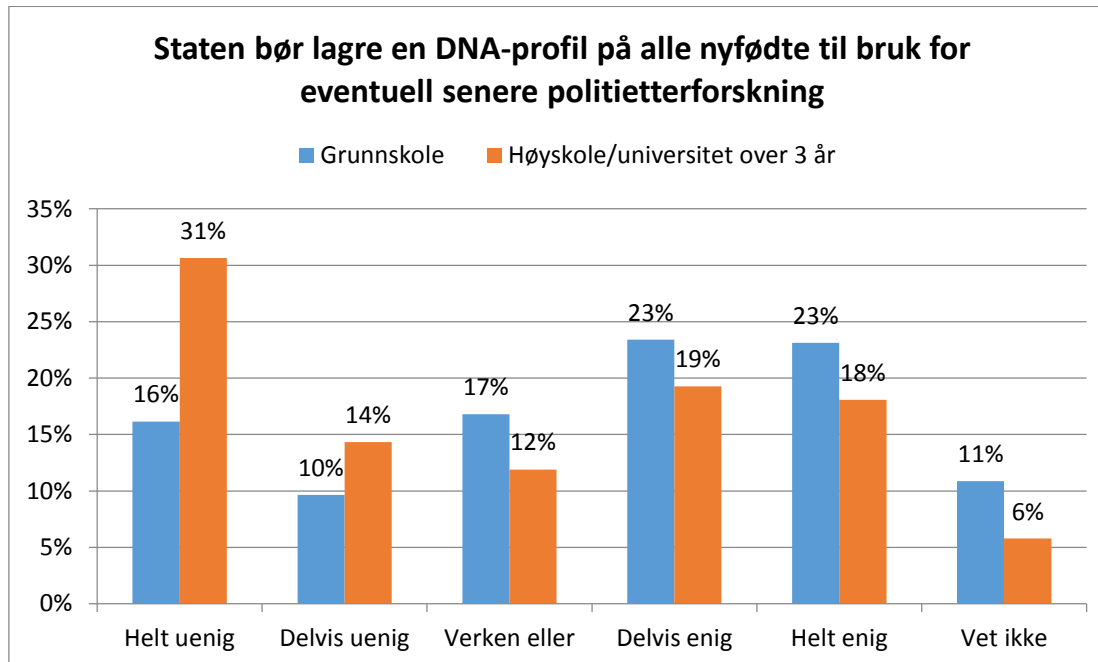
Vi ba respondentene ta stilling til om det skal lagres en DNA-profilen for *alle innbyggere* som kan brukes i en eventuell senere politietterforskning.

Svarene viser at respondentene har av svært ulikt syn på dette, men det er likevel flere som er helt eller delvis enig enn helt eller delvis uenig i utsagnet.

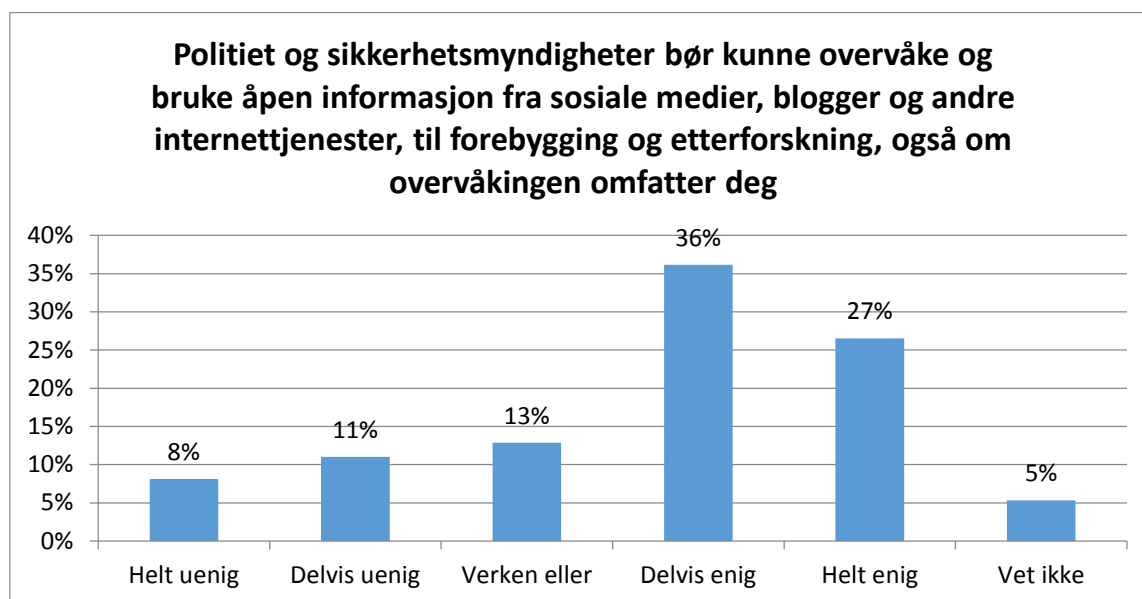
Å registrere DNA for alle nyfødte til bruk for senere politiformål, er et svært personverninngripende tiltak. Vi mener derfor at tallene viser en overraskende stor tilslutning til utsagnet.

Utdanningslengde ser ut til å ha betydning for respondentenes holdning til denne påstanden. De som har mer enn tre års høyere utdanning er minst enig i utsagnet. Nedenfor vises forskjellene mellom de som har grunnskole som høyeste utdanning, og de som har mer enn tre år på høyskole eller universitet.

Overvåking av åpen informasjon på Internett

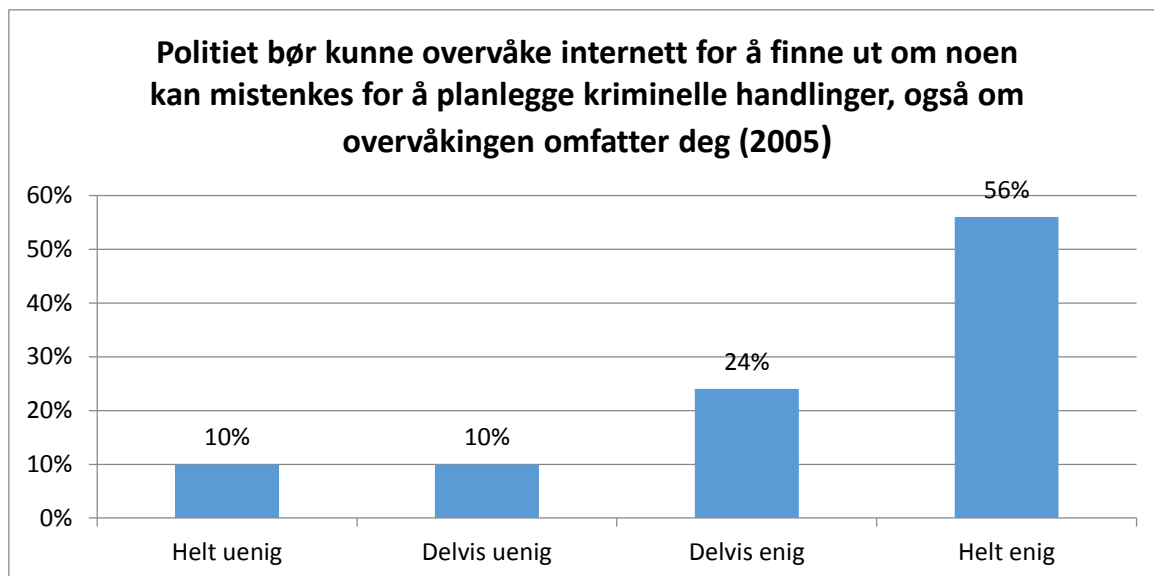
Den siste av de tre påstandene om kriminalitetsbekjempelse og personvern, handler om bruk av åpen informasjon på Internett for å forebygge og etterforske kriminalitet.

Utsagnet får tydelig støtte blant respondentene. 63 prosent av de spurte er helt eller delvis enig i utsagnet. Det er ikke uventet for oss at de fleste mener politi og etterretningstjenestene kan overvåke og bruke åpen informasjon på nett på denne måten.

I den tidligere nevnte undersøkelsen fra 2005³⁰ ble respondentene bedt om å ta stilling til en tilsvarende påstand.

³⁰ Les mer om tidligere undersøkelser og sammenlikning mot tidligere tall i innledningen. Tallene er hentet fra side 18 i rapporten fra 2005. Tallene som gjengis i diagrammet er hentet fra side 18 i rapporten fra 2005. De som ikke svarte eller som svarte "vet ikke" er tatt ut av tallgrunnlaget slik at de andre svaralternativene til sammen blir 100 prosent.

Begge undersøkelsene viser at en klar majoritet er enig i utsagnet, men utsagnet i undersøkelsen fra 2005 fikk enda sterkere støtte enn dette utsagnet³¹. Det gjør at vi spør oss selv om aksepten for denne type overvåking har blitt mindre.

Utsagnenes ordlyd er litt forskjellig, og det kan være forklaringen på resultatet. Samtidig tror vi at forskjellene kan være et uttrykk for en endring i holdning. Det er mulig at mange har blitt mer skeptiske til overvåking på Internett, enn de var tidligere. Det er to grunner til at vi tolker resultatene slik. 2013 var et år med stor oppmerksomhet om overvåking på Internett. Snowden-avsløringene³² hadde vært omtalt i media i fem måneder da respondentene svarte på undersøkelsen. Avsløringene overrasket mange, og det er naturlig at noen vil bli mer skeptisk til overvåking på Internett etter disse avsløringene.

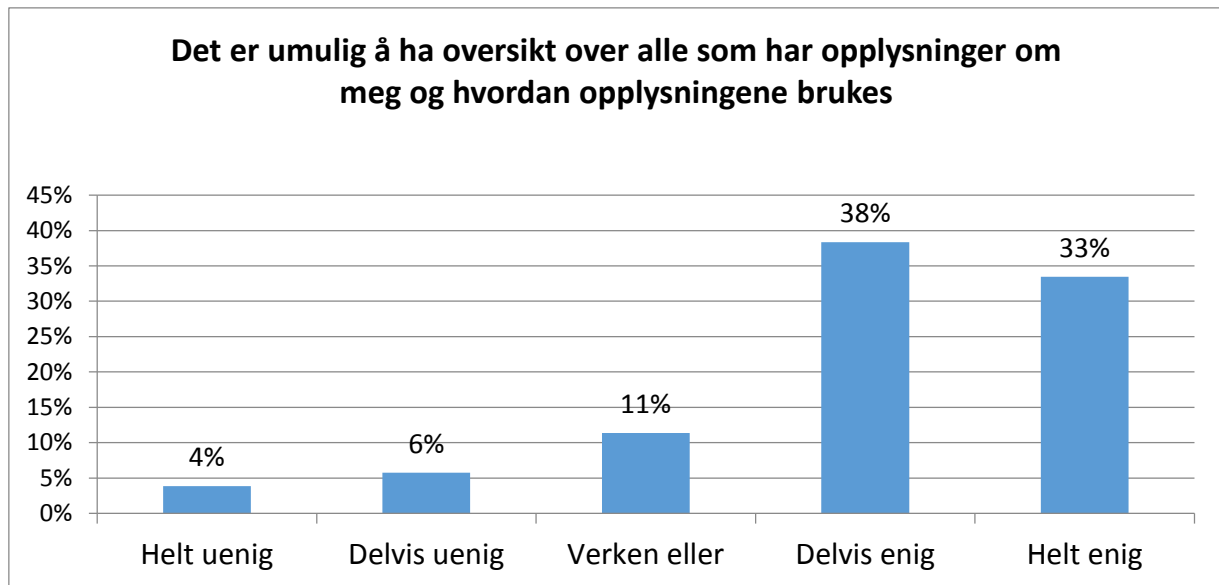
En annen årsak kan være store endringer i bruk av Internett siden 2005. Folk registrerer i dag langt flere personopplysninger på nett enn i 2005, ikke minst gjennom bruk av sosiale medier. Det gjør at langt mer åpen informasjon om den enkelte er tilgjengelig for andre. Dette kan gjøre folk mer reserverte mot å støtte en omfattende overvåking av åpen informasjon om dem.

Manglende oversikt over bruk av egne personopplysninger

I dag har mange registrert personopplysningene sine hos et utall ulike virksomheter, og de fleste har registrert store mengder personopplysninger på Internett. Vi ville derfor finne ut om mange synes at de mangler oversikt over hvor personopplysningene deres befinner seg, og hvordan opplysningene brukes.

³¹Undersøkelsen fra 2005 hadde ikke svaralternativet "verken eller". En sammenlikning må avgrenses til forholdet mellom enig- og uenig-siden i de to undersøkelsene. I 2013 er det drøye tre ganger så mange som velger enig-siden som uenig-siden, og "delvis enig" er mest valgt. I 2005 var tilsvarende tall fire ganger så mange på enig-siden som uenig-siden, og "helt enig" var mest valgt.

³² I 2013 avslørte Edward Snowden, en datatekniker som hadde jobbet for blant annet NSA, at USA drev omfattende overvåking av Tele- og datatrafikk over hele verden. Les mer om dette i rapporten *Tilstand og trender – 2014*: <http://www.datatilsynet.no/verktøy-skjema/Publikasjoner/Analyser-utredninger/Personvern-2014-tilstand-og-trender/>

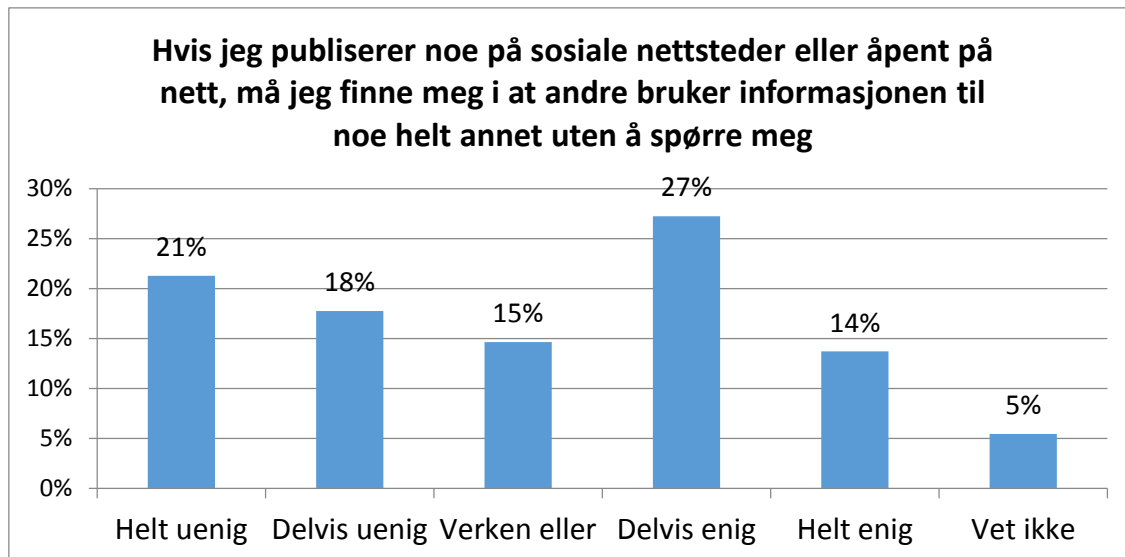
Det er ikke overraskende at dette utsagnet støttes av de aller fleste. Det viser at de fleste oppfatter det som svært vanskelig å ha oversikt over alle de forskjellige aktørene som har personopplysninger om dem. Dette svaret er et viktig element i beskrivelsen av dagens personverntilstand.

Det er noen forskjeller i hvordan de ulike aldersgruppene har svart. Personer fra 40 år og oppover har i større grad valgt alternativet ”helt enig”, sammenliknet med gruppen under 40 år, som heller har valgt alternativet ”delvis enig”. En forklaring på denne forskjellen kan være at antallet aktører man har kjøpt varer eller tjenester fra, og hvor mange offentlige etater man har vært i kontakt med naturlig nok øker med alderen. Det kan derfor oppleves som stadig mer krevende å ha oversikt jo eldre man blir. En annen forklaring kan være at yngre mennesker har en høyere digital kompetanse, og derfor kanskje også en større følelse av å ha kontroll over egne personopplysninger i digitale systemer.

Eierskap over personopplysninger publisert på nett

Råderett over egne personopplysninger er et sentralt element i et godt personvern. For å sikre dette, bør bruk av personopplysninger i størst mulig grad baseres på samtykke fra den det gjelder.

Dette leder oss til et annet interessant tema. I hvilken grad oppfatter folk at de har rett til styre videre bruk av personopplysninger de selv har publisert på Internett? Er det rimelig at en person som publiserer egne personopplysninger på Internett må finne seg i at andre bruker denne informasjonen til noe helt annet?

Respondentene har svart svært forskjellig på dette spørsmålet. Det er størst oppslutning om alternativet "delvis enig", men dersom vi sammenlikner enig-siden med uenig-siden, er de nesten like store. At meningen er så delte, er i seg selv interessant.

Vedlegg 1

Beskrivelse av undersøkelsen fra Opinion Perduco

1 Spørreskjema

Spørreskjema

Spørsmål 1

I hvilken grad er du opptatt av personvern?

Svaralternativer:

- Svært opptatt av personvern
- Ganske opptatt av personvern
- Lite opptatt av personvern

Spørsmål 2

Har du blitt mer eller mindre opptatt av personvern de siste to-tre årene?

Svaralternativer:

- Mer opptatt enn før
- Like opptatt som før
- Mindre opptatt enn før
- Vet ikke

Spørsmål 3

Er det noen opplysninger om deg eller andre som du mener lovverket særlig bør beskytte mot innsamling og videre bruk? Hvor viktig er det at lovverket beskytter:

- Opplysninger om helsen din
- Dine gener/DNA (opplysninger om arvestoff og sannsynlighet for ulike sykdommer)
- Ditt fødselsnummer/personnummer – 11 siffer
- Din politiske oppfatning
- Din religiøse oppfatning
- Opplysninger om din private økonomi
- Hvilken fagforening du er medlem av
- Opplysninger om steder du har vært og hvor du beveger deg
- Hvilke nettsider du har besøkt/sett på
- Bilder av deg
- Hvem du kommuniserer med på telefon og e-post
- Innholdet i telefonsamtalene og e-posten din
- Hva du har søkt etter på søkemotorer
- Målinger av din effektivitet og tidsbruk på jobb

Svaralternativer:

- Helt uviktig
- Lite viktig

- Litt viktig
- Veldig viktig
- Vet ikke

Spørsmål 4

Google Glass (Google-briller) kommer til Norge i løpet av kort tid. Brillene brukes ved å snakke inn sine ønsker og kommandoer. Informasjon vises i et hjørne av brilleglassene. Informasjonen er basert på stedet man befinner seg på samt personlige preferanser og vaner. Brillene kan blant annet brukes til å ta bilder, filme og snakke med andre. Kryss av hvis du ser for deg at du kunne finne det nyttig å bruke Google-briller til disse formålene:

Flere valg mulig [Randomiser]

- Ta opp video av en farlig trafikksituasjon (f.eks. en forbikjøring)
- Ta opp video fra en forelesning eller foredrag
- Strømme/streame video fra en konsert
- Ta opp video mens du går på gata
- Ta imot tips om at en butikk i nærområdet fører den varen du leter etter
- Be brillene om å hjelpe deg å kjenne igjen mennesker du ikke kjenner igjen selv
- Ingen av disse [Exclusive]
- Vet ikke [Exclusive]

Spørsmål 5

Under er en liste med tjenester/teknologier som vi ber deg svare om du som privatperson bruker i dag, kunne tenke deg å bruke eller ikke kunne tenke deg å bruke.

- GPS-sporing av barna dine
- GPS-sporing av eldre eller andre familiemedlemmer med spesielt omsorgsbehov
- Kameraovervåkning i eller utenfor eget hjem eller hytte
- Kamera i bil som filmer ut av bilen
- Hjelm- eller actionkamera (f.eks. på sykkel, i slalombakken eller andre steder)
- Opptak av telefonsamtalene dine
- Droner eller radiostyrte helikopter som filmer eller tar bilder fra luften
- Google-briller

Svaralternativer:

- Bruker i dag
- Kunne tenke meg å bruke
- Kunne ikke tenke meg å bruke
- Vet ikke

Spørsmål 6

Kroppsnær teknologi er teknologi som bygges inn i armbånd, klokker, smykker, klær eller plastre. Du merker knapt at du har de på deg, og de kan gjøre jevnlig målinger av f.eks. antall skritt, lokasjon, puls, kroppstemperatur, søvnrytme, kaloriforbruk. Ville du vært villig til å dele egne data fra bruken av denne type teknologi med følgende?

- Politiet – om jeg skulle ha behov for hjelp
- Ambulansen - i en akutt situasjon
- Fastlege – for å få hjelp med søvnproblemer
- Fastlegen - for å holde øye med helsen min
- Arbeidsgiver - for å holde øye med helsen min
- Venner - for å motivere meg til å trene mer

Svaralternativer:

- Ja
- Kanskje
- Nei
- Vet ikke

Spørsmål 7

Nedenfor er en liste over private og offentlige organisasjoner og virksomheter som kan ha personopplysninger om deg. Hvor stor eller liten tillit har du til måten de oppbevarer og bruker personopplysninger på?

- Helsevesenet
- Forsikringsselskaper
- Kredittopplysningsselskaper
- Banker
- Teleselskaper
- Arbeidsgivere (rent generelt)
- Sosiale nettsteder
- Politiet
- De norske etterretningstjenestene
- NAV
- Skatteetaten
- Kommuner
- Nettbutikker

Svaralternativer:

- Ingen tillit
- Liten tillit
- Noe tillit
- Stor tillit
- Vet ikke

Spørsmål 8

Nedenfor er en liste over hendelser. Kryss av for de to du er mest bekymret for.

[Randomiser]

Uønsket bildepublishing - At noen, uten å spørre deg, publiserer bilder eller tekst på Internett som gir et ufordelaktig eller usant inntrykk av deg

Hacking/tyveri - At noen stjeler eller hacker din mobil eller datamaskin og får tilgang til det som er lagret der

Snoking - At ansatte urettmessig titter i private opplysninger en offentlig eller privat virksomhet har om deg, eksempelvis helsejournal eller kontoutskrift

Politi-/ etterretningsovervåking - At myndigheter som politi eller etterretning samler inn og kontrollerer opplysninger om deg, selv om du ikke har gjort noe galt

Overvåkning fra offentlige etater – At myndigheter som NAV, skatteetaten og tollvesenet samler inn og kontrollerer opplysninger om deg, selv om du ikke har gjort noe galt

Identitetstyveri – At noen utgir seg for å være deg, for å oppnå en økonomisk gevinst, eller gjøre skade

Mangel på kontroll – At jeg ikke har oversikt over hvilke selskaper som har personopplysningene mine og hva de brukes til

Følsomme personopplysninger på avveier - At uvedkommende gjennom datainnbrudd, lekkasje eller feil hos en privat eller offentlig virksomhet får tilgang til opplysninger om deg

Spørsmål 9

Bilder fra kameraovervåking kan analyseres for å gjenkjenne ansikter eller for å anslå en persons alder og kjønn. Hvor positivt eller negativ er du til bruken beskrevet nedenfor?

- At videoopptak av deg i en butikk blir analysert slik at en skjerm i butikken viser reklame som passer ditt utseende, kjønn og alder.
- At overvåkingsanlegg på jernbanestasjoner og flyplasser analyserer alle for å oppdage etterlyste personer.
- At overvåkingsanlegg på arbeidsplasser gjenkjenner og register ansatte slik at arbeidsgiver kan vite hvor hver enkelt er til enhver tid.

Svaralternativer:

- Svært negativ
- Litt negativ
- Verken eller
- Litt positiv
- Svært positiv
- Vet ikke

Spørsmål 10

Hvor positiv eller negativ er du til kameraovervåking på følgende steder:

- Inne på bussen eller toget
- I drosjer
- I bank- og postlokaler
- I barer og restauranter
- Ved vaskene på offentlige toaletter
- I butikker
- Ved inngangen til egen arbeidsplass eller skole/studiested
- Der du utfører dine arbeidsoppgaver/ studier
- I parker, på stranda og andre offentlige rekreasjonsområder

- På gata
- I venterommet på legevakta

Svaralternativer:

- Svært negativ
- Litt negativ
- Verken eller
- Litt positiv
- Svært positiv
- Vet ikke

Spørsmål 11

Hvor viktig eller uviktig er det for deg at du kan være anonym (at du ikke legger igjen elektroniske spor som forteller hva du har gjort eller hvor du har vært) når du...

- Reiser kollektivt med buss, t-bane, tog, trikk
- Kjører bil
- Betaler for varer og tjenester
- Surfer på internett
- Går gatelangs

Svaralternativer:

- Ikke viktig i det hele tatt
- Litt viktig
- Viktig
- Svært viktig
- Vet ikke
- Ikke aktuelt

Spørsmål 12

Har du selv opplevd at personopplysninger om deg er kommet på avveie, eller er blitt misbrukt av andre?

Svaralternativer:

- Ja
- Nei
- Vet ikke

Spørsmål 13

Har du opplevd at noen andre har lagt ut et bilde eller annen informasjon om deg på nett som du ikke ønsket skulle deles?

Svaralternativer:

- Ja
- Nei
- Vet ikke

Spørsmål 14

Har du noen gang bedt om å få vite hvilke opplysninger om deg som finnes registrert i en privat eller offentlig virksomhet?

Svaralternativer:

- Ja
- Nei
- Vet ikke

Spørsmål 15

Tenkt deg situasjoner hvor du oppgir personopplysninger til en virksomhet som vil registrere disse i sine systemer. Eksempler kan være ved inngåelse av en tjenesteavtale, ved registrering av en brukerkonto på en nettside eller ved et kjøp i en nettbutikk.

I hvilken grad opplever du at virksomhetene informerer deg om hvordan dine personopplysninger vil bli brukt?

Svaralternativer:

- Alltid
- Ofte
- Av og til
- Sjeldent
- Aldri
- Vet ikke

Spørsmål 16

En personvernerklæring er en beskrivelse av hvordan virksomheten behandler personopplysninger.

Hvis du vurderer å ta i bruk en tjeneste, ville det at virksomhetens nettside har en personvernerklæring...

Svaralternativer:

- Telle positivt
- Telle negativt
- Ikke ha noen betydning
- Vet ikke

Spørsmål 17

Bruker du ett eller flere sosiale nettsamfunn?

Svaralternativer:

- Ja, ukentlig
- Ja, men sjeldnere
- Nei
- Vet ikke

Spørsmål 18 (Filter: spørsmål 17 = 1 OR 2 (ja, bruker nettsamfunn ukentlig eller sjeldnere))

Sosiale nettsamfunn analyserer dine nettvaner og preferanser for å kunne kartlegge deg, bl.a. for at annonsører kan tilby deg tilpasset reklame.

Kunne du tenke deg å betale 100 kroner i måneden for å unngå at nettsamfunnet du bruker kartlegger og analyserer dine personopplysninger?

Svaralternativer:

- Ja, jeg ville vært villig til å betale 100 kr i måneden
- Nei, jeg ville ikke betalt 100 kr i måneden
- Vet ikke

Spørsmål 19

Noen lar av og til andre bruke sine personlige kontoer på Internett, for eksempel for å foreta en betaling eller sende selvangivelsen for seg.

Har du frivillig gitt påloggingsinformasjon som passord, pin-koder, kodekalkulator for noen av disse tjenestene til noen andre?

Kryss av alle relevante alternativ. [Randomiser]

- E-postkonto
- Nettbank
- Offentlig portal (eks selvangivelse, barnhagesøknad med mer)
- Nettbutikk
- Sosialt nettsamfunn
- Ingen av disse [Exclusive]
- Vet ikke [Exclusive]

Spørsmål 20

Ønsker du å bli varslet hvis dine personopplysninger hos en privat eller offentlig virksomhet kommer på avveier, for eksempel gjennom et datainnbrudd?

Svaralternativer:

- Ja
- Nei
- Vet ikke

Spørsmål 21

Har du gjort noen av de følgende aktivitetene nettopp fordi du er usikker på hvordan opplysningene du legger igjen kan bli brukt senere?

Kryss av for alle relevante alternativ. [Randomiser]

- Unnlatt å foreta et søk (av en person, begrep, ting) på nett
- Unnlatt å gjennomføre et kjøp
- Unnlatt å skrive under på et opprop/støttekampanje fordi det kan bli lagt ut på nett
- Heller tatt en muntlig samtale enn å kommunisere elektronisk (f.eks. SMS, e-post, chat)
- Betalt kontant istedenfor å bruke kort der varekjøpene blir registrert
- Unnlatt å informere om kritikkverdige forhold fordi det kan bli knyttet til deg som informant
- Meldt deg ut av et sosialt nettsamfunn
- Annet, noter_____
- Nei, har ikke gjort noen av disse aktivitetene [Exclusive]

- Vet ikke [Exclusive]

Spørsmål 22

Har du hørt om overvåkningssaken der Edward Snowden avslørte at amerikanske sikkerhetsmyndigheter har tilgang til store mengder personopplysninger om europeiske borgere via tele- og internettsselskaper?

Svaralternativer:

- Ja
- Nei
- Vet ikke

Spørsmål 23 (Filter: Ja i spm 22)

Etter at du fikk høre om den amerikanske overvåkingen, hvilken av de følgende påstandene passer best for deg?

Svaralternativer:

- Jeg synes denne overvåkingen er uproblematisk
- Jeg synes denne overvåkingen er uakseptabel
- Jeg synes denne overvåkingen er bekymringsverdig, men nødvendig
- Jeg har ikke noen spesiell mening om denne saken
- Vet ikke

Spørsmål 24 (Filter: Ja i spm 22)

Etter at du fikk høre om den amerikanske overvåkingen, passer noen av de følgende påstandene for deg?

Flere valg mulig. [Randomiser]

- Jeg har tenkt meg om en ekstra gang før jeg brukte visse ord i e-post, i en telefonsamtale eller i et Internettsøk
- Jeg har tenkt på muligheten for at utenlandske etterretningstjenester fanger opp mine aktiviteter på nett
- Jeg har endret bruken av visse tjenester og/eller kommunikasjonskanaler
- Jeg har sluttet å bruke visse tjenester og/eller kommunikasjonskanaler
- Denne saken har ikke påvirket mine handlinger
- Jeg har tilpasset meg på andre måter, noter: _____
- Ingen av disse [Exclusive]
- Vet ikke [Exclusive]

Spørsmål 25

Se for deg en hypotetisk situasjon: Norsk og utenlandsk etterretning overvåker og lagrer alle norske borgeres elektroniske kommunikasjon og nettbruk (f.eks. e-post, aktivitet i sosiale nettverk, nettsidebesøk, søk). Hvilke av disse utsagnene passer for deg:

Kryss av alle relevante alternativ. [Randomiser]

- Jeg ville ha vært mer forsiktig med hvordan jeg formulerer meg
- Jeg ville ha vært mer forsiktig med hvem jeg kommuniserer med
- Jeg ville ha vært mer forsiktig med hva jeg søker etter på Internett
- Jeg ville ha vært mer forsiktig med å skrive under på opprop/kampanjer

- Jeg ville ha vært mer forsiktig med hva jeg sier på sosiale nettsamfunn og i debatter på nett
- Det betyr ikke noe for meg, jeg fortsetter som før
- Ingen av disse [Exclusive]
- Vet ikke [Exclusive]

Spørsmål 26

Tenk deg følgende situasjon: Norsk og utenlandsk etterretning overvåker og lagrer hvem du sender til og mottar e-post fra med tidspunkt og emnefelt, men ikke selve innholdet. Hvor inngripende synes du dette er?

Svaralternativer:

- 1 – ikke inngripende i det hele tatt
- 2
- 3
- 4
- 5 – svært inngripende
- Vet ikke

Spørsmål 27

Hvem av disse har størst innflytelse over at ditt personvern blir ivaretatt?

Ranger fra 1 (størst innflytelse) til 3 (minst innflytelse):

- Myndighetene som forvalter regelverket
- Meg selv gjennom mine valg
- Virksomhetene som har opplysninger om meg

Spørsmål 28

Hvor enig eller uenig er du i påstandene under?

[Randomiser]

- Offentlige etater, som helsevesen, Nav og politi bør fritt kunne utveksle personopplysninger seg imellom for å avsløre de som utnytter velferdsordninger.
- Det er umulig å ha oversikt over alle som har opplysninger om meg og hvordan opplysningene brukes.
- Bare de som har noe å skjule har behov for personvern.
- Offentlige etater bør fritt kunne utveksle opplysninger om enkeltpersoner for å kunne tilby mest mulige effektive tjenester.
- Hvis jeg publiserer noe på sosiale nettsteder eller åpent på nett, må jeg finne meg i at andre bruker informasjonen til noe helt annet uten å spørre meg.
- Sykehuset, fastlegen min og andre som behandler meg bør fritt kunne utveksle helseopplysningene mine uten å spørre meg først.
- Vi bør tillate sterkere inngripen i privatlivet for å bekjempe kriminalitet.
- Politiet og sikkerhetsmyndigheter bør kunne overvåke og bruke åpen informasjon fra sosiale medier, blogger og andre internettjenester, til forebygging og etterforskning, også om overvåkingen omfatter deg.
- Staten bør lagre en DNA-profil på alle nyfødte til bruk for eventuell senere politietterforskning

- Helseforskere bør kunne bruke opplysninger fra folks pasientjournaler uten den enkeltes samtykke.
- Godt personvern er en forutsetning for et fritt og demokratisk samfunn.

Svaralternativer:

- Helt uenig
- Delvis uenig
- Verken eller
- Delvis enig
- Helt enig
- Vet ikke

Bakgrunnsvariabel

Hva er din samlede bruttoinntekt per år?

Vennligst oppgi beløpet i hele kroner

- Oppgi beløp i hele kroner: (1)_____ [Other]
- Vet ikke (99)
- Vil ikke svare (100)

Bakgrunnsvariabel

Er du mann eller kvinne?

- Mann (1)
- Kvinne (2)

Bakgrunnsvariabel

Hva er din alder?

Oppgi antall år. Bruk tall.

Bakgrunnsvariabel

Hva er postnummeret der du bor?

Oppgi postnummer. Fire siffer.

Bakgrunnsvariabel

Hva er din høyeste fullførte utdanning?

- Grunnskole (1)
- Videregående skole (2)
- Høyskole/universitet inntil 3 år (3)
- Høyskole/universitet over 3 år (4)
- Vet ikke (99)
- Ønsker ikke å oppgi (999)